
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

ERGENLERDE PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE İNSANİ DEĞER ALGISININ İNCELENMESİ

YURDAGÜL KÜÇÜKBASMACI YANAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OCAK, 2020

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Yurdagül

Soyadı : KÜÇÜKBASMACI YANAR

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Ergenlerde Problemli İnternet Kullanımı, Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değer Algısının İncelenmesi.

İngilizce Adı : An Investıgatıon Of Problematic İnternet Usage, Perceived Social Support And Human Value Perception İn Adolescents

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR tarafından hazırlanan "Ergenlerde Problemli İnternet kullanımı, Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değer Algısının İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Prof. Dr. Mehmet GÜVEN) ……..

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: (Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL) ……..

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: (Doç. Dr. Sevda ASLAN) …….

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 16/12/2019

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL ……..…….

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim sürecinde her zaman yanımda olan ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet GÜVEN'e,

Katkılarından ve desteklerinden dolayı değerli jüri üyeleri Sayın Doç.Dr. Sevda ASLAN ve Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL'e,

Tezimin analiz aşamasında görüşleriyle destek olan Sayın Doç. Dr. Veysel TEMEL'e,

Tezimin verilerinin toplanması aşamasında gerekli resmi izinler konusunda yardımcı olan Karaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü yöneticilerine ve Okul Müdürüm Sayın Etem ÇİMEN'e,

Çalışamama katılan tüm katılımcılara,

Bu zorlu süreçte hep yanımda olan maddi ve manevi desteğini esirgemeyen sevgili eşim Süleyman YANAR'a,

Varlıklarıyla beni mutlu eden, bugünlere gelmemde en büyük paya sahip olan anneme, babama ve kardeşime,

Çok kıymetli zamanından bana ödünç veren, yaşama sevincim, en kıymetlim, biricik oğlum Mehmet YANAR'a sonsuz teşekkür ederim.

Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR

ERGENLERDE PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE İNSANİ DEĞER ALGISININ İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

OCAK 2020

ÖZ

Bu araştırma ile, toplumumuzda giderek yaygınlaşan ve kullanım yaşı gün geçtikçe düşen internet kullanımının ergenlerde problem davranış oluşturma riskine dikkat çekilerek, problemli internet kullanımının algılanan sosyal destek ve insani değer algısı ile olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Var olan bir durum incelendiği için araştırma yöntemi betimsel modeldir. Araştırmanın çalışma grubu, 2018-2019 eğitim öğretim yılı Karaman İli Merkezinde öğrenim gören 228 kadın 247 erkek olmak üzere toplam 475 ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem grubu tesadüfi yöntem ile belirlenmiştir. Araştırmada veriler, Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından geliştirilen sonra Ceyhan ve Ceyhan (2009) tarafından ergenlere yönelik olarak revize edilen 'Problemli İnternet Kullanımı-Ergen' ölçeği, Yıldırım (1997) tarafından geliştirilmiş ve yine Yıldırım (2004) tarafından revize edilmiş 'Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' ve Dilmaç (2007) tarafından geliştirilen 'İnsani Değerler Ölçeği' ile katılımcıların demografik bilgilerini toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılarak elde edilmiştir. Ölçümlerin, normal dağılıma uygun olup olmadığını test etmek için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik dağılım testi kullanılmıştır. Araştırmada ölçek maddeleri normal dağılım göstermediği için Non-Parametrik testlerden

Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testleri uygulanmıştır. Ayrıca ölçekler arası ilişkiye bakmak için Bivariate korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Ergenlerin problemli internet kullanma davranışı, algılanan sosyal destek düzeyleri ve insani değer algılarının cinsiyete, anne-baba eğitim durumuna, interneti kullanma süresine ve amacına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca problemli internet kullanımı ile algılanan sosyal destek ve insani değer algıları arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki bulunmuştur.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler : Problemli İnternet Kullanımı, Algılanan Sosyal Desek, İnsani Değerler.
Sayfa Adedi :115
Danışman : Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

AN INVESTIGATION OF PROBLEMATİC İNTERNET USAGE, PERCEİVED SOCİAL SUPPORT AND HUMAN VALUE PERCEPTİON İN ADOLESCENTS

(M.S Thesis)

Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

JANUARY, 2020

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the problematic internet usage's relationship with perceived social support and human value perception by drawing attention to the internet's, which is becoming more common in our society and whose age of use is decreasing day by day, risk of creating problematic behaviour in adolescents. It is a descriptive study as an existing phenomenon is studied. The participants of the study are 475 eighth grade secondary school students in total, 228 of whom are female and 247 of whom are male, who receive education in the city center of Karaman. Random sampling was employed. The data in the study were collected using the Scale of Problematic Internet Usage (Adolescents) that was developed by Ceyhan, Ceyhan and Gürcan (2007) and revised by Ceyhan and Ceyhan (2009) for the adolescents, the Scale of Perceived Social Support that was developed by Yıldırım (1997) and revised by Yıldırım (2004) again, the Scale of Human Values that was developed by Dilmaç (2007) and 'Personal Information Form' that was prepared by the researcher in order to collect the demographic information of the participants. In order to test whether the measurements are suitable for normal distribution, the Kolmogorov-Smirnov and Shapiro-Wilk normality distribution tests were used. The non-parametric tests Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis were employed as the scale items do not show a normal distribution. Furthermore, the Spearman correlation test was made use of in order to analyze the relationship among the variables. The adolescents' problematic internet use, the level of perceived social support and the perception of human

values are observed to vary depending on the gender, the educational back ground of the parents, the time and aim of the internet usage. Furthermore, a low level positive relationship was statistically found out between the problematic internet usage, perceived social support and perceptions of human values.

Scıence Code:
Key Words: Problematic İnternet Usage, Perceived Social Support, Human Values.
Total Pages:115
Supervisor: Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii
JÜRİ ONAY SAYFASI iii
TEŞEKKÜR iv
ÖZ v
ABSTRACT vii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xii
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1.Problem Durumu 1
1.2.Araştırmanın Amacı 5
1.3.Araştırmanın Önemi 5
1.4.Varsayımlar 8
1.5.Sınırlılıklar 8
1.6.Tanımlar 8
BÖLÜM 2 9
KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 9
2.1. İnternet 9
2.2.Problemli İnternet Kullanımı 10
2.3.Problemli İnternet Kullanımı Tanı Kriterleri 12
2.3.1.Young'un Problemli İnternet Kullanımı için Tanı Kriterleri 12
2.3.2.Goldberg'in Problemli İnternet Kullanımı İçin Tanı Kriterleri 12
2.3.3.Griffiths' in Problemli İnternet Kullanımı İçin Tanı Kriterleri 13

2.3.4.Suler'in Problemli İnternet Kullanımı için Tanı Kriterleri 14
2.4.Problemli İnternet Kullanımı Nedenleri 15
2.5.Problemli İnternet Kullanımının Kuramsal Çerçevesi 16
2.5.1.Grohol'ün Problemli İnternet Kullanımı Kuramı/ Sosyalleşme Kuramı 16
2.5.2.Suler'in Problemli İnternet Kullanımı Kuramı 16
2.5.3.Davis'in Bilişsel Davranışçı Kuramı 17
2.6.Algılanan Sosyal Destek 18
2.7.Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek Kavramı 18
2.8.Sosyal Destek Türleri 19
2.9.Sosyal Destek Modelleri 21
2.10.Değerler 21
2.11.Değerlerin Tanımı 21
2.12.Değerlerin Oluşumu ve Özellikleri 23
2.13.Değerlerin Sınıflandırılması 24
2.14.Değerlerin Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi 25
2.14.1.Psikoloji ve Değerler 25
2.14.2.Sosyoloji ve Değerler 25
2.14.3.Felsefe ve Değerler 26
2.14.4.Din ve Değerler 26
2.15. Konu ile İlgili Araştırmalar 27
2.15.1. Problemli İnternet Kullanma Davranışı ile İlgili Yapılan Araştırmalar .. 27
2.15.2. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Yapılan Araştırmalar 28
2.15.3. Değerler Kavramı ile İlgili Yapılan Araştırmalar 31
BÖLÜM 3 34
YÖNTEM 34
3.1. Araştırmanın Modeli 34
3.2. Çalışma Grubu 34
3.3.Veri Toplama Araçları 36
3.4. Verilerin Toplanması 38
3.5. Verilerin Analizi 39
BÖLÜM 4 40
BULGULAR 40
BÖLÜM 5 62

TARTIŞMA ve YORUM 62
BÖLÜM 6 75
SONUÇ ve ÖNERİLER 75
6.1. Sonuçlar 75
6.2. Öneriler 77
KAYNAKLAR 79
EKLER 90
EK-1: Kişisel Bilgi Formu 91
EK-2 Problemli İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen 92
EK-3 Algılanan Sosyal Destek Ölçeği 93
EK-4 İnsani Değerler Ölçeği 94
EK-5 Araştırma İzin Belgesi 95
EK-6 Ölçek İzin Belgesi 96

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *Katılımcıların Cinsiyete, Anne-Baba Eğitim Durumu, Günlük İnternet Kullanım Süresi, İnterneti Kullanım Amacı Göre Sayı ve Yüzdeleri*……...35

Tablo 2. *Katılımcıların Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Ona-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk*……...40

Tablo 3. *Katılımcıların Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin* $\overline{X}$ *ve Ss Sonuçları*……41

Tablo 4. *Cinsiyet Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları*……...41

Tablo 5. *Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..42

Tablo 6. *Baba Eğitim Durum Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..43

Tablo 7. *Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..44

Tablo 8. *İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..45

Tablo 9. *Katılımcıların Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Ona-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk*……46

Tablo 10. *Katılımcıların Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin* $\overline{X}$ *ve Ss Sonuçları*……47

Tablo 11. *Cinsiyet Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları*……..47

Tablo 12. *Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..48

Tablo 13. *Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..49

Tablo 14. *Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..50

Tablo 15 *İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..51
Tablo 16. *Katılımcıların İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Ona-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk*……53
Tablo 17. *Katılımcıların İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin* $\overline{X}$ *ve Ss Sonuçları*……....53
Tablo 18. *Cinsiyet Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları* …… 54
Tablo 19. *Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..55
Tablo 20. *Baba Eğitim Durum Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları*……..56
Tablo 21. *Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları* …….57
Tablo 22. *İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları* …….58
Tablo 23. *Problemli İnternet Kullanımının Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değerlerle İlişkisine Ait Korelasyon Test Sonuçları*…….……...60

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

İnsanlar varoluşundan bu yana birbirleriyle iletişim kurmaya ve etkileşim halinde olmaya ihtiyaç duymuştur. Bu bir tür sosyalleşme ihtiyacıdır. Bu iletişim veya etkileşim halinin birçok sebebi olabilir fakat temel sebeplerinden birisi karşılıklı sosyal destek ihtiyacını karşılamak, bilgi, beceri, norm, değer, tutum ve davranışlarını kendilerinden başkalarına ve gelecek nesillerine aktarma isteğidir. Kuşaklararası bu aktarım, öğrenme-öğretme sürecinde bireyin topluma uyum sağlamasını kolaylaştırırken, kalıcılığını da sağlar. Bireyler iletişim, etkileşim ve aktarım sürecinde ihtiyaç doğrultusunda sürekli farklı iletişim araçları geliştirmişlerdir. İçinde bulunduğumuz son yüzyıla damgasını vuran internet de, bu iletişim araçlarından birisidir. İletişim ve bilgi edinmenin yanında alışveriş, bankacılık işlemleri, oyun, eğitim, sağlık, vb. gibi imkânlar da internetin başlıca kullanım alanları arasına girmektedir. Ayrıca yine internet aracılığıyla bireyler gerçek yaşamlarında edinemedikleri sosyal ilişkileri sanal ortamda edinerek, kendilerini hayal ettikleri biçimde sunmaktadırlar (Yılmaz, 2010). Bundan dolayı günümüzde internet, sağladığı imkânlarla insanlar için olmazsa olmaz olmuştur (Chou & Hsiao, 2000). Fakat internet, amacından saparak bilinçsiz bir şekilde kullanılması durumunda, birçok olumsuzluğu beraberinde getirmekte ve kişisel gelişimi olumsuz etkileyen durumlar ortaya çıkarmaktadır. İnternetin bu şekilde kullanılması ‘problemli internet kullanımı’ veya ‘internet bağımlılığı’ gibi davranışsal problemlerin oluşmasına neden olmaktadır.

İnternet bağımlılığı kavramı alan yazın da oldukça sık karşılaşılan bir kavram olmasına rağmen, bu kavramın internetin neden olduğu olumsuzlukları tam olarak tanımlayıp tanımlamadığı tartışılmaktadır (Ceyhan, 2011). Özellikle sosyal bilimler alanında evrenin genel özelliklerini açıklama için büyük örneklem gruplarında yapılan çalışmalarda internet bağımlılığı tanımlamasının uygun olmadığı düşünülmüştür (Ceyhan, 2011). Bundan dolayıdır ki bu araştırmada 'internet bağımlılığı' kavramı değil "problemli internet kullanımı" ifadesi tercih edilmiştir.

Problemli internet kullanımı, birçok araştırmacı tarafından farklı tanımlansa da genel olarak; internetin yoğun, aşırı ve bilinçsiz kullanılması, bu kullanımın kontrol altına alınamayan bir dürtü bozukluğu haline gelmesi ve bireylerin kişisel, sosyal, psikolojik ya da mesleki yaşamını olumsuz yönde etkilemesi şeklinde ifade edilebilir. Yani problemli internet kullanımı bir tür davranış bozukluğu olarak nitelendirilebilir. Bundan dolayıdır ki bilim insanlarında problemli internet kullanımının davranış bozukluğu olarak tanılanabilmesi ve problem davranışın çözümü için bazı kriterler oluşturulması gerektiği ortak fikri oluşmuştur. Goldberg 1996 yılında DSM-IV'teki madde bağımlılığı tanı kriterlerini temel alarak bazı maddeler oluşturmuş, Young (1999) ise bu maddeleri sadeleştirmiş, DSM- IV' te bulunan "Dürtü Kontrol Bozuklukları" başlığının alt boyutu olan "Patolojik Kumar Oynama" bölümündeki ifadelerden yararlanarak problemli internet kullanımı kavramını tanımlamak için sekiz kriter oluşturmuştur (Goldberg 1996 & Young 1999'dan aktaran Günüç, 2009). Beard of Wolf (2001) ise yaptığı çalışmalar ile Young'un tanı kriterlerinin objektifliğini, geçerliliğini ve güvenirliği sorgulamış ve bazı net olmayan durumlar tespit etmiştir. Bunun için Young'un kriterlerini revize ederek 8 ölçütü iki grupta toplamıştır. İlk beş madde internet kullanımının fonksiyonelliğini belirlerken diğer üç kriter ise bireylerin internetin etkilerinden dolayı uğradıkları zararları ifade etmektedir. Ayrıca belirtildiği gibi çeşitli ölçütlere göre tanımlanmış problemli internet kullanımı davranışına çözüm bulabilmek veya davranışı ortadan kaldırabilmek için davranışa sebep olan nedenler de önemlidir. Yapılan bazı araştırmalardan elde edilen sonuçlara göre bireylerin interneti hayatlarında yüzleşmekten kaçındıkları bir problem durumunda ya da yalnızlıktan, kaygılı ve problemli bir sosyal yaşamdan kurtulmak için kaçış aracı olarak kullandıkları tespit edilirken, bu durumun tam tersi olarak interneti sosyalleşme ihtiyacını karşılamak, özel veya sosyal ilişkilerde iletişimi başlatmak ya da sürdürmek yahut sosyal hayatı varmış gibi göstermek amacıyla sanal iletişimi yüz yüze iletişimin yerine tercih ettikleri yönünde de bulgular vardır. Tüm bu nedenler bütünsel olarak değerlendirildiğine

sosyal bir varlık olan insanoğlunun interneti genellikle sosyal destek amacıyla kullandığı görülmektedir. Yani birey zaman zaman ailesinden, arkadaş çevresinden ya da içinde yaşadığı toplumdan göremediği fakat ihtiyaç hissettiği desteği internet aracılığıyla sanal mecralarda aramaktadır. Bu açıdan bakıldığında sağaltım amacı ile kullanılmak istenen internet, bireyin ihtiyacını yeteri kadar karşılamadığı gibi kişinin hayatında problem de oluşturabilmektedir.

İnsanın hayatını derinden etkileyen, yaşamına ciddi anlamda yön veren ve olmazsa olmaz diyebileceğimiz sosyal destek kavramı; insanların çevrelerinde güvenebilecekleri, onlara değer veren, onlarla ilgilenen kişilerin (aile, arkadaş, öğretmen gibi) varlıkları anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle sosyal destek kavramı; bireylerin içinde yaşadıkları toplum tarafından sevilmeleri ve kabul görmeleri, ihtiyaç halinde yardım alabilmeleri ve bağlılık oluşturabilmeleri olarak açıklanabilir (Lepore 1991'den aktaran Saygın, 2008). Bireyler için sosyal destek aileden, arkadaşlardan, öğretmenlerden ve genel olarak içinde yaşadıkları toplumdan sağlanmaktadır (Yıldırım, 1997). Sosyal destek kaynaklarından yararlanmak bireylerin bedensel ve ruhsal sağlıklarını olumlu anlamda etkilemektedir. Birey içinde yaşadığı toplumda yakınlarından ve çevresindeki insanlardan edinemediği sosyal destekten dolayı çeşitli psikolojik ve fiziksel problemler yaşayabilmektedir (Holahan & Moos, 1982'den aktaran Batıgün & Kılıç, 2011).

İnsanlar biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan yaradılış gereği diğer insanlarla etkileşim ve iletişim halindedir. Bu etkileşim sayesinde zaman zaman diğer insanları etkileyebilir ya da onlardan etkilenebilirler. Birey karşılaştığı herhangi bir problem durumunda deneyimlerle edindiği çözüm yollarını dener veya en yakınında ve sürekli iletişim halinde bulunduğu ailesinden, arkadaşlarından iş ve okul ortamındaki diğer insanlardan çözüm için destek alır. Bu destek sayesinde bireyin hem psikolojik hem de fizyolojik sağlığı korunmuş olur (Baydemir & Yüksel, 2010).

Özellikle sosyal desteğin rolü, bireylerin yaşantısında bir dönüm noktası olan ergenlik döneminde büyüktür. Ergenlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiş evresidir. Bu dönemde çocuklukta kuvvetli olan aile ilişkilerinin zayıfladığı, bunun yerine arkadaş ve içinde yaşanılan toplum tarafından beğenilme veya kabul görme gibi ihtiyaçların ortaya çıktığı görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda bireylerin karşılaştığı birçok problemin temelinde sosyal destek yoksunluğunun olduğu ve bireylerin problem durumlarla başa çıkabilmesinde sosyal

desteğin önemli bir yeri olduğunu vurgulanmaktadır (Yıldırım, 1997). Ayrıca sosyal destek düzeyi düşük bireylerin ruh sağlıklarının daha çabuk bozulduğu, sosyal destek düzeyini düşük algılayan bireylerin arayış içerisinde oldukları belirtilmiştir. Hemşirelik yüksekokulunda öğrenim gören öğrenciler ile internet kullanımı ile sosyal destek sistemi arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada; algıladıkları sosyal destek düzeyi düşük olan öğrencilerin internet kullanımının arttığı, sanal ortamda bireylerin sorunlarını unuttuğu ve kendilerini daha rahat hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır (Ersun vd., 2012).

Yine başka bir çalışmada algılanan sosyal destek ve özellikle de aile desteğinin yüksek olması, öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra, okula devam etmelerini, psikolojik olarak daha mutlu olmalarını, stresle başa çıkabilmelerini, olumsuz davranışlarının azaltılması ile uyum düzeylerinin yükseltilmesi gibi durumları etkilemektedir (Yıldırım, 1998).

Sosyal destek; aile, arkadaş, komşu veya öğretmenler gibi yakın çevreden edinildiği gibi, bireyin etrafındaki ideolojik, dinsel ve etnik gruplar ile içinde yaşanılan toplumun kuralları, norm ve değerleri de sosyal destek algısını etkilemektedir. Birey, içinde yaşadığı toplumun kurallarına, norm ve değerlerine uygun davranışlar benimsediğinde ve sergilediğinde toplum tarafından kabul görecek ve benimsenecektir. Bu durumda, sergilediği davranışı pekiştirmesine ve içselleştirmesine neden olacaktır. Tam tersi durumlarda ise; birey toplumsal değerlere aykırı hareket ettiği takdirde, içinde yaşadığı toplum tarafından dışlanacak ve yalnızlığa itilecektir. Çevresinde aradığı sosyal desteği bulamayan birey problemli davranışlar sergileyecektir.

Ulusoy ve Dilmaç'a (2012) göre değerler bireylerin davranışlarının yönünü belirleyen inançların bütünüdür. Değerlerin amacı; insanın olumlu yanlarını ortaya çıkartarak tutum ve davranışlara yön vermek ve kişiyi mükemmelliğe ulaştırmaktır.

İçinde yaşanılan yüzyılda teknoloji hızla gelişmekte, bu gelişim ve değişim bireylerin hayatını derinden etkilemektedir. Gelişen teknoloji beraberinde birçok imkânlar sunarken, bilinçsiz ve dikkatsiz kullanımında da problem davranışlar oluşturabilmektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki bireyler daha çok risk altındadır. Gelişim sürecinde sosyalleşmeye en çok ihtiyaç duyulan bu dönemde ergenler, saatlerce internet kullanımıyla vakit geçirerek ileriye yönelik bazı sosyal sorunlara kapı aralamaktadırlar. Bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçiren ergenlerin, ailesinden, yakın arkadaşlarından, öğretmenlerinden, içinde yaşadığı toplumdan aldığı sosyal desteğin önemi büyüktür. Kendini bir topluma ait hisseden,

etrafında gerektiğinde onun yanında oluğunu bildiği kişilerin varlığı, bireyleri özgüveni yüksek, daha mutlu, davranışlarının ve seçimlerinin farkında olan bir hale getirmektedir. Bundan dolayı özellikle ergenlik dönemi olmak üzere bireylerin yaşamları boyunca çevresindeki insanlardan ve içinde yaşadığı toplum tarafından sosyal desteğin farkında olmak, kişilik yapılarından tutup, duygu, düşünce, davranış, tutum, sağlıklı bir ruh haline sahip olmak, yaşadığı problemlerin üstesinden gelmek veya problem davranış noktasında önleyici olmak ve yaşamdan daha çok zevk almak gibi birçok özelliği etkileyecektir. Bu nedenle yapılması planlanan bu araştırmada, problemli internet kullanımı, algılanan sosyal destek ile insani değer algıları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmek; ergenler için risk oluşturan problemli internet kullanımı davranışını sosyal destek ve içinde yaşadığı toplumun değerler sisteminin geliştirilmesiyle önlemek ve bu konuda yapılacak çalışmalara destek sunmak istenmektedir. Bu çerçevede aşağıda araştırmanın amacı ve alt problemleri verilmiştir.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ergenlerin problemli internet kullanma düzeyleri, algıladıkları sosyal destek ve insani değer algıları arasında bir ilişki olup olmadığını incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular yanıtlanacaktır.

1.Ergenlerin problemli internet kullanım düzeyleri cinsiyet, anne baba eğitim durumu, interneti kullanma sıklığı ve kullanma nedenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2.Ergenlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri cinsiyet, anne baba eğitim durumu, interneti kullanma sıklığı ve kullanma nedenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

3.Ergenlerin insani değer algıları cinsiyet, anne baba eğitim durumu, interneti kullanma sıklığı ve kullanma nedenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

4.Ergenlerin problemli internet kullanım düzeyleri, algıladıkları sosyal destek ve insani değer algıları arasında bir ilişki var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Değişen ve gelişen dünyada internet, eğitim, alışveriş, oyun, bankacılık işlemleri, eğlence sohbet gibi bireylere sağladığı olumlu imkânların yanı sıra aşırı ve bilinçsiz kullanımının

neticesinde bağımlılık gibi bir riski de taşıdığı gözlenmektedir. Bu durum hemen her yaştan birey için bazı olumsuz yönde etkiler gösterebilir. Özellikle ergenlik dönemi çocukları internet sayesinde gerçek hayatta kuramadıkları sosyal ilişkileri ve arkadaşlıkları sanal ortamda kurmaya çalışmakta, özellikle sosyal medyada, forumlarda ve oyun sitelerinde fazlaca zaman harcamaktadırlar. Bu durumda, beraberinde pek çok sorunu getirerek problemli internet kullanımı davranışının hızla artmasına neden olmuştur (Türkoğlu, 2013).

Çağımızın tabiriyle internet gençliği gerçek hayatla internet ortamını bütünleştirmiştir. Bu gençlerin bir grubu, internet ile olgularını günlük faaliyetleri arasına sağlıklı bir şekilde yerleştirmiş, sanal dünya gezginleridir. Fakat azımsanamayacak bir grubu ise bu durumu abartarak sağlıksız bir şekilde sanal ilişkileri arttırmaya, gerçek ilişkilerin zayıflamasına, toplumdan izole olarak yaşamaya başlamıştır (Yılmaz, 2006). Aşırı ve bilinçsiz internet kullanımı, bireyde yalan söyleme, sorumluluklarını yerine getirmeme, yüz yüze iletişimden kaçınma, yalnızlık, anksiyete, hırçınlık ve anlayışsızlık gibi birçok soruna yol açmaktadır. Ayrıca gençlerin olumlu yetişkin modellerinden yoksun kaldıkları ve yakın çevrelerinden alamadıkları sosyal destekten dolayı olumlu davranışları kazanıp içselleştirmeleri de güçleşmektedir (Ögel, 2012). Yapılan çalışmalar incelendiğinde; Chou ve Hsiao (2000) bir araştırmasında internet kullanımındaki artışın bireylerin gerçek hayattaki sosyal ilişkilerini azalttığını ve yalnızlığına sebep olduğunu belirlemişlerdir. Bunun temel nedeni de bireyin gerçek hayatta yakın çevresinden ve toplumdan bulamadığı kabul görme, desteklenme gibi bireyi mutlu eden ve bireye yaşama isteği veren duyguları internet ortamında edindiğidir. Problemli internet kullanımının sosyal destek ile ilişkilendirildiği çalışmalarda; problemli internet kullanımı arttıkça bireyler sosyal ilişkilerinde daha az uyumlu ve hoşgörülü olduğu, psikolojik rahatsızlığa yakalanma ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir. Yine problemli internet kullanımı ile algılanan sosyal destek kavramı arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmada ise sonuçlar problemli internet kullanımı ölçeğinden alınan puanlar ile algılanan sosyal destek ölçeği puanları arasında ilişkinin ters yönlü olduğunu göstermektedir (Apakgün, 2015). Bu demek oluyor ki; bireylerin problemli internet kullanma davranışı, bireylerin ailelerinden, arkadaş gruplarından ve içinde yaşadıkları toplumdan algıladıkları sosyal destek ile ilişkilidir.

Güngör'e (2000) göre; dostluk/arkadaşlık, barışçı olma, dürüstlük, hoşgörü, saygı ve sorumluluk gibi bireylerin sahip olduğu değer yargıları ile problemli internet kullanımı davranışı ters yönde bir ilişki göstermektedir. Özellikle insani değerler ölçeğinin

dostluk/arkadaşlık ve sorumluluk alt boyutunda diğer alt boyutlara göre daha anlamlı bir farklılık belirlenmiştir.

Değerler; insanın hayatına anlam veren, iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi tercihler yapmada kullandıkları ölçütler veya toplumsal normlardır. Değerler tamamen bireyi diğer canlılardan ayıran insani özelliklerdir. Ayrıca değerler, bireyin kişisel ve toplumsal mutluluğunu sağlayan kültürel altyapıyı oluşturan temel yapı taşlarındandır. Değerler toplumdaki normal ve anormal davranışların belirlenmesinde rol oynar. Bireysel tutum ve davranışlar kişinin algıladığı norm ve değerlerin, örf ve adetlerin etkisi altında kalmaktadır.

Yapılması planlanan bu araştırmanın önemini destekler nitelikte Peker (2013) çalışmasında çocuk ve gençler arasında teknoloji kullanımının ve internet bağımlılığının çok hızlı bir şekilde arttığını, bunun önüne geçmek içinde değerler eğitiminin gerekli olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca Peker (2013) çalışmasında değer kavramının kişilik gelişimine katkı sağlaması, insanın duygu, düşünce ve davranışlarına kılavuzluk ederek yön vermesi ve toplumsal açıdan önemli bir yere sahip olmasından dolayı insani değerler yönelimli bir psiko eğitim programı hazırlamıştır.

Eğitim sistemimizin giderek daha çok sınav ve başarı odaklı bir sistem haline geldiği gözlenmektedir. Bununla birlikte toplumda psikolojik, sosyal ve ruh sağlığı açısından bir boşluk oluştuğu, toplumsal çözülmelerin arttığı, bağımlılık gibi son derece önemli bir problem davranışın yaş düzeyinin günden güne düştüğü görülmektedir. 2012 yılında Millî Eğitim Bakanlığı ulusal düzeyde başlattığı ve halen devam eden ‘Değerler Eğitimi Projesi’ ile çocuk ve gençlerin; milli, ahlaki, kültürel ve aynı zamanda evrensel değerleri bilen, yaşadığı topluma uyum sağlayabilen, vatan ve insan sevgisi vizyonuna sahip bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlamak ve örnek alınabilecek bir toplumsal kültür oluşturabilmek amaçlanmaktadır. Görüldüğü gibi kültürümüzdeki milli ve manevi değerleri tekrar canlandırarak toplumumuzda oluşan olumsuz tutum ve davranışların önüne geçilmek istenmektedir. Bu nedenle bu çalışma, günümüzün önemli bir tehdidi olan problemli internet kullanma olumsuz davranışının algılanan sosyal destek ve insani değer algıları ile ilişkisini belirlemek, ergenler için risk oluşturan problemli internet kullanımını önlemek ve bu konuda yapılacak çalışmalara katkı sağlamak açısından önem arz etmektedir.

1.4.Varsayımlar

Bu çalışmanın temel varsayımları aşağıda belirtilmektedir:

1. Araştırma örneklemini oluşturan öğrencilerin gönüllülük esasına göre belirlenip, uygulanan ölçme araçlarını doğru ve samimi bir şekilde yanıtlayacakları kabul edilmektedir.

2. Araştırmaya katılan öğrenciler, çalışma evrenini temsil edici niteliktedir.

1.5.Sınırlılıklar

Bu araştırma 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında ölçme araçlarının uygulamasına gönüllü olarak katılan ortaokul öğrencileri ile sınırlıdır. Bu araştırma sonuçlarının genellenebilirliği, araştırmaya katılan ortaokul öğrencileriyle, veri toplama araçları olarak kullanılan Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen, Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değerler Ölçeğinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Problemli internet kullanımı: Bireylerin internette yoğun ve aşırı zaman harcaması, bu davranışın kontrol altına alınamaması ve bireyin kişisel, sosyal, mesleki veya psikolojik yaşamına olumsuz etki etmesidir (Young, 1996).

Algılanan sosyal destek: Çevresinde yaşayan insanlar tarafından bireye sağlanan sosyal ya da psikolojik destek olarak tanımlanabilir. Bireyin ailesi, arkadaşları, öğretmenleri veya içinde yaşadığı toplumdaki ideolojik, dinsel ve etnik gruplar birer sosyal destek kaynağıdır (Yıldırım, 1997).

Değerler: Fikir ve inançların bütünü ve hedeflerdir, bireyin davranışına ve tercihlerine rehberlik eder, yol gösterir, ayrıca atfedildikleri öneme göre gruplanır ve sıralanırlar (Rokeach, 1973).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm araştırma kapsamındaki problemli internet kullanımı, algılanan sosyal destek ve insani değer kavramları ile ilgili kuramsal bilgilerden ve literatürde bu konu ile ilgili yapılmış çalışmalardan oluşmaktadır.

2.1. İnternet

İnternet tartışmasız günümüzün en önemli ve en etkili iletişim araçlarından biridir. İletişimin, ticaretin, sohbet ve reklamın, bilgiye ulaşmanın daha kolay hızlı ve ucuz bir şekilde sanal ortamda elde edilen merkezi olmayan kapsamlı bir ağdır. Türk Dil Kurumu interneti 'genel ağ' kavramı ile ifade etmektedir. Genel ağ kavramı ise 'bilgisayar ağlarının birbirleriyle oluşturdukları, uluslararası, yönetici gerektirmeden bilgi erişimi sağlayan bağ' şekline tanımlanabilir (Baykal, 2017). Dünya tarihinde internet bağı ilk olarak karşımıza ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan soğuk savaş döneminde bilgisayardaki verileri aktarmak için çıkmıştır. SSCB'nin 1957 de ilk insansız uydu olan Sputnik' i yörüngeye yerleştirmesi ABD tarafından bir nükleer saldırı tehdidi olarak algılanmış ve bu saldırıya karşılık vermek amacıyla Harward ve Berkeley Üniversiteleri ile iş birliği yapılarak araştırma projeleri ajansı (ARPA-Advanced Research Project Agency) kurulmuştur. ARPA araştırma ekibi merkezi bulunmayan bir ağ sistemi ile bilgi akışını arttırmak ve bunu orduda en iyi şekilde kullanmak için değişik projeler üretmiştir. Bu projeler neticesinde merkezi bulunmayan bir ağın gelişebilecek bir nükleer saldırıya karşılık verilebileceği kanıtlanmıştır. İlk bağlantı 1969 yılında Los Angeles 'taki California Üniversitesi Stanford

Araştırma Enstitüsü, Utah Üniversitesi ve Santa Barbara' daki Califronia Üniversitesi arasında oluşturulmuştur.

Ülkemizde ise internetin yaygınlaşması diğer teknolojik gelişmelere göre daha hızlı olmuştur. 1993 yılında ilk kez Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Tübitak'ın ortak projesi ile başlamıştır (Turan, 2017). Resmi olarak ilk internet bağlantısı ise 12.04.1993 tarihinde ODTÜ' de kurulmuştur (Kalkan & Kaygusuz, 2013). 1993-1996 yılları arasında pek çok üniversite ve sonraki süreçte kamu kurum ve kuruluşları ODTÜ üzerinden internet bağlantısı sağlanmıştır.

2.2.Problemli İnternet Kullanımı

İnternetin dünyayı kapsayan bir bağ olması, insanlar arasından bilgisayar kullanımının artması ve gelişen teknolojinin daha çok internet erişimi ve bilgisayar teknolojisi üzerinde olması, internetin insan hayatındaki önemi gün geçtikçe artmıştır. Türkiye'de internetin kullanım amacı, ilk zamanlarda eğitim alanında öğrencilere sınırsız bilgi sunmaktır. Bundan dolayı ilk hedef kitle öğrenci gruplarından oluşmaktadır. Eğitim olanaklarının yanında internet; farklı dil öğrenmek, iletişim kurmak, alışveriş yapmak, bankacılık ve finansal işlemleri takip etmek, online randevu sistemlerinden yararlanmak, gündem haberleri, hava ve yol raporu gibi hayatı kolaylaştıran imkânlar sunmaktadır. Böylece internetin, kullanım alanları oldukça farklılaşmış ve insanlara sağladığı fayda artmıştır. Ancak internet amacının dışında kontrolsüz, bilinçsiz ve sınırsız kullanıldığında birçok olumsuzluğu beraberinde getirmekte ve kişisel gelişimi olumsuz yönde etkileyen durumlar oluşabilmektedir. İnternetin insanlara sağladığı olanakların amacından sapması, kullanımın yoğun ve kontrolsüz bir hal alması, alan yazında 'problemli internet kullanımı' şeklinde bir tanımı ortaya çıkarmıştır.

Bilimsel literatür, problemli internet kullanımı kavramı ile ilk olarak Dr. Ivan Goldberg'in 1996 yılında bir mailindeki ifade ile tanışmıştır. Goldberg daha sonra DSM-IV'te yer alan madde bağımlılığı kriterlerini temel alarak düzenlemeler yapmış ve 'internet kullanım Bozukluğu' diye yeni bir ifade ortaya atmıştır (Ayas, & Horzum, 2013). Literatüre ilk kez "internet addiction" ifadesi ile giren bu kavram daha sonra farklı birçok araştırmacı ve bilim insanları tarafından yeni kavramlarla tanımlanmıştır (Günüç, 2009).

Araştırmalar incelendiğinde, Young (1996), Young (1997), Davis (2001), Gönül (2002), Bayraktar ve Gün (2006) 'Patolojik İnternet Kullanımı', Griffiths (2000), Beard ve Wolf

(2001), Caplan, (2002), Özcan (2004), Köroğlu ve arkadaşları (2006), Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan, (2007), Yellowless ve Marks (2007) 'Problemli İnternet Kullanımı' kavramlarını kullanmayı tercih etmişlerdir.

Uluslararası çalışmalarda internetin kötü amaçlı kullanımı (internet istismarı) tanımı için kullanılan bir başka ifade ise 'internet abuse" kavramıdır. Bu kavram içeriğinde çevrim içi sohbet, oyun, kumar, pornografi vb. etkinlikleri barındırmaktadır (Chou ve diğerleri, 2005'den aktaran Günüç, 2009). Yine literatürde karşılaşılan diğer bir kavram da "excessive internet use" yani aşırı ve yoğun internet kullanımı ifadesidir. Aşırı internet kullanımı ile problemli internet kullanımı benzerlik göstermesinin yanında birtakım farklılıklar da söz konusudur. Aşırı internet kullanımına sahip bir birey, problemli internet kullanımının bütün tanı kriterlerine sahip olmayabilir (Günüç, 2009). Aşırı internet kullanımı tanımlamasında birey interneti planladığından daha uzun süre kullanması şeklinde ifade edilmektedir. Oysaki, her ne kadar aşırı internet kullanımı kavramı problem bir davranış gibi gözükse de bazen eğitim veya mesleki amaçla kullanılması hali problem bir davranış olmayabilir (Caplan, 2002). Burada sergilenen davranışın amacı önemli bir etken oluşturmaktadır.

Caplan (2002)'a göre problemli internet kullanımı, bireyin sosyal, akademik ve mesleki açıdan olumsuz olarak etkilendiği, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönden oluşmuş, çok boyutlu bir sendrom olarak tanımlanırken; Kim ve Davis (2009) ise problemi internet kullanımını, bireyin internet kullanımından dolayı hayatının aile, arkadaş ve mesleki boyutlarında yaşanılan problemler ve internet kullanma kontrolünde başarısızlık olarak ifade etmektedir

Young (1997) ise problemli internet kullanımını; kullanıcılar tarafından kontrolün yitirilmesi ve bundan dolayı bireyin kişisel ve mesleki hayatını etkileyebilecek klinik bir rahatsızlık olarak tanımlamıştır.

Yukarıda ki tanımlamalar genel olarak değerlendirildiğinde; bireyin interneti aşırı ve kontrolsüz bir şekilde kullanması ve bundan dolayı bireysel ve sosyal sorumluluklarını yerine getirmekte sorun yaşaması, problemli internet kullanım kavramının tanımlanmasında belirleyici olduğu görülmektedir. Problemli internet kullanımı olumsuz davranışının risk grubu olan ergenlerin; kişisel ruh sağlığı ve sosyal yönden olumsuz etkilenme potansiyeline sahip olduğu ve internetin bu şekilde kullanılmasının ergenlerin kimlik gelişimi sürecine olumsuz etki yapabileceği söylenebilir.

2.3.Problemli İnternet Kullanımı Tanı Kriterleri

Bir problem davranışın ortadan kaldırılması veya çözüme kavuşturulması için belirli tanı kriterleri oluşturularak, net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Böylece bu tanı kriterleri ile çözüm için bir yol haritası oluşturulabilir. Bu gerekçe ile farklı araştırmacılar problemli internet kullanımı davranışını tanılamak için kriterleri belirlerken daha çok DSM-IV'deki 'Dürtü Kontrol Bozuklukları, Patolojik Kumar Oynama ya da Madde Bağımlılığı' gibi bağımlılık kriterlerini göz önüne alarak tanımlamalar yapmışlardır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

2.3.1.Young'un Problemli İnternet Kullanımı için Tanı Kriterleri

Young 1999 yılında, DSM- IV'te bulunan "Dürtü Kontrol Bozuklukları" başlığı altında yer alan "Patolojik Kumar Oynama" kriterlerinden yararlanmış, problemli internet kullanımı kavramını tanımlamak için bazı kriterleri belirlemeye çalışmış ve bu kriterlerden dört tanesinden fazlasına 'evet' cevabını verenlerin problemli internet kullanımı davranışına sahip olarak nitelendirmiştir. Bu kriterler; internette fazlaca zaman harcama**,** daha fazla çevrimiçi kalma ihtiyacı, yoğun internet kullanıma isteğini azaltma çabaları**,** internet kullanımını azaltmaya çalışırken başarısız olma**,** internette geçen zamanı kontrol edememe**,** çevresel endişe (aile, okul, iş, arkadaşlar, vb.), çevrimiçi harcanan zaman aldatmacası**,** internet kullanımı nedeniyle psikolojik değişim.

2.3.2.Goldberg'in Problemli İnternet Kullanımı İçin Tanı Kriterleri

Goldberg 1996 yılında DSM-IV'teki madde bağımlılığı tanı kriterlerini baz alarak problemli internet kullanımı davranışını tespit etmek için bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterlerden 12 aylık süre içerisinde üç veya daha fazla belirti gösteren bireyleri, problemli internet kullanıcısı olarak tanımlamaktadır (Gencer, 2017). Bu kriterler ise şu şekilde özetlenmiştir:

- Aşağıdaki ifadelerden biriyle belirtilen tolerans gelişimi,

a-) Arzu edilen keyif için internet kullanımı süresinde sürekli artış,

b-) Düzenli zaman dilimlerinde internet kullanımda istenen keyfin alınamaması,

- Yoğun ve uzun süre internet kullanımından sonra belirtilen kriterlerden en az 2 maddenin hissedilmesi ve kişinin hayatında kişisel, sosyal ve mesleki yönlerden problem oluşturması,

- Psikomotor ajitasyon
- Bunalma hali
- Sanal ortam ile ilgili takıntılı fikirler
- Sanal ortam ile ilgili hayaller
- İstemli ya da istemsiz interneti kullanma hareketleri
- Olumsuz ruh halinden kurtulmak için alternatif sanal ortam arayışı
    - Sanal ortamda geçen zaman genellikle planlanan zamandan çok daha uzun olması.
    - Yoğun internet kullanımından kurtulmak veya kontrollü kullanabilmeyi sağlamak için gayret etmek.
    - İnternette yapılacak iş ve işlemler için çok uzun süre planlama.
    - İnternet kullanımının yoğunluğundan dolayı sosyal, mesleki ya da kişisel etkinlikleri terk etmek.
    - İnternet kullanımını, neden olduğu bütün problemlere (uyku bozuklukları, aile problemleri vb.) rağmen yoğun bir şekilde sürdürmek.

2.3.3.Griffiths' in Problemli İnternet Kullanımı İçin Tanı Kriterleri

Griffiths ise 1999 yılında davranışsal bağımlılık tanı ölçütlerinden faydalanarak yaptığı çalışmasında problemli internet kullanımı kavramını tanımlarken bazı kriterler oluşturmuştur. Bunlar şu şekildedir:

Dikkat çekme: Sürekli yapılan bir davranış bireyin hayatında olmazsa olmaz bir hal almış demektir. Yani bu davranış bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını etki altına almıştır. İnternet kullanıcıları da davranış olarak internet ile meşgul olmamalarına rağmen düşünce olarak kendilerini internetin sağladığı sanal ortamda hayal etmeleri buna örnektir.

Ruhsal değişim: Bu aşama, bir etkinlik ile uğraşma sürecinde kişide oluşan kişisel tecrübelerle alakalı, başa çıkma yetisi olarak açıklanabilir. İnternete bağlandığında kişide oluşan bir canlanma hali bu duruma örnek olarak verilebilir.

Tolerans: İlk kullanımlardaki haz duygusuna erişebilmek için davranışın daha uzun süre devam etmesi halidir. İnternet kullanıcısının ilk etapta az zamanda duyduğu haz ve doyumu tekrar hissedebilmek için internet kullanma zamanını arttırması şeklinde örneklenebilir.

Yoksunluk: Bireyin haz duyduğu ve doyuma ulaştığı davranış aniden yaşamından çıktığında veya kesintiye uğradığında bireyde oluşan duygu ve fiziksel hareketler olarak tanımlanabilir. Problemli internet kullanıcısının internete girmesi engellendiğinde, kişide oluşan titreme, huysuzluk ve sinirlilik halleri bu durumu daha çok somutlaştırabilir.

Çatışma: Problem davranışa sahip bireyin sosyal, mesleki ve ilgi alanları ile ilgili çevresindekilerle kişisel çatışmalarından oluşur.

Nüksetme: Problem davranışın yıllar süren kaçınma ya da kontrollü durumundan sonra tekrar oluşması ve bağımlılık sürecinin en uç düzeyine dönme durumudur.

2.3.4.Suler'in Problemli İnternet Kullanımı için Tanı Kriterleri

Suler 1999 yılında problemli ve problemsiz internet kullanımının tespiti için 8 kriterden söz etmektedir. Bunlar:

İnternet aktivitesinin karşıladığı ihtiyaçların sayısı ve türü: Kişi fiziksel, bireysel, sosyal ya da manevi ihtiyaçlarını karşılamak için interneti kullanmayı tercih edebilir. Kişi için ihtiyaç sayısı ne kadar fazla ise internetin önemi de doğru orantılı olarak artış göstermektedir.

Doyurulmamış ihtiyaçların temelindeki eksiklik derecesi: İnterneti kullanan kişinin, ihtiyaçları karşılanmaz, bastırılır ya da inkâr edildiğinde, kişi ihtiyaçlarını karşılamak için bastırmanın derecesine göre başka yollara başvurmaktadır. İnternette, bu tür ihtiyaçların gerçek hayata göre daha kolay karşılanabildiği bir ortamdır.

İnternet aktivitesinin türü: İnternet bireye ne kadar farklı alternatif sunarsa, kişi o kadar farklı olanakları kullanmak için internet kullanmayı tercih eder. Farklı aktiviteler ihtiyaçların tetiklenmesi bakımından oldukça etkilidir.

İnternetin kişinin gerçek hayatına etkisi: İnternetin kullanımı bireye sağlık, sosyal ilişkiler, mesleki ya da okul performansı gibi farklı birçok açıdan etki eder. Bu etkinin sayısı ve boyutu internet kullanımındaki problem durumu gösterir.

Bunaltıya dair öznel duygular: Bireyin internet kullanımına yönelik hissettiği duygular olarak tanımlanabilir. Örneğin; kızgınlık, öfke, suçluluk, depresyon ya da hayal kırıklığı gibi.

İhtiyaçlar hakkında bilinç düzeyindeki farkındalık: Bireyler hayatlarında bastırılmış ya da tam doyurulmamış istek ve arzuları internet ortamında rahatça ve kolaylıkla elde edebilirler. Bu yüzden bu durumlar iyi analiz edilip bilinç düzeyinde çözülmelidir.

Deneyim ve dahil olma süreci: Bireyler deneyimledikleri internet etkinliklerinin gerçek hayattaki ihtiyaçlarını yeterince karşılamadığını fark eder ve eskisi kadar haz duymamaya başlar. Zaman geçtikçe internet bireyin hayatında olmazsa olmaz durumdan çıkar.

Gerçek ve sanal hayat arasındaki denge ve uyum: Gerçek hayatla internetteki sanal ortam arasındaki dengeli olmak, internet kullanımının sağlığı açısından son derece önemlidir. Problemli internet kullanımı bu uyumun elde edilememesi halidir.

2.4.Problemli İnternet Kullanımı Nedenleri

Olumsuz bir davranışı ortadan kaldırmak ya da herhangi bir probleme çözüm bulmak için o davranış veya problemin nedenleri araştırılır. İnternet kullanımı davranışı araştırılırken kişiyi internet kullanımına sevk eden neden, problemli davranışın ortaya çıkmasında önemli etkendir. Araştırmacılar problemli internet kullanımının oluşmasında kişi üzerinde etkili olan doğrudan ve dolaylı etkenlerin olabildiğini savunmaktadırlar. Bireyin internet kullanım amacı ve interneti kullanma yoğunluğu doğrudan nedenler arasında değerlendirilirken, bireyin ruhsal yapısı ve içinde bulunduğu toplumun sosyolojik unsurları ise dolaylı etkenler olarak incelenebilir. Yapılan araştırmalarda problemli internet kullanımı riski taşıyan bireylerin interneti hayatlarında yüzleşmekten kaçtıkları bir problem durumunda, kaygılı ve sınırlı bir sosyal yaşam ortamında, yalnızlık ya da ekonomik nedenlerden kurtulmak için yani bir kaçış aracı olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta yalnızlık ya da sosyalleşme ihtiyacı problemli internet kullanımının bir nedeni mi yoksa sonucu mu olduğudur. Araştırma sonuçlarına göre bu ayrımı yapmak oldukça zor olmakla birlikte genellikle yoğun internet kullanımının insanları yalnızlaştırdığı düşünülmektedir.

Diğer problem davranış nedenlerinde olduğu gibi internet kullanımında da ergenler üzerinde çevre ve arkadaş etkisinin önemi büyüktür. Ergenlik döneminde bireyler normalden farklı, sosyal çevreden izole, içe kapanık, aileden kopma ve arkadaş çevresine bağlılık, çatışma yaşama, beğenilmeme kaygısı, kötümserlik gibi birçok çalkantılı durumları ve duyguları yaşayabilirler. Bu dönemde çoğu ergen çevrimiçi oyun yahut sohbet odalarını kullanmaktadır. Aile her ne kadar bunu engellemeye çalışsa da ergenin

hissettiği yalnızlık, kabul görmeme ve dışlanma kaygısı internet kullanımını arttırmaktadır (Günüç, 2009). Ayrıca internet erişiminin kolaylığı, ucuz ve yüksek hızda olması da problem davranış oluşumunu tetiklemektedir.

Yukardaki açıklamalara dikkat edildiğinde, problemli internet kullanımının birçok farklı nedeninin olabileceği ve bu nedenlerin iki taraftan değerlendirilmesi gerektiği görülmektedir. Bundan dolayı ihtiyaçlar iyi analiz edilerek bütüncül bir değerlendirme yapılmalıdır (Derin, 2013). Bu noktada da karşımıza kişilik yapılarından, toplumsal norm ve değerlerden etkilenen bağımlı profili çıkmaktadır.

2.5.Problemli İnternet Kullanımının Kuramsal Çerçevesi

2.5.1.Grohol'ün Problemli İnternet Kullanımı Kuramı/ Sosyalleşme Kuramı

Grohol problemli internet kullanımını sosyalleşme boyutunda ele almıştır. Grohol (2012) insanların internet kullanımının temel nedeninin sosyal destek görme ihtiyacından kaynaklandığı ve bunun içinde sohbet odalarını, forumları ya da online oyun sitelerini tercih ettiklerini belirtmiştir. Problemli internet kullanıcıları, diğer insanlar ile iletişim kurmak, bilgi alışverişinde bulunmak kısacası sosyalleşmek için interneti tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Grohol'e göre internet kullanımı bir süreçtir. Yani internet ile yeni tanışan birey internetin imkânları karşısında adeta büyülenmektedir. Bu süreç ilk aşamadır ve bireye birçok yaşamadığı farklı deneyimler sunar. Daha sonra bu etkinliklerden ilk kullanımdaki gibi zevk almamaya başlar ve eskisi kadar ilgi çekici gelmez. Artık durumun farkındadır ve eskisi gibi heyecanlanmamaktadır. Bu ikinci aşama hayal kırıklığı olarak adlandırılmıştır. Üçüncü yani son aşama denge durumudur. Bu aşamada kişi durumun farkına varır ve internette geçirdiği süreyi kısıtlamaya ve kontrol altına almaya başlar. Bazıları ilk aşamada takılıp kalabilirler ve süreçten kurtulmak için yardım almaları gerekebilir.

2.5.2.Suler'in Problemli İnternet Kullanımı Kuramı

Suler (1999), internet kullanımının, Maslow'un ihtiyaçlar piramidindeki ifadeler ile ilişkilendirilebileceğini ve bireyin psikolojik sağlığının bozulmaması için bu ihtiyaçların karşılanması gerektiğini savunmaktadır.

Fizyolojik ihtiyaçlar: Piramidin ilk basamağı olan bu bölüm, Suler'e göre bireyin internet ortamındaki cinsel dürtülerine karşılık gelmektedir. İnternet ortamı gerçek hayatta mümkün olmayan kimliği saklı tutabilme olanağı ile daha cazip bir hal almaktadır ve bundan dolayı da problem davranış riski oluşmaktadır.

Kişilerarası temas ihtiyacı: Bireyler internet ortamında diğer insanlarla iletişime geçerek sosyalleşmesi ve ihtiyacı olduğu sosyal desteği bu ortamlar sayesinde edinmesi Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ki ait olma, sosyal tanınma alanına karşılık gelmektedir. Birey zihninde oluşturduğu fantezileri, internet ortamındaki iletişimle elde etmeye başlayarak bağımlı hale gelebilmektedir.

Öğrenme ve saygınlık: İnternet ortamı bireye sınırsız bilgilere ulaşma imkânı sunması kişinin statü edinmek için interneti kullanmayı zorunlu hissetmesine neden olmaktadır. Bu durum ise Maslow'un başarıyla gelişen benlik saygısına denk gelen saygınlık kazanma ihtiyacı ile açıklanmıştır. Bu gibi durumlar internet kullanımını problemli hale getirmektedir.

Ait olma ihtiyacı: Hiyerarşideki bir diğer basamak ise "ait olma ihtiyacı"dır ve Suler'e göre her bireyde bu ihtiyaç, varoluş gereği vardır. Gerçek hayatta ait olma ihtiyacını doyuramayan birey, sanal ortamdaki imkânlar üzerinden bu ihtiyacını gidermeye çalışmaktadır. Bazen bireyler etrafındaki insanlar tarafından dışlaması ve onlardan edindiği sosyal desteği yitirme kaygısı ile problemli internet kullanımı davranışı sergileyebilir.

Kendini gerçekleştirme ihtiyacı: Piramidin en üst basamağı olan bu düzey her bireyin ulaşmak istediği yer olarak tanımlanan "kendini gerçekleştirme ihtiyacı" basamağı Suler'a göre bireyin internette kendi ilgi, tutum ve potansiyelinin fark etmesine ve bundan dolayı aldığı haz ile davranış bağımlılık haline dönüşebilir.

2.5.3.Davis'in Bilişsel Davranışçı Kuramı

Davis (2001) kuramı ile problemli internet kullanımına yönelik diğer yaklaşımlardan farklı bir açıklama getirmiştir. Ona göre problemli internet kullanımı, düşünsel ya da davranışsal bir rahatsızlık değil, sadece bireyin yaşamındaki olumsuz durumlar, anormal biliş ve düşüncelerin duygu veya davranışa yansıması olduğunu ifade etmiştir.

Davis'e (2001) göre problemli internet kullanımının uzak ve yakın olarak açıklanabilen temel 2 nedeni vardır. Uzak hedefler sosyal anksiyete, depresyon veya diğer patolojik

durumlar olarak tanımlanırken, yakın hedefler diye açıklanan durumlar ise; bireyin zihninde oluşturduğu olumsuz kendilik algısı, düşük öz yeterlilik veya düşük öz güven gibi çarpıtılmış bilişleridir.

Caplan (2002) Davis' in bilişsel-davranışçı kuramında da yola çıkarak kişisel ve sosyal problemi olan bireylerin internet ortamını gerçek hayatta kuramadıkları yüz yüze iletişimden daha cazip bulduklarını ifade etmiştir. Bu kurama göre kişiler internet ortamında kendinde olmayan özellikleri kendi özelliğiymiş gibi ya da problemli durumlarını gizleyerek iletişim kurmaktadır. Bu durumda onlar için cezbedici bir hal alarak internette geçirdikleri sürenin farkına varamayıp problem davranış riski oluşturmaktadır.

2.6.Algılanan Sosyal Destek

Sosyal bir varlık olan insan, hayatı boyunca çevresindeki bireylerden ilgi ve destek görmek ister. Bu destek, insanların ruh sağlığını koruması, doğru kararlar verebilmesi ve problem davranışlardan kaçınması için oldukça önemlidir. Özellikle kimlik oluşumunun en önemli süreci olan ergenlik döneminde bu durum daha da önem arz etmektedir. Çünkü bu dönemde bireylerin başta arkadaş çevresi olmak üzere ailesinden, öğretmenlerinden ve içinde yaşadığı toplumdan destek görmesi daha sağlıklı bir yetişkin olmasında oldukça etkilidir. Bu bölümde algılan sosyal destek kavramı ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.7.Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek Kavramı

Bireylerin ruh sağlığını, yaşam doyumunu ve mutluluğunu etkileyen sosyal destek kavramı 1970'li yıllarda önem kazanmış ve araştırmalara konu olmaya başlamıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde sosyal desteğin iyileştirici olarak, müdahale ve tedavi süreçlerinde kullanıldığı gibi önleyici bir hizmet kapsamında da uygulamaları görülmektedir. Sosyal desteğin eksikliği bireyin psikolojik veya sosyal sağlığını hatta mutluluğunu olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Cohen & Syme, 1985).

Bireyin yaşamı boyunca özellikle de kişilik gelişimi döneminde çevresindeki kişiler tarafından sevilme, ilgi görme ve değerli hissetme gibi ihtiyaçlarının olduğu varsayılmaktadır ve bu ihtiyaçlar sosyal destek kavramının temelini oluşturmaktadır.

Varsayılan bu ihtiyaçların farklı boyutlarının vurgulanmasından ötürü ortak bir tanımdan ziyade literatürde farklı tanımların olduğu görülmektedir (Başer, 2006).

İlk sosyal destek tanımı Sidney Cobb'a ait olup, bu kavramı; bireyin çevresindeki kişiler tarafından sevilip, önemsenmesi ve karşılıklı ilişkiler anlamında birbirine sorumluluğu bulunan bir ortamın üyesi olduğu şeklinde ifade etmektedir.

Yıldırım (1997) ise sosyal destek kavramını, kişinin yakın çevresi olan ailesi, arkadaşlarından, duygusal partnerinden, öğretmenlerinden ve içinde yaşadığı toplumdan edindiği sosyal ve psikolojik yardım olarak tanımlamaktadır.

Şahin'in (1999) sosyal destek tanımını ise; daha çok niceliksel verilere dayandırılarak dört şekilde yapmıştır. Ona göre sosyal destek; bireyin yakın hissettiği, çevresinde bulunan, ihtiyaç anında yardım edebileceği ve yardım alabileceği, özel durumlarını paylaşabileceği birilerinin varlığı algısıdır.

Yapılan farklı tanımlamalar incelendiğinde bireylerin içinde yaşadığı toplum tarafından güvenli destek algısı, kişinin psikolojik ve biyolojik hastalıklarının iyileşme oranını artırdığı problemli ya da olumsuz davranışlara yönelimini azalttığı ve birçok problem durumunda önleyici rolü olduğu sonucuna varılabilir. Çünkü bireye çevresi tarafından sunulan sosyal destek, yaşam stresörlerinden kaynaklanan etkileri ortadan kaldırmakta ve bireylerin otokontrolüne katkıda bulunmaktadır (Semerci, 2016). Buna göre sosyal destek ile algılanan sosyal destek kavramları arasındaki farklılığın doğru tanımlanması gerekmektedir. Algılanan sosyal destek kavramı; bireyin sosyal destek kavramının kapsamındaki sevilme, ait olma, saygı gibi durumları ne düzeyde algıladığı ile açıklanabilir. Karadağ'a (2007) göre algılanan sosyal destek, bireylerin kendini değerli hissettiği algısı, psikolojik problemlerle karşılaşması ya da problem davranış sergilemesi durumlarında yardım alabileceği kişilerin varlığı ve bundan mutlu olma kanaati olarak tanımlanmaktadır.

2.8.Sosyal Destek Türleri

Sosyal destek kavramı son yıllarda araştırmacılar tarafından fazlaca araştırılarak literatürde kapsamlı bir yere sahip olmuştur. Bundan dolayı da sosyal destek kavramının işlevi ve türleri konusunda çok farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir:

Richman, Rosenfeld ve Bowen (1998), sosyal desteği sekiz farklı kategoriye ayırarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalar şu şekildedir: Dinleme desteği; sosyal destek ihtiyacı olan bireyin müdahale edilmeden, yargılanıp eleştirilmeden dinlendiği algısı, duygusal destek; bireyin çevresindeki insanlar tarafından yanında olduklarını hissettiren ve rahatlatan destek türü, duygusal meydan okuma; bireye çevresindeki insanlar tarafından duygularının ve davranışlarının farkındalığını sağlamak için meydan okuyarak yapılan destek türü, gerçeği onaylama desteği; destek alan ve gören bireylerin aynı düşünceye sahip olması halinde destek kaynağı bireyin kendi düşüncesini doğrulaması için yapılan destek, iş takdir desteği; destek gören bireyin performansının fark edilip onaylanması hali, meydan okuma; bireyin görevinde motivasyonu yüksek yaratıcı ve heyecanlı olması amacıyla destek verenin onun düşünce ve davranışlarına meydan okuması, maddi yardım desteği; destek alan bireyin çevresindekiler tarafından para veya somut yardım alabileceği hissi, kişisel yardım ise; bireye çevresindekiler tarafından sağlanabilecek her türlü yardım olarak tanımlanmaktadır.

House (1981) ise sosyal destek kavramını duygusal, değerlendirici, bilgisel ve araçsal olarak dört farklı kategoriye ayırarak incelemiştir. House (1981) duygusal yönü, bireyin aile ve arkadaşlarından aldığı manevi destek olarak tanımlarken, değerlendirici türü ise bireyin düşünce ve duygusal yapısı veya davranış şekilleri ile ilgili çevresindekiler tarafından yapılan onaylayıcı yorumdan oluştuğunu ifade etmiştir. Bilgisel yön ise; bireyin içinde bulunduğu durumla ilgili olarak çevresindekiler tarafından akıl verme şeklinde tanımlanmıştır. Son olarak araçsal sosyal destek türü ise maddi ya da somut destek olarak ifade edilmektedir (House, 1981'den aktaran Taşdan & Yalçın, 2010).

Caplan'a (1974) göre sosyal destek; duygusal destek, takdir edilme veya saygı görme desteği, ekonomik destek, bilgi desteği ve birliktelik desteği olarak beş farklı türden oluşurken, Jacobson (1986) duygusal, fayda ve düşünsel olmak üzere sadeleştirip üç şekilde ele almaktadır (Jacobson, 1986'dan aktaran Gümüş, 2015).

Araştırmalar incelendiğinde sosyal desteğin pek çok farklı şekilde tanımlandığı ve sınıflandırıldığı görülmektedir. Yine bir başka sınıflandırmada; doğal sosyal destek sistemleri ve resmi sosyal destek sistemleri şeklindedir. Buna göre doğal sosyal destek sistemleri; günlük hayat içerisinde karşılaşılan problem durumlarında bireye yardımcı olan aile, arkadaş ve akraba gibi kimselerden oluşurken, resmi sosyal destek sistemleri; problemli durumların çözümünde başvurulabilecek olan kurum ve kuruluşlardan oluşmaktadır (Gümüş, 2015).

2.9.Sosyal Destek Modelleri

Cohen ve Wills (1985) algılanan sosyal desteğin bireyin ruhsal olarak sağlıklı olması ve kendini iyi hissetmesi ile ilişkili olduğunu açıklamak üzere iki modelden bahseder. Bunlar:

Temel Etki Modeli: Bu modele göre bireyin biyolojik, fizyolojik ve psikolojik olarak sağlıklı olabilmesi ve kendini daha iyi hissetmesi algıladığı sosyal destek ile pozitif yönde ilişkilidir. Ayrıca model sosyal destek yoksunluğunda bireyin sağlığının olumsuz olarak etkileneceğini savunmaktadır.

Tampon Modeli: Bu model ise temel etki modelinin savunduğu düşüncenin aksine sosyal desteğin bireyin biyolojik ve ruh sağlığına doğrudan değil dolaylı olarak etkilediğini savunmaktadır. Yani sosyal destek bireyin hayatında karşılaştığı stresli ve problemli durumlardan daha az etkilenmesi ve olumsuz durumlarla baş edebilmesi için bir tampon görevindedir. Ayrıca modele göre sosyal destek stres ve problemin olmadığı bir yaşantıda bireyin sağlığı açasından gerekli değildir.

2.10.Değerler

Bu bölümde değerlerin tanımı, özellikleri, sınıflandırılması, işlevleri ve diğer bilim dallarıyla ilişkilerine değinilecektir.

2.11.Değerlerin Tanımı

İnsan sosyal bir varlık olduğundan diğer insanlarla etkileşime ihtiyaç duyar. Bu ihtiyacından dolayı sosyal etkileşimlerinde kullanmak üzere toplumsal, siyasal, kültürel genel geçer birçok kurallardan oluşan bir çerçeve ortaya koymuştur. Toplumun çoğunluğu tarafından benimsenerek yaşatılan ve kuşaktan kuşağa aktarılan bu genel ilke ve yargılar toplumsal değerler olarak tanımlanabilir. Değerler kavramı psikoloji, sosyoloji, antropoloji, felsefe gibi insanla ve insan yaşamıyla ilgili farklı disiplinler tarafından incelendiğinden dolayı birçok farklı tanımlamalarla karşılaşılmaktadır (Yalar, 2010). Bu yüzden değer tanımı üzerinde ortak bir görüş birliği oluşturulamamış; kişilik yapıları, bireyin ihtiyaçları, amaçları, ilgi ve tutumları olarak çeşitlendirilmiştir. Böylece değerlerin, farklı disiplinler tarafından kabul edilen ortak bir tanımına ulaşmak yerine bir takım farklı değer tanımlarını vermek daha işlevsel olacaktır (Bacanlı, 2002).

İlk kez Znaniecki (1918) değer kavramını, Latincede yer alan "kıymetli, önemli olan" ya da "güçlü" anlamlarına gelen "valere" kökünden türeterek tanımlamıştır (Aktepe, 2015) Bu tarihten sonra ülkemizde değer kavramı ile ilgili 1960'lı ve 70'li yıllardan itibaren sosyal bilimler alanında yapılan araştırmaların arttığı gözlenmektedir (Özensel, 2003).
Rokeach (1973) değerleri; davranışların oluşumunda etkili ve davranışları değerlendirmeye yarayan güçlü bir inanç olarak tanımlarken, Schwartz (1994) ise insanın ve içinde yaşadığı toplumdaki oluşumların yaşamını yönlendiren, önem derecesi farklılık gösteren, hedeflenen amaçlar bütünü olarak ifade eder. Kluckhohn (1951) ve GeertHofstede (1980) değerleri, doğrudan ve dolaylı olarak, kişileri gruplandırabilen, var olan bir davranışı şekillendirebilen, olaylar ve durumlar arasından seçim yapmaya yarayan bir eğilim olarak tanımlamıştır.
Güngör (2000) değeri, bir davranışın istenen ya da istenmeyen durumu hakkındaki inanç olarak tanımlarken, Dilmaç (2007) ise insanı diğer canlılardan ayıran düşünebilme yeteneğiyle ürettiği inançlar bütünü olarak nitelendirmiştir.

Yine Rokeach (1973), değerler için kavramsal ve bütünsel bir tanım ortaya atmıştır. Ona göre değerler; fikir ve inançların bütünü ve hedeflerdir, bireyin davranışına ve tercihlerine rehberlik eder, yol gösterir, ayrıca atfedildikleri öneme göre gruplanır ve sıralanırlar (Rokeach, 1973'den aktaran Aktepe, 2015).

Ulusoy ve Dilmaç'a (2012) göre değer, davranışın yönünü belirleyen inançlar bütünüdür. Amaç insanın olumlu yanlarını ortaya çıkartarak tutum ve davranışlara yön vermek ve kişiyi mükemmelliğe ulaştırmaktır. Bireyin tercihleri konusunda kültürel ölçütlerdir ve değerler genetik olarak doğuştan getirdiğimiz özellikler değil çocukluk yaşlarından itibaren öğrenilen yapılardır.

Belirtildiği üzere birçok araştırmacı değerler ile ilgili tanımlar yapmıştır. Bu konu ile ilgili Akyol (2010) değerleri tanımlamak için şu ortak özellikleri listelemiştir:

- Tarihî ve kültürel birikimlerden oluşmuş kökleşmiş inançlardır.
- Üzerinde toplumca hem fikir sağlanmış durumlardır.
- Sosyal yaşamı dizayn ederler.
- Karar verme ve tercih süreçlerinde kullanılan kriterlerdir.
- Sosyo-kontrol sağlarlar.
- Kültürel aktarım konusunda işlevseldirler.
- Sosyal ilişkiler neticesinde oluşurlar.

- Davranış ve tutumların temelidir.
- Güdüleyicidirler.
- Sosyal izolasyon karşısında koruyucudurlar.
- Farklılıkların çarpıştığı noktada anlaşmazlığı giderirler.
- Kalıtsal değil, sosyal olarak öğrenilirler.
- Ahlaki gelişimi sağlayarak olgunluğa ulaştırırlar.
- Bütünleyici ve birleştiricidirler.
- İnsani duygulardır.
- Duygu, düşünce ve davranışa şekil verirler.
- Nitel özelliklere sahiptirler.
- Değerler birbirleriyle ilişkilidir.

2.12.Değerlerin Oluşumu ve Özellikleri

Değerler; insanın hayatında önemli bir yeri olan ve yaşamına anlam veren, iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış gibi tercihler yapmada kullandıkları ölçütler veya toplumsal normlardır. Değerler tamamen bireyi diğer canlılardan ayıran insani özelliklerdir. Ayrıca değerler bireyin kişisel ve toplumsal mutluluğunu sağlayan kültürel altyapıyı oluşturan temel yapı taşlarındandır.

Değerler, insan temelli olduğundan oluşması da insanlık tarihi kadar eskidir. Bireysel anlamda değerlerin oluşumu, bireyin içinde yaşadığı topluma göre şekil almaktadır. Yani değerler oluşurken; aile, okul, arkadaş ve içinde yaşanılan çevre tarafından beslenmektedir (Schermerhorn, 1996'den aktaran Eren, 2018).

Değerlerin oluşumda bir diğer etken ise sosyal kabuldür. Sosyal çevre tarafından kabul görenler zamanla örnek davranışlarıyla övgü alarak değerleri oluşturmaktadırlar. Değerlerin uygulanmasında ve nesilden nesile aktarılmasında model alma ve sosyal öğrenme yöntemi önemlidir. Örneğin, bir ebeveynin kendi ebeveynine gösterdiği saygı davranışı çocuk tarafından model alınır ve taklit edilir. Dolayısı ile sosyal öğrenme kuramının temel savları dikkate alınarak, değer yargılarının bireyin yetişip büyüdüğü çevreden beslenerek biçimlendiği görülmektedir (Yıldız & Dilmaç, 2012).

Rokeach 1973 tarihinde yapmış olduğu bir araştırmada insandaki değerlerin her birinin farklı özellikleri olan fakat bütününün sistemli bir yapısı olduğunu ifade etmiştir. Rokeach'a göre değerler; süreklilik arz eder, kişisel farklılık gösterdiği gibi bilişsel-

duyuşsal ve davranışsal boyutlara sahiptir. Değerlerin birçok sosyal bilimci tarafından araştırılıp incelenmesinin sebebi insan davranış ve tutumlarının açıklanmasında önemli bir yere sahip olmasındandır.

2.13.Değerlerin Sınıflandırılması

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren ailesinden, çevresinden edindiği, duygu, düşünce ve davranışlarına yön gösteren, kişiye mutluluk veren değerler; oldukça karmaşık, kapsayıcı ve bütüncül bir yapıdadır. Adeta birbiri içine kenetlenmiş, ayrışması zor durumdadır. Değerleri, bazı araştırmacılar farklı kategorilere ayırarak insan hayatındaki yer, önem ve işlevine dikkat çekmişlerdir.

Değerlerin sınıflandırılması ile ilgili ilk çalışmalardan biri Spranger (1928) 'den gelmiştir. Spranger değeri; bilimsel/kuramsal, ekonomik, estetik, toplumsal/sosyal, politik ve dini başlık altında incelemiştir (Spranger, 1928'den aktaran Dilmaç, 2007).

Yine ilk sınıflandırma örneklerinden bir diğeri de Rokeach'dan geldiği; değerleri amaçsal ve araçsal olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Amaç değerlerin; bağımsız, güvenli ve mutlu bir aile yapısı, başarı ve huzurlu bir dünya vb. gibi kişide hedeflenen ve sonuç elde edilen değerler olduğunu, araç değerlerin ise, amaca ulaşmak için kullanılan cesaret, sorumluluk, gerçeklik, tutku, nezaket, vb. gibi değerlerden oluştuğunu savunur (Ulusoy, 2007)

Scheler ise değerleri farklı bir bakış açısıyla incelemiştir. Ona göre değerler arasında bir hiyerarşi olduğu ve bu hiyerarşinin bireyin ihtiyaçlarına göre öncelik sırası oluşturulabileceği görüşündedir.

Canatan (2004) geleneksel ve modern olarak değerleri sınıflandırırken, Ercan (2001) çalışmasında, değerleri ulusal ve evrensel olarak ele almıştır. Çavdarcı (2002) ise değerlerin duygu, düşünce, davranış ve çevreden esinlenerek, kişide zamanla oluştuğunu ve bundan dolayı değerleri öz, seçimlik, özel ve geçici olarak dörde ayırmıştır.

Bu konudaki sınıflandırmalardan bir diğeri Nelson'dan gelmektedir. Nelson'a (2004) göre değerler, bireysel, toplumsal ve grupsal olarak üçe ayrılır. Bireysel değerler kişisel tercihlerimizden oluşurken; grupsal değerler, belirli bir grup tarafından benimsenen değerlerdir. Toplumsal değerler ise bireyin içinde bulunduğu toplumsal bünye içerisinde varlığını devam ettirmesine yarayan saygı, adalet, farklılık, eşitlik gibi yargılar bütünüdür.

Yukarıda belirtildiği üzere değerler, farklı araştırmacılar tarafından değişik şekillerde sınıflandırılmıştır. Ancak değerler nasıl tanımlanırsa tanımlansın ya da nasıl kategorize edilire edilsin değişmez gerçek değerlerin insan yaşamında önemli ve vazgeçilmez olduğudur. Çünkü değerler insanların bireysel ve toplumsal yaşam tarzlarını önemli ölçüde etkilemektedir.

2.14.Değerlerin Diğer Bilim Dallarıyla İlişkisi

Değerlerin tanımlanmasında, oluşumunda ve insanlar üzerindeki etkisi konusunda disiplinler arasında ortak bir görüş benimsenmemiştir. Bu bölümde farklı disiplinlerin değerlere bakış açılarına değinilecektir.

2.14.1.Psikoloji ve Değerler

Psikoloji disiplininde değerler nesnel bir temele dayanıp dayanmamasıyla değil, insan davranışlarına etki eden bir grup inançlar olarak ele alınır (Güngör, 2010). Psikolojide değerler, insanın düşünce yapısını etkileyen unsurlardır. Bireylerin kişilik yapılarında, hayata bakış açılarında, problem çözme yöntemlerinde kısacası bütüncül özelliklerinde sahip oldukları tutum ve davranışlar etkilidir. Bunların temelinde içinde yaşadığımız kültürden edindiğimiz değerler yatmaktadır.

2.14.2.Sosyoloji ve Değerler

Bir toplum yapısının analiz edilebilmesi için, o toplumun yapısındaki kurumların, süreçlerin ve rollerin iyi bilinmesi gerekir. Herhangi bir toplumsal yapının analizinde mutlaka o toplumun sahip olduğu değer yargılarının incelenmesi önemlidir. Böylece o toplumun yapı ve işlevlerindeki ayrışmaların nedeni tespit edilip çözüme yönelik projeler üretilebilecektir (Özensel, 2003).

Her toplum farklı kültüre sahip olduğu gibi farklı değer yargılarına da sahiptir. Bazı değerler toplumlar arasında ortaklık gösterebilir fakat her toplumun o değere yüklediği anlam ve öncelik farklı olabilir. Günümüzde teknolojinin bu denli ilerlemiş olması toplumlar arasındaki kültürel alışverişi de etkilemektedir.

Değerleri toplum oluşturur, bireyler benimser. Her toplumun oluşturduğu bir “değerler sistemi” vardır ve bu sistem o toplumun dini, felsefi, tarihi ve kültürel yapısından beslenir

(Kirman, 2004). Bu değerler sistemi sayesinde bireyler toplumca kabul gören davranışları edinir ve sergilerler. Bu durum adeta yol gösteren işaret levhaları gibidir.

2.14.3.Felsefe ve Değerler

Felsefi bir kavram olan değer öncelikle estetik alanı altında incelenmiş fakat daha sonra bu alandan ayrı ifade edilmeye başlanmıştır. Bu sürecin başlangıcı Kant'a kadar uzanabilir (Kuçuradi, 1995). Felsefe tarihinde değerler kavramı ilk kez Sokrates tarafından kullanılmıştır. Sofist filozof Protagoras 'insan her şeyin ölçüsüdür' ifadesi ile değerlerin kişiden kişiye, kültürden kültüre değişiklik gösterebileceğini savunurken, Sokrates tüm insanlık için mutlak evrensel değerlerin olduğunu ifade etmiştir (Aytaç, 1980).

Felsefe, evreni ve insanı dogmatik düşünce yapısından ziyade, akla ve mantığa uygun, eleştirel bir şekilde tanımlamaya çalışmıştır. Çocukluk döneminden başlayarak süreç ile birlikte ilerleyen felsefi bakış açısı, toplumda, bireyi ailede, okulda ve etkileşime girdiği her alanda edindiği bilgileri sorgulamaya iter. Böylece birey neyi niçin öğrendiğini, kabul ettiğini ya da reddettiğini bu felsefi bakış açısıyla anlamlandırmaya çalışır (Metli, 2014).

2.14.4.Din ve Değerler

Aydın (2005) dini; yaratıcıya, tabiatüstü güçlere, çeşitli mukaddes, kutsi varlıklara inanmayı ve bu inancı doğrultusunda eylemde bulunmayı düzenleyen toplumsal kurallar bütünü; üstün bir güce inanış ve bunun sonucunda istekli bir şekilde iyiliğe yönelişi, yaşam kuralları olarak tanımlar. Başka bir ifade ile insanlara ahiret mutluluğu vadeden, iyi-kötüyü, doğru ve yanlışı birbirinden ayırt etmesini sağlayan, iyiye doğruya güzele ulaşma olgunluğu kazandıran ve bireyi mutlu kılan toplumsal kurallar bütünüdür (Aydın, 2011).

Değerler sistemi, nasıl ekonomi, sağlık, eğitim, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerle ilişkili ise din ile ilişkilendirilmesi de mümkündür (Dunluop, 1996). Değerler ve inançlar, yaşanılan hayatı anlayıp değerlendirmede davranışların biçimlenmesine yol gösterir. Böylece insanlar, yaşama ve hadiselere karşı bir bakış açısı geliştirirler (Akıncı, 2005). Değerler, insanların hayata bakış açılarını ve yaşam felsefelerini tamamlayıcı öğeleridir (Ünal, 1981).

Toplumsal değerlerin temeli dini inanışlardan oluşmaktadır. Sosyo-kültürel çevre ve kişilik yapısı olmak üzere pek çok faktörün etkisiyle oluşan değerler; dinî kurallardan beslenerek muhafaza edilip, gelecek nesillere aktarılabilir (Yapıcı & Zengin, 2003).

2.15. Konu ile İlgili Araştırmalar

Bu bölümde problemli internet kullanımı, algılanan sosyal destek ve insani değer algıları ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan bazı çalışmalar kronolojik sıralamaya göre özetlenmiştir.

2.15.1. Problemli İnternet Kullanma Davranışı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Kubey, Lavin ve Barrows (2001)'un problemli internet kullanımının akademik başarıya etkisinin incelendiği çalışmasında problemli kullanıma sahip olan bireylerin, derslerine yorgun ve uykusuz gelebileceklerini, dersleri kaçırabileceklerini ve akademik olarak olumsuz etkilenebileceklerini bildirmiştir. Bu araştırma sonucuna göre akademik başarısı düşük bireylerin daha çok problemli internet kullanımına yöneldikleri görülmektedir. Fakat zaman zaman da problemli internet kullanımı akademik başarının düşmesine neden olan etkenler arasında sıralanmaktadır.

Problemli internet kullanımının kişiler arası ilişkiler ve yalnızlık üzerinde bir etkisinin olup olmadığını inceleyen bir araştırmada ise; problemli internet kullanma düzeyleri yüksek bireylerin, düşük olanlara göre kişilerarası iletişimi zayıf ve daha yalnız oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca problemli internet kullananlar internette daha çok zaman harcadıklarını ve genellikle etkileşim amaçlı kullandıkları belirtmişlerdir (Batıgün & Kılıç, 2011).

Zorbaz (2013)'ın lise öğrencileri üzerinde yürüttüğü çalışmada problemli internet kullanımını sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından değerlendirmek amaçlanmıştır ve ulaşılan sonuçlar şu şekildedir: cinsiyete göre değerlendirildiğinde erkeklerin kadınlara göre daha çok problemli internet kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Anne ve baba öğrenim düzeyi ile aile gelir düzeyi değişkenine göre ise anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Yine yapılan analiz neticesinde problemli internet kullanımının sosyal kaygı değişkeni alt boyutlarından olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma, huzursuzluk duyma ve akran ilişkileri değişkeninin alt boyutlarından kendini açma ve sadakat değişkenlerinin de anlamlı derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre ergenlik döneminde sosyal kaygının çok etkin olduğu ve özellikle arkadaş ilişkileri noktasında bireyin davranışlarını yoğun etkilediği gözlenmektedir.

Panicker ve Sachdev (2014) problemli internet kullanımının yalnızlık, depresyon, kaygı stres ile bir ilişkisinin olup olmadığını araştırdığı çalışmasında veriler 84 katılımcının

katkısıyla toplanmıştır. Araştırma bulguları; internet kullanımının daha çok stresle baş etme yöntemi olarak tercih edildiği yönündedir. Ayrıca yalnızlık, depresyon ve kaygı ile problemli internet kullanımı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Ortaokul öğrencilerinde problemli internet kullanımı ve siber zorbalık davranışı arasında ilişkinin olup olmadığını ve hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılmış bir çalışmada ise sonuçlar; problemli internet kullanma davranışları ile eğitim gördükleri sınıf düzeyi, ebeveynin eğitim durumu, evdeki kitap sayısı, ders çalışma imkânları, katılımcıların bilgisayara sahip olup olmaması ve internet bağlantısı gibi değişkenleri arasında bir ilişkinin olmadığı tespit edilirken, cinsiyet ve internet kullanım yeri değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan analizde problemli internet kullanımının cinsiyete göre değerlendirmesinde erkeklerin daha riskli olduğu sonucuna varılmıştır (Gencer, 2017).

Oktan (2014) üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı, yalnızlık ve algılanan sosyal desteği incelediği çalışmasında bireyleri, günlük internet kullanım süresinin üç saati aşması durumunda problemli internet kullanıcısı olarak tanımlamış ve cinsiyete göre erkekler kadınlardan daha çok problemli internet kullanımına sahip olduklarını tespit etmiştir. Ayrıca problemli internet kullanımına sahip bireylerin daha yalnız olduklarını, yüz yüze iletişim kuramadıkları için çevrelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyinin de düşük olduğu bulguları yapılan araştırmadan elde edilen diğer sonuçlardır.

Problemli internet kullanımı ile ilgili yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde; genellikle cinsiyet açısından erkeklerin kadınlara göre daha çok problemli internet kullandığı, internet kullanma süresinin ve kullanma nedenlerinin problemli internet kullanımı davranışına etki ettiği ve özellikle problemli internet kullanımının bireyin sosyal yönü ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

2.15.2. Algılanan Sosyal Destek ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Alan yazın incelendiğinde sosyal destek ve algılanan sosyal destek kavramı ile ilgili birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Burada algılanan sosyal destek kavramının problemli internet kullanımı başta olmak üzere birçok kavram ile ilişkili çalışmalar değerlendirilmiştir.

Batıgün ve Kılıç (2011) tarafından üniversite öğrencilerinin internetin kullanım amacı ve problemli internet kullanım yaygınlık oranını tespit etmek, problemli internet kullanımı ile kişilik özellikleri, psikolojik belirtiler ve sosyal destek arasındaki ilişkiyi incelemek

amacıyla yapılan çalışmanın örneklem grubu İstanbul ve Ankara'daki özel ve devlet üniversitelerinde eğitim gören 1197 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonuçları ise; katılımcıların %18,89'unun problemli internet kullandığı ve erkeklerin problemli internet kullanma düzeyinin kadınlardan yüksek olduğu yönündedir. Ayrıca yine problemli internet kullanma puanı üst sosyo-ekonomik imkânlara sahip olan öğrencilerin orta ve alt sosyo-ekonomik imkanlara sahip öğrencilere göre anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmüştür İnternetin gün içerisinde uzun süreli ve iletişim amacıyla kullanımı, üst sosyoekonomik düzey, erkek olmak, gelecek beklentisi, yaşam doyumu ve özdenetimin düşük; nörotizm, anksiyete ve somatizasyonun ise yüksek olması problemli internet kullanımını yordayan değişkenler olarak dikkat çekmektedir.

İlköğretim öğrencilerinin internet kullanım amaçları ile algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada ise; araştırmaya, Ankara'nın bir ilçesindeki 329 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi katılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin, ailelerinden algıladıkları sosyal destek türlerinin sıklık düzeyi puanları, bilgisel, araçsal, duygusal ve değerlendirici destek; önem düzeyi puanları ise duygusal, araçsal, bilgisel ve değerlendirici destek olarak sıralanmıştır. Buna göre katılımcılar ailelerinden en fazla bilgisel yönde destek algıladıklarını gösterirken, ailelerinden duygusal yönde destek almayı daha fazla önemsediklerini ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek türü ve önem sıralaması aileden alınan sosyal destek bulgusu ile aynı olurken öğretmenlerden algılanan sosyal destek türlerinin sıklık düzeyi puanları, bilgisel, değerlendirici, araçsal ve duygusal destek; önem düzeyi puanları ise bilgisel, duygusal, araçsal ve değerlendirici destek olarak sıralanmıştır. Özellikle bilgisel destek sağlamalarının öğretmenlerin görevleriyle ilgili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Baytemir & Yüksel, 2011).

Bireylerin sahip oldukları sorumluluk duygusu ile aileden algıladıkları sosyal desteğin nasıl bir ilişkisinin araştırıldığı çalışmada ise bulgular; bireylerin sahip oldukları sorumluluk duygusunun ve aileden algıladıkları sosyal desteğin sosyal kaygıyı anlamlı düzeyde azalttığı yönündedir. Yine aileden algılanan sosyal destek de sosyal kaygıyı azaltmaktadır (Öztürk, 2014).

Öztosun (2018) ergenlerde algılanan sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını nasıl etkilediğini tespit etmek amacıyla yaptığı araştırmasına, 450 erkek ve 317 kadın olmak üzere toplam 767 ortaokul ve lise öğrencisi katılmıştır. Sonuçlar ise; algılanan sosyal destek ve ergenlerde sosyal dışlanma deneyimlerinin internet

bağımlılığını olumsuz anlamda etkilediği, arkadaştan algılanan sosyal destek ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, eğitim düzeyi açısından; internet bağımlılığı ve sosyal dışlanma deneyimlerinin anlamlı düzeyde arttığı, sosyal destek algısının da azaldığı yönündedir.

Alarie (1998) yayınladığı çalışmasında bireylerin algıladıkları sosyal desteğin, oluşan kaygıyı ortaya çıkaracak semptomları ortadan kaldırmasa bile yeterli sosyal desteğe sahip olan bireylerin daha iyimser olduğunu, günlük hayatta karşılaştıkları problem durumlarında yeterince kontrol duygusuna sahip olduklarını ve stresle başa etmede farklı veya yeni yöntemler denemeye daha istekli göründüklerini bildirmiştir.

Yapılan deneysel bir çalışmada erken, orta ve geç ergenlerde yalnızlık ve sosyal desteğin birbiriyle ters yönde güçlü bir ilişki içinde olduğunu ortaya çıkmıştır. Yani Mahon ve Yarcheski (1994) ve Mahon, Yarcheski ve Yarcheski (1998) algılanan sosyal destek düzeyinin artması yalnızlık düzeyini azalttığını ve sosyal desteğin azaldığı durumlarda ise yalnızlık düzeyinin arttığını belirtmiştir (Mahon, Yarcheski & Yarcheski, 1998'den aktaran Çeçen, 2008).

Bir başka çalışmada ise ortaokul öğrencilerinin okula bağlılık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve insani değer algısı incelenmiştir. Veriler 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, 192 kız ve 125 erkek toplam 317 ortaokul öğrencisinden toplanmıştır. Araştırmanın sonuçları ortaokul öğrencilerinde okula bağlılık ile aileden, arkadaştan ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin insani değer algısına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur (Dilmaç, Karababa & Oral, 2018).

Üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanımı ile yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada örneklem grubunu, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 319 kız 144 erkek olmak üzere toplam 463 öğrenci oluşturmuştur. Elde edilen bulgulara göre; problemli internet kullanımı, cinsiyet, internette geçirilen zaman, yalnızlık ve algılanan sosyal destek değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yani bu farklılaşma erkeklerin kadınlara oranla daha fazla problemli internet kullandığı, internette geçirilen süre arttıkça problemli internet kullanım düzeyinin de arttığı, problemli internet kullanan bireylerin diğerlerine göre daha yalnız ve sosyal destek algı düzeyleri düşük olduğu şeklinde tespit edilmiştir (Oktan, 2015).

Literatürde algılanan sosyal destek kavramı ile ilgili yapılan araştırmalardan bazıları incelendiğinde; algılanan sosyal destek kavramının internet kullanımı, sorumluluk, problem çözme, kaygı ve stresle baş edebilme, yalnızlık gibi daha birçok kavram ile ilişkili olduğu görülmektedir. Günümüzde hızla yaygınlaşan psikolojik rahatsızlıkların ve çeşitli davranış bozukluklarının temelinde sosyal destek yokluğunun ya da eksikliğinin olduğu düşünülmektedir. Çeşitli araştırmalarda değinildiği gibi problemli internet kullanımı buna örnek verilebilir. Yani bireyler ailelerinden, arkadaşlarında ya da içinde yaşadığı toplumda edinemediği sosyal desteği sanal ortamda aramaktadır ve buda beraberinde birçok olumsuz durumu getirdiği görülmektedir.

2.15.3. Değerler Kavramı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Son olarak bu bölümde insani değer algıları ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılmış bazı araştırmalar kronolojik sıralamaya göre değerlendirilmiştir.

Dilmaç ve Yiğit (2011) tarafından lise Öğrencilerinin Sahip Oldukları İnsani Değerler ile Akademik Erteleme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelendiği bir araştırma yapılmıştır. Veriler Konya ve Merkez İlçelerinde eğitim görmekte olan 289 kız,344 erkek öğrenciden elde edilmiştir. Araştırma sonucunda ise akademik erteleme ölçeği puanları ile insani değerler ölçeğinin sorumluluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutları arasında ilişki olduğu görülmektedir. Değerler ölçeğinin Dostluk/Arkadaşlık alt boyutunda bir ilişki tespit edilememiştir. Buna göre akademik erteleme davranışı gösteren bireylerin sorumluluk, barışçı olma, saygı ve dürüstlük gibi değer algılarının zayıf olduğu ve bu durumunda olumsuz bir davranışa zemin hazırladığı görülmektedir.

Dilmaç (2007) fen lisesi öğrencine yönelik insani değerler eğitimi verilerek insani değerler ölçeği değerlendirilmesiyle yapılan çalışmada değerler eğitiminin öğrencilerin değerlere sahip olması konusunda bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma deney ve kontrol grubu olmak üzere otuz gönüllü öğrenci ile yürütülmüştür. Uygulanan insani değerler eğitim programı grubun ön test-son test ölçümleri son test lehine çıkmıştır. Kontrol grubunda ise değişim gözlenmemiştir. Kontrol grubunun son test sonuçlarına göre ölçeğin sorumluluk, barışçıl olma, dostluk, arkadaşlık, saygı, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutlarında farklılıklar gözlenmiştir. Bu araştırma sonucu bizlere değerlerin kalıtsal bir olgu olmadığını sonradan öğrenilip kazanılacağını rahatlıkla ispatlamaktadır.

Eser (2012) tarafından ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin insani değer algıları ile çevresel tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek adına bir çalışma yapılmıştır. Veriler insani Değerler Ölçeği ve Çevresel Tutum Ölçeği ile İstanbul ilindeki 303 öğrencinin katılımıyla elde edilmiştir. Elde edilen bulgular pozitif yönde olup insani değerler yükseldikçe çevresel duyarlılık algısının da anlamlı bir şekilde yükseldiği görülmüştür.

Hofstede (2011) tarafından, verilerinin çoğu AB ülkesi olan Türkiye'nin de dahil olduğu toplam 50 ülkeden 116.000 katılımcıdan oluştuğu ulusal değerlerle ilgili geniş kapsamlı bir araştırma yapılmıştır. Hofstede değer boyutları; güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, bireycilik ve Kolektivistlik, Erillik-Dişillik olarak tanımlanmıştır. Hofstede'nin ölçeğinde Türkiye'nin güç mesafesi ve belirsizlikten kaçınma değerleri puanı yüksek çıkarken buna karşılık erillik ve bireycilik puanı daha düşük çıkmıştır. Bu değerler ile ABD ve İngiltere'de tam tersi sonuçlar elde edilirken, İspanya gibi bazı AB ülkeleri ile benzerlik göstermiştir.

Özdemir ve Koruklu'nun (2011), üniversite öğrencilerinin değerler ve mutluluk arasındaki ilişkiyi inceleyen ve verilerinin Adnan Menderes Üniversitesinde eğitim gören 19 ile 23 yaşları arası 226 üniversite öğrencisinden elde ettiği araştırmasında sonuçlar geleneksellik değeri dışındaki güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, uyma, güvenlik gibi değer yönelimlerinin mutlulukla anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür.

İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin, eğitim programında belirtilen değerlere ulaşma düzeylerinin, öğrenci ve öğretmen görüşleri alınarak yapılan bir çalışmada; cinsiyetin ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin, hedef değerlere ulaşma konusunda etkili olduğu sonucuna ulaşılmış ve değer öğretiminde yöntem olarak öğretmenlerin sözel iletişimi tercih ettikleri ve okul aile iş birliğinin olmadığı tespit edilmiştir (Akbaş, 2004).

İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışma ise 2012-2013 Eğitim Öğretim yılı Sakarya Merkez de eğitim gören ortaöğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerden oluşan deney ve kontrol grupları oluşturularak Değerler Yönelimli Psiko-eğitim Programı uygulanmıştır. Sonuçlara bakıldığında insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık düzeyini azaltmada etkili olduğunu ve bu etkinin iki aylık izleme sonucunda kalıcılığını koruduğunu göstermiştir. Kontrol grubunda ise siber zorbalık davranışların düzeyinde bir değişme olmadığı belirlenmiştir (İskender & Peker, 2015).

Ergenlerde insani değerler algısının öfke ve öfkeyi ifade etme şekillerini nasıl etkilediği incelendiği bir araştırmada ise veriler 182'si kız ve 120'si erkek olan 302 öğrenciden elde edilmiştir. Sonuçlara incelendiğinde insani değerlerin sürekli öfke ve öfke ifade biçimlerinden olan öfkeyi içe vurma, öfkeyi dışa vurma ve öfke kontrolü gibi durumlar ile yakından ilişkili olduğu görülmüştür. Yani insani değer algı puanı yüksek bireylerin daha çok öfke kontrolü sağladıkları görülmektedir (Dilmaç & Karababa, 2015).

Ergenlerde insani değerlerin başarı amaç yönelimleri etkileyip etkilemediğinin araştırıldığı bu çalışmada veriler 2012- 2013 eğitim-öğretim yılında Denizli il merkezinde öğrenimine devam eden gönüllü 162 kız,259 erkek olmak üzere toplam 421 kişiden elde edilmiştir. Araştırma sonuçları; ergenlerde insani değerlerin öğrenme amaç yönelimini ile anlamlı derecede ilişkili olduğu, performans yaklaşma ve performans kaçınma amaç yönelimlerini etkilemediği görülmektedir (Dilmaç, Karababa & Oral, 2014).

İnsani değerlerle ilgili yapılan literatür taramasında değerler kavramının evrensel bir konu olduğu ve dünyada birçok ülkede araştırıldığı, bu kavramın kalıtsal bir özellik olmaktan çok sonradan öğrenildiği görülmektedir. Değerler eğitimi içerikli birçok psiko eğitim programın hazırlanıp uygulanması bu durumu kanıtlar niteliktedir. 2012 yılında Millî Eğitim Bakanlığı' da bu çalışmalardan esinlenerek 'Değerler Eğitimi' projesi başlatmıştır. Ayrıca değerler kavramının bireylerin erteleme davranışından akademik başarısına, öfkesini ifade etme biçiminden siber zorbalık gibi çeşitli davranışlarına etki ettiği görülmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, çalışma grubuna, veri toplama araçlarına, verilerin toplanmasına ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada ergenlerin problemli internet kullanım düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek ve sahip oldukları insani değerler arasındaki ilişkiyi tespit etmek ve bu ilişkileri tanımlayabilmek için genel tarama modellerinden olan ilişkisel tarama modelleri tercih edilmiştir. Genel tarama modelleri evreni geniş olan bir grupta, evren hakkında yorum yapabilmek ve çıkarımda bulunabilmek için evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örneklem ile bilgi elde etme şekli olarak tanımlanmaktadır. Genel tarama modelleri betimsel, ilişkisel ve müdahaleli taramalar olmak üzere üçe ayrılmaktadır (Karasar, 2005).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın örneklem grubu 2018-2019 Eğitim Öğretim yılında Karaman İli Merkezinde öğrenim gören, tesadüfi örnekleme yoluyla belirlenmiş ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinden oluşmuştur. Veri toplama araçları Karaman merkez'de altı farklı ortaokulda öğrenim gören toplam 503 gönüllü öğrenciye uygulanmıştır. Yapılan değerlendirme neticesinde 28 katılımcının ölçme araçlarını tamamlamadığı ve eksik bıraktığı tespit edildiğinden 475 katılımcının cevapları analiz edilmiştir. Örneklem grubuna ait cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, internetin günlük kullanım süresi ve hangi amaçla internet kullanıldığına ait bilgiler aşağıda tablolar haline verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyet, Anne-Baba Eğitim Durumu, Günlük Ortalama İnternet Kullanım Süresi ve İnternet Kullanım Amacı Sayı ve Yüzdeleri

	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Cinsiyet		
Kadın	228	48,0
Erkek	247	52,0
Anne Eğitim Durumu		
Okur Yazar	18	3,8
İlkokul	223	46,9
Ortaokul	110	23,2
Lise	81	17,1
Üniversite	43	9,1
Baba Eğitim Durumu		
Okur Yazar	14	2,9
İlkokul	150	31,6
Ortaokul	119	25,1
Lise	117	24,6
Üniversite	75	15,8
Ortalama Günlük İnternet Kullanım Süresi		
1 saatten az	107	22,5
1-2 saat arası	120	25,3
3-4 saat arası	85	17,9
5 saatten fazla	163	34,3
İnternet Kullanım Amacı		
Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	22,3
Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	18,1
Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	16,4
Arkadaşlarla sohbet etmek	64	13,5
Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	10,9
Oyun oynamak	89	18,7
Toplam	475	100,0

Tablo 1'e bakıldığında, katılımcıların cinsiyet değişkenine göre kadın olan öğrenci sayısı 228 kişi (%48,0) iken erkek olan öğrenci sayısı 247 (%52,0) kişidir. Katılımcıların anne eğitim durumları; okur yazar anne 18 (%3,8), ilkokul mezunu anne 223 (%46,9), ortaokul mezunu anne 110 (%23,2), lise mezunu anne 81 (%17,1) ve son olarak da üniversite mezunu anne 43 (%9,1) kişidir. Katılımcıların baba eğitim durumları ise; okur yazar baba 14 (%2,9), ilkokul mezunu baba 150 (%31,6), ortaokul mezunu baba 119 (%25,1), lise mezunu baba 117 (%24,6) ve son olarak da üniversite mezunu baba (%15,8) kişidir. Tablo

da yer alan bilgilere göre günlük interneti 1 saatten az kullanan kişi sayısı 107 (%22,5),1-2 saat arası kullanan kişi sayısı 120 (%25,3), 3-4 saat arası kullanan kişi sayısı 85 (%17,9) ve 5 saatten fazla kullanan kişi sayısı ise 163 (%34,3)'tür. Ayrıca katılımcıların interneti kullanım amaçlarına göre amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek için kullanan 106 kişi (%22,3), ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak için kullanan 86 kişi (%18,1), video, film izlemek, müzik dinlemek için kullanan 78 kişi (%16,4), arkadaşlarıyla sohbet etmek için kullanan 64 kişi (%13,5), sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak için kullanan 52 kişi (%10,9) ve oyun oynamak için kullanan kişi sayısı 89 (%18,7)'dir.

3.3.Veri Toplama Araçları

Bu çalışma kapsamında veri toplamak amacıyla aşağıdaki ölçme araçları kullanılmıştır:

Kişisel Bilgi Formu: Bu çalışmada kullanılmak üzere ve öğrencilerin kişisel bilgilerini toplamaya yönelik 'cinsiyet', 'anne-baba eğitim durumu', 'günlük internet kullanım süresi' ve 'internetin hangi amaçla kullanıldığı' şeklinde beş sorunun yer aldığı form araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Ek-1' de formun orijinal haline yer verilmiştir.

Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği- Ergen: Problemli internet kullanımı ölçeği ilk olarak Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanım düzeylerini belirlemek için geliştirilmiştir. Ölçek daha sonra Ceyhan ve Ceyhan (2009) tarafından ergenlere yönelik olarak uyarlanarak geçerlik ve güvenirlik çalışmaları tekrar yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi sonuçlarına göre ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; internetin olumsuz sonuçları, internetin aşırı kullanımı ve sosyal fayda/sosyal rahatlık olarak ifade edilmiştir. Ölçek üç faktörlü bu yapı ile toplam varyansın%49,35'ini açıklamaktadır Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları da bu üç faktörlü yapıyı doğrulamıştır. Ayrıca, ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı ,93'tür (Ceyhan, 2009).

Ölçeğin değerlendirilmesinde her bir madde için 1 ile 5 arasında puan veriliyor. "Hiç uygun değil" (1 puan), "Nadiren uygun" (2 puan), "Biraz uygun" (3 puan), "Oldukça uygun" (4 puan), ve "Tamamen uygun" (5 puan) biçiminde puanlanıyor. 7. ve 10. maddeler tersten puanlanıyor. Toplam puan 27 ile 135 arasında değişiyor.

Ölçek, problemli internet kullanım davranışını ölçerek bireylere "internet bağımlılığı" teşhisi koymayı amaçlayan bir ölçek olarak değerlendirilmemelidir. Bu ölçek, internetin sağlıklı ve sağlıksız olarak kullanım düzeylerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu

çerçevede, ölçekten alınabilecek yüksek puanlar, bireylerin internet kullanımlarının sağlıksızlaştığının, internetin yaşamlarını olumsuz bir şekilde etkilediğinin ve bağımlılık gibi bir patolojiye eğilim oluşturabileceğinin işareti olarak değerlendirilmelidir. Ek-2' de ölçeğe ait bazı maddelere yer verilmiştir.

Yapılan bu çalışmada, iç tutarlılık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayıları; problemli internet kullanımı ölçeği genel için ,90, alt boyutlarından internetin olumsuz sonuçları için ,89, aşırı kullanım alt boyutu için ise ,70 ve sosyal fayda/sosyal rahatlık alt boyutu için ise,73. olarak bulunmuştur.

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği: Yıldırım (1997), tarafından geliştirilmiş olan Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)'nin ilk hali beş alt boyuttan oluşmaktadır. Bireyin ailesinden, arkadaş ve öğretmenlerinden, kurum ve kuruluşlarıyla içinde yasadığı toplumdan elde ettiği sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Fakat ölçek daha sonra Yıldırım (2004) tarafından ölçek revize edilerek üç alt boyutlu olarak tekrar düzenlenmiştir. Bunlar 'ailem, arkadaşlarım ve öğretmenlerim' şeklindedir. Cevaplar üçlü likert biçiminde verilmektedir (Hiç Uygun Değil=1, Kısmen Uygun=2, Oldukça Uygun=3). Ölçek maddelerinin 47'si olumlu 3'ü olumsuz ifade seklindedir. Olumsuz ifadeler sırasıyla ailem, arkadaşlarım ve öğretmenlerim alt boyutuna ait 17., 29. ve 44. maddelerdir. Olumsuz ifadelerin puanlanması tersine çevrilerek yapılmaktadır. Alt ölçeklerden elde edilen puanların toplanmasıyla bireyin genel sosyal destek düzeyine ilişkin bir tek puan elde edilmektedir (Yıldırım, 1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin iç tutarlılığı ,93, aile desteği boyutunun ,94, arkadaş desteği boyutunun ,91 ve son olarak öğretmen desteği boyutunun ,93 olarak hesaplanmıştır (Yıldırım, 1997). Ek-3'te ölçeğe ait bazı maddelere yer verilmiştir.

Yapılan bu çalışmada, iç tutarlılık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayıları; algılanan sosyal destek ölçeği geneli için ,95, ailem alt boyutu için ,93, arkadaşlarım alt boyutu için ise ,90 ve öğretmenlerim alt boyutu için ise ,94 olarak bulunmuştur.

İnsani Değerler Ölçeği: Ergenlerin insani değer algısını belirlemek amacıyla Dilmaç (2007) tarafından geliştirilen ölçek altı alt boyut ve toplam kırk iki maddeden oluşan beşli likert tipli bir ölçektir. Ölçekten alınan puanlardaki artış bireylerin sahip olduğu insani değer algısını ifade etmektedir. Yine bu ölçeğin değerlendirilmesinde de her bir madde için 1 ile 5 arasında puan veriliyor. "Hiçbir zaman" (1 puan), "Nadiren" (2 puan), "Ara sıra" (3 puan), "Sık sık" (4 puan), ve "Her zaman" (5 puan) biçiminde puanlanıyor. 7, 11, 15, 18,

24, 29, 36, 42. maddeler ise tersten puanlanıyor. Ek-4' te ölçeğe ait bazı örnek maddelere yer verilmiştir.

Ölçeğe ait iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha), "Sorumluluk" alt ölçeği için ,73, "Dostluk/Arkadaşlık" alt ölçeği için ,69, "Barışçı Olma" alt ölçeği için ,65, "Saygı" alt ölçeği için ,67, "Dürüstlük" alt ölçeği için ,69, "Hoşgörü" alt ölçeği için ,70 ve 42 maddelik tüm ölçek için iç tutarlılık katsayısı ise alfa ,92 bulunmuştur. Bu kararlılık katsayıları "Sorumluluk" için ,73, "Dostluk/Arkadaşlık" için ,91, "Barışçı Olma" için ,80, "Saygı" için ,88, "Dürüstlük" için ,75, "Hoşgörü" için ,79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümü için kararlılık katsayısı: ,87 bulunmuştur (Dilmaç, 2007).

Yapılan bu çalışmada, iç tutarlılık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayıları; insani değerler ölçeği geneli için ,87, ölçeğin alt boyutlarından sorumluluk için ,76, dostluk için ,77, barışçı olma için ,77, saygı için ,62, dürüstlük için ,68 ve hoşgörü için,72 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Bu aşamada ilk olarak araştırmanın amacını ifade eden, alan yazın incelemesinden elde edilen bilgiler sistemli bir şekilde sunulmuştur. Bu şekilde kuralsal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. İkinci olarak, Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından geliştirilen sonra Ceyhan ve Ceyhan (2009) tarafından ergenlere yönelik olarak revize edilen 'Problemli İnternet Kullanımı-Ergen' ölçeği, Yıldırım (1997) tarafından geliştirilmiş ve yine Yıldırım (2004) tarafından revize edilmiş 'Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' ve Dilmaç (2007) tarafından geliştirilen 'İnsani Değerler Ölçeği' ile katılımcıların kişisel bilgilerini toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanan 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Karaman Valiliği ve Karaman İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Ek-5 ve Ek-6'da ilgili yerlerden alınan izinleri gösteren bilgilere yer verilmiştir. Tesadüfi yöntemle belirlenen uygulama yapılacak okulların Rehberlik Öğretmenleriyle iletişime geçilerek araştırma ve uygulama konusunda bilgi verilmiş ve okullarda gönüllük esasına bağlı, yüz yüze yöntemi kullanılarak bilgiler toplanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu aşamada ilk olarak elde edilen veriler Microsoft Excel 2013 programında düzenlenmiş SPSS 25.0 for Windows paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Ölçümlerin, normal dağılıma uygun olup olmadığını test etmek için Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik dağılım testi kullanılmıştır. Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik dağılım test sonuçlarına göre tüm ölçek ve alt boyutları için normal dağılım göstermediği anlaşılmıştır. Araştırma değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemeye dönük olduğundan genel tarama modellerinden de ilişkisel tarama modeline uygundur (Karasar, 2010). Çalışmada verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistiksel yöntemlerden; frekans, yüzde dağılımları, ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Araştırmada ölçek maddeleri normal dağılım göstermediği (yapılan Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilks testi doğrultusunda ($p<0,05$)) için Non-Parametrik testlerden Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testleri uygulanmıştır. Farkın kaynağını belirlemek için Mann Whitney-Utesti sonuçlarına bakılmıştır. Ayrıca ölçekler arası ilişkiye bakmak için Spearman korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Çalışmada istatistiksel hata payı a=.05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölüm araştırmanın alt problemlerini cevaplamaya yönelik problemli internet kullanımı, algılanan sosyal destek ve insani değerler ölçeğinden elde edilen nicel bulgulardan oluşmaktadır.

4.1. Problemli İnternet Kullanımı Ölçeğine İlişkin Bulgular

4.1.1.Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği İçin One-Sample Kolmogorov-Smirnov Testleri

Aşağıda problemli internet kullanımı ölçeğine ilişkin yapılacak analizler için normallik veya normal olmayan dağılımı gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnov test tablosuna yer verilmiştir.

Tablo 2

Katılımcıların Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Ona-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	statitic	df	Sig.	statitic	df	Sig.
Problemli İnternet Kullanımı	,065	475	,000	,975	475	,000
İnternetin Olumsuz Sonuçları	,083	475	,000	,954	475	,000
Aşırı Kullanım	,053	475	,000	,987	475	,000
Sosyal Fayda/ Sosyal Rahatlık	,078	475	,000	,969	475	,000

Tablo 2'de görüldüğü gibi; problemli internet kullanımı ölçeği genel ve alt boyutları sonuçları P>0.05 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum araştırma verilerinin normal dağılım göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.

Katılımcıların Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına ilişkin $\overline{X}$ *ve Ss Sonuçları*

	n	$\overline{X}$	s
Problemli İnternet Kullanımı	475	95,3495	20,74712
İnternetin Olumsuz Sonuçları	475	51,7095	13,05683
Aşırı Kullanımı	475	16,8379	5,27443
Sosyal Fayda/ Sosyal Rahatlık	475	24,5958	6,71392

Tablo 3'te problemli internet kullanımı ölçeğinin genel ve alt boyutlarına ilişkin elde edilen aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde; problemli internet kullanımı ölçeğinin internetin olumsuz sonuçları alt boyutunun en yüksek aritmetik ortalama değerine sahip olduğu, bunu sırasıyla sosyal fayda/ sosyal rahatlık alt boyutu ve aşırı kullanım alt boyutunun takip ettiği görülmektedir.

Tablo 4

Cinsiyet Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanım Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

	Cinsiyet	n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
İnternetin Olumsuz Sonuçları	Kız	228	52,05	13,14	241,98	55172,00	27250,0	,608	,543
	Erkek	247	51,40	12,99	234,32	57878,00			
Aşırı Kullanım	Kız	228	16,08	5,61	219,50	50047,00	23941,0	2,826	,005*
	Erkek	247	17,54	4,84	255,07	63003,00			
Sosyal Fayda Sosyal Rahatlık	Kız	228	24,90	6,58	243,25	55461,50	26960,5	,802	,423
	Erkek	247	24,31	6,83	233,15	57588,50			
Problemli İnternet Kullanımı Genel	Kız	228	95,58	20,40	238,96	54483,50	27938,5	,147	,883
	Erkek	247	95,14	21,10	237,11	58566,50			

*p<.05

Tablo 4'te katılımcıların problemli internet kullanım ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda; problemli internet kullanım ölçeğinin internetin olumsuz sonuçları ve sosyal fayda/sosyal rahatlık alt boyutlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı fakat, aşırı kullanım alt boyutunda erkekler lehine bir farklılaşma olduğu görülmektedir (p<.05). Buna göre erkekler kadınlara göre daha yoğun internet kullanma davranışı sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 5

Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	$\bar{x}$	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P
İnternetin Olumsuz Sonuçları	(1) Okur Yazar	18	48,67	15,83	212,92	4	6,795	,147
	(2) İlkokul	223	52,56	13,34	248,77			
	(3) Ortaokul	110	49,54	12,16	210,73			
	(4) Lise	81	52,59	12,86	246,99			
	(5) Üniversite	43	52,44	12,64	245,48			
Aşırı Kullanım	(1) Okur Yazar	18	17,17	3,88	248,86	4	1,776	0,777
	(2) İlkokul	223	17,03	5,45	244,14			
	(3) Ortaokul	110	16,84	5,41	235,95			
	(4) Lise	81	16,64	5,01	233,02			
	(5) Üniversite	43	16,07	5,08	216,24			
Sosyal Fayda/ Sosyal Rahatlık	(1) Okur Yazar	18	22,94	6,98	206,03	4	8,089	,088
	(2) İlkokul	223	25,10	6,53	248,16			
	(3) Ortaokul	110	23,24	6,44	209,01			
	(4) Lise	81	25,23	6,93	250,86			
	(5) Üniversite	43	24,91	7,46	248,60			
Problemli İnternet Kullanımı Genel	(1) Okur Yazar	18	90,78	26,32	219,81	4	9,013	0,61
	(2) İlkokul	223	97,03	20,86	249,70			
	(3) Ortaokul	110	90,75	19,46	205,14			
	(4) Lise	81	96,96	20,32	247,86			
	(5) Üniversite	43	97,23	20,48	250,44			

Tablo 5'de katılımcıların problemli internet kullanımı ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre değerlendirilmesi; Kruskal Wallis Test sonuçları ile elde edilen verilere göre yapılmıştır. Problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir.

Tablo 6

Baba Eğitim Durum Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
İnternetin Olumsuz Sonuçları	(1) Okur Yazar	14	62,78	17,00	262,32	4	9,872	0,043*	4-3 4-5
	(2) İlkokul	150	53,05	13,12	253,68				
	(3) Ortaokul	119	48,97	12,23	204,95				
	(4) Lise	117	52,64	12,87	247,47				
	(5) Üniversite	75	51,73	13,38	239,76				
Aşırı Kullanım	(1) Okur Yazar	14	18,64	4,46	291,21	4	6,274	0,180	-
	(2) İlkokul	150	17,44	5,24	253,64				
	(3) Ortaokul	119	16,75	5,22	234,63				
	(4) Lise	117	16,38	5,31	226,83				
	(5) Üniversite	75	16,16	5,44	219,55				
Sosyal Fayda/ Sosyal Rahatlık	(1) Okur Yazar	14	23,64	7,75	223,68	4	6,870	0,143	-
	(2) İlkokul	150	25,03	6,68	247,73				
	(3) Ortaokul	119	23,43	6,38	211,02				
	(4) Lise	117	24,88	6,69	243,85				
	(5) Üniversite	75	25,32	7,05	254,91				
Problemli İnternet Kullanımı Genel	(1) Okur Yazar	14	98,93	28,86	267,21	4	10,836	0,028*	4-3
	(2) İlkokul	150	97,42	20,84	252,99				
	(3) Ortaokul	119	90,70	19,29	202,95				
	(4) Lise	117	96,41	20,64	244,78				
	(5) Üniversite	75	96,63	20,68	247,59				

*p<.05

Tablo 6'da katılımcıların problemli internet kullanım ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda problemli internet kullanım ölçeği internetin olumsuz sonuçları alt boyutunun baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı, aşırı kullanım ve sosyal fayda/sosyal rahatlık alt boyutlarında ise bir farklılaşmanın olmadığı sonucu elde edilmiştir. Tablodaki sıra ortalamaları dikkate alındığında ise; babası lise mezunu olan öğrencilerin babası ilkokul ve ortaokul mezunu olanlara göre daha çok internetin olumsuz sonuçlarına maruz kaldığı görülmektedir.

Tablo 7

Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
İnternet Olumsuz Sonuçları	(1) saatten az	107	56,82	11,89	294,54	3	71,381	0,00*	1-3 1-4 2-4 3-4
	(2) 1-2 Saat arası	120	55,80	10,57	278,17				
	(3) 3-4 saat arası	85	52,76	11,57	244,82				
	(4) 5 saat +	163	44,79	13,28	167,76				
Aşırı Kullanım	(1) saatten az	107	19,95	4,40	320,05	3	121,73	0,00*	1-3 1-4 2-3 2-4 3-4
	(2) 1-2 Saat arası	120	18,86	4,66	292,53				
	(3) 3-4 saat arası	85	16,18	4,99	221,27				
	(4) 5 saat +	163	13,65	4,47	152,72				
Sosyal Fayda Sosyal Rahatlık	(1) saatten az	107	26,77	6,35	282,55	3	35,174	0,00*	1-4 2-4 3-4
	(2) 1-2 Saat arası	120	25,65	6,22	259,41				
	(3) 3-4 saat arası	85	25,03	6,32	245,42				
	(4) 5 saat +	163	22,16	6,80	189,13				
Problem İnternet Kullanımı Genel	(1) saatten az	107	104,24	19,68	298,39	3	72,076	0,00*	1-3 1-4 2-4 3-4
	(2) 1-2 Saat arası	120	101,24	17,09	274,73				
	(3) 3-4 saat arası	85	96,68	18,39	244,62				
	(4) 5 saat +	163	84,48	20,45	167,87				

*p<.05

Tablo 7'de katılımcıların problemli internet kullanım ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının günlük ortalama internet kullanım süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis testi ile çözümlenmiştir. Bulgular incelendiğinde; problemli internet kullanım ölçeği genel ve tüm alt boyutlarının günlük ortalama internet kullanım süresine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (p<.05). Bu farklılaşmanın yönü ise; günlük ortalama internet kullanım süresi 1 saatten az ve 1-2 saat arası olan katılımcıların, 3-4 saat arası ve 5 saatten fazla kullanan katılımcılardan daha fazla problemli internet kullanımı davranışı sergiledikleri şeklindedir. İnternet kullanım süresi azaldıkça problemli internet kullanım davranışının artığı gözlenmiştir.

Tablo 8

İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanımı ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
İnternet Olumsuz sonuçları	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	55,14	11,00	271,80	5	44,93	0,00*	1-3 1-4 1-5 2-6 2-5 3-5 4-6 5-6
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	51,22	13,85	234,93				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	47,27	13,64	192,32				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	49,69	12,08	212,50				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	45,27	13,68	173,82				
	(6) Oyun oynamak	89	57,20	11,08	296,58				
Aşırı kullanım	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	17,73	5,09	262,97	5	61,69	0,00*	1-3 1-4 1-5 1-6 2-6 2-5 3-5 4-6 4-5 5-6
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	16,69	5,05	233,51				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	15,09	5,21	194,04				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	15,81	4,20	205,45				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	13,86	5,38	162,68				
	(6) Oyun oynamak	89	19,92	4,67	318,53				
Sosyal Fayda Sosyal Rahatlık	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	26,31	5,74	272,27	5	49,70	0,00*	1-2 1-3 1-4 1-5 1-6 2-6 3-5 4-6 5-6
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	22,15	7,52	193,48				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	23,64	7,08	217,41				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	23,69	6,36	216,70				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	22,06	5,82	182,04				
	(6) Oyun oynamak	89	27,89	5,54	306,25				
Problemli İnternet Kullanım Genel	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	100,83	17,72	273,67	5	53,96	0,00*	1-2 1-3 1-4 1-5 1-6 2-6 3-5 4-6
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	92,38	22,09	219,80				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	88,97	21,76	195,74				

(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	92,03	17,83	212,14		4-5 5-6
(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	84,96	21,31	170,80		
(6) Oyun oynamak	89	105,7	17,49	307,99		

*p<.05

Tablo 8'de katılımcıların problemli internet kullanımı ölçeği genel ve alt boyutların interneti kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis testi ile değerlendirilmiştir. Bulgular incelendiğinde; problemli internet kullanım ölçeği genel ve tüm alt boyutları internetin kullanım amacı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (p<.05). Elde edilen verilerde; oyun oynamak amacıyla internet kullanan katılımcıların en fazla problemli internet kullanımı davranışı sergiledikleri gözlenmiştir. Ayrıca interneti amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek, ders çalışmak, araştırma ve ödev yapmak, video, film izlemek, müzik dinlemek ve arkadaşlarla sohbet etmek amacıyla internet kullanan katılımcıların, interneti sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak için kullanan katılımcılardan daha çok problemli internet kullanım davranışı sergiledikleri ise bir diğer bulgudur.

4.2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeğine İlişkin Bulgular

4.2.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği İçin One-Sample Kolmogorov Testi

Bu bölümde algılanan sosyal destek ölçeğine ilişkin uygulanacak analizler için normallik dağılımını test eden One-Sample Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 9

Katılımcıların Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Ona-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-wilk		
	Statitic	Df	Sig	Statiric	Df	Sig
Algılanan Sosyal Destek	,085	475	,000	,925	475	,000
Ailem	,154	475	,000	,851	475	,000
Arkadaşlarım	,152	475	,000	,875	475	,000
Öğretmenlerim	,131	475	,000	,913	475	,000

Tablo 9'da görüldüğü gibi; algılanan sosyal destek ölçeğinin genel ve alt boyutlarına ilişkin sonuçlar P>0.05 değerindedir. Bu durum verilerin normal dağılım göstermediği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 10

Katılımcıların Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin $\overline{X}$ *ve Ss Sonuçları*

	n	$\overline{X}$	s
Algılanan Sosyal Destek	475	121,9916	19,72041
Ailem	475	50,6716	8,93445
Arkadaşlarım	475	32,0000	6,71983
Öğretmenlerim	475	39,3200	9,40255

Tablo 10'da algılanan sosyal destek ölçeğinin genel ve alt boyutlarına ilişkin elde edilen aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde algılanan sosyal destek ölçeğinin ailem alt boyutunun en yüksek ortalamaya sahip olduğu ve bunu sırasıyla öğretmenlerim ve arkadaşlarım alt boyutları takip ettiği görülmektedir. Buna göre katılımcıların en çok ailelerinden ve daha sonra da sırasıyla öğretmen ve arkadaşlarından sosyal destek algıladıkları sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 11

Cinsiyet Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

	Cinsiyet	n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Ailem	Kız	228	50,42	9,08	236,77	53982,50	27876,5	,189	,850
	Erkek	247	50,90	8,80	239,14	59067,00			
Arkadaşlarım	Kız	228	33,87	6,04	281,61	64207,00	18215,00	6,675	,000*
	Erkek	247	30,27	6,86	197,74	48843,00			
Öğretmenlerim	Kız	228	39,99	9,391	249,58	56905,00	25517,0	1,769	,077
	Erkek	247	38,70	9,39	227,31	56145,00			
Algılanan Sosyal Destek Genel	Kız	228	124,28	19,05	255,12	58166,50	24255,5	2,612	,009*
	Erkek	247	119,88	20,12	222,20	54883,50			

*p<.05

Tablo 11'de katılımcıların algılanan sosyal destek ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U testi ile değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda; algılanan sosyal destek ölçeği genel ve arkadaşlarım alt boyutu puanlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı sonucu elde edilmiştir (p<.05). Tablodaki sıra ortalamaları değerlerine bakıldığında ise bu farklılaşmanın kızlar lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 12

Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Ölçeği Destek Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P
Ailem	(1) Okur Yazar	18	49,05	8,37	195,97	4	3,824	0,430
	(2) İlkokul	223	50,31	9,40	233,66			
	(3) Ortaokul	110	50,59	8,77	235,60			
	(4) Lise	81	51,91	8,07	257,78			
	(5) Üniversite	43	51,09	8,76	246,98			
Arkadaşlarım	(1) Okur Yazar	18	29,94	6,36	180,83	4	3,514	0,476
	(2) İlkokul	223	31,91	6,97	238,69			
	(3) Ortaokul	110	32,21	6,47	240,80			
	(4) Lise	81	32,44	6,35	246,38			
	(5) Üniversite	43	31,93	6,96	235,42			
Öğretmenlerim	(1) Okur Yazar	18	38,61	7,96	216,44	4	1,686	0,793
	(2) İlkokul	223	39,65	9,61	244,78			
	(3) Ortaokul	110	39,55	8,65	236,98			
	(4) Lise	81	49,05	8,37	234,34			
	(5) Üniversite	43	50,31	9,40	221,37			
Algılanan Sosyal Destek Genel	(1) Okur Yazar	18	117,61	19,08	200,33	4	1,896	0,755
	(2) İlkokul	223	121,87	20,88	240,96			
	(3) Ortaokul	110	122,36	18,90	238,50			
	(4) Lise	81	123,38	18,03	243,61			
	(5) Üniversite	43	120,86	19,39	226,56			

Tablo 12'de katılımcıların algılanan sosyal destek ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Test Sonuçları ile incelenmiştir. Algılanan sosyal destek ve alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde anne eğitim durumu değişkenine göre hiçbir değerde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 13

Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P
Ailem	(1) Okur Yazar	14	50,36	9,00	227,07	4	8,965	0,062
	(2) İlkokul	150	49,09	10,13	217,51			
	(3) Ortaokul	119	50,61	8,28	229,37			
	(4) Lise	117	52,29	7,57	261,55			
	(5) Üniversite	75	51,47	9,03	257,98			
Arkadaşlarım	(1) Okur Yazar	14	32,93	4,94	238,21	4	1,818	0,769
	(2) İlkokul	150	31,97	7,16	241,49			
	(3) Ortaokul	119	31,80	6,49	228,97			
	(4) Lise	117	31,83	6,45	232,49			
	(5) Üniversite	75	32,47	6,98	253,90			
Öğretmenlerim	(1) Okur Yazar	14	41,07	8,57	264,21	4	2,793	0,593
	(2) İlkokul	150	38,83	9,75	232,18			
	(3) Ortaokul	119	39,23	8,92	233,00			
	(4) Lise	117	40,37	9,16	253,50			
	(5) Üniversite	75	38,48	10,01	228,51			
Algılanan Sosyal Destek Genel	(1) Okur Yazar	14	124,36	19,37	255,25	4	2,606	0,626
	(2) İlkokul	150	119,89	22,22	229,17			
	(3) Ortaokul	119	121,64	18,38	231,23			
	(4) Lise	117	124,49	17,72	253,38			
	(5) Üniversite	75	122,41	19,49	239,19			

Tablo 13'de katılımcıların algılanan sosyal destek ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Testi ile incelenmiştir. Algılanan sosyal destek ölçeği genel ve alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde baba eğitim durumu değişkenine göre hiçbir değerde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 14

Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
Ailem	(1) saatten az	107	50,85	9,24	242,07	3	9,655	0,022*	2-4 2-3 1-4
	(2) 1-2 Saat arası	120	52,12	8,43	265,63				
	(3) 3-4 saat arası	85	51,16	7,75	238,41				
	(4) 5 saat +	163	49,23	9,52	214,78				
Arkadaşlarım	(1) saatten az	107	30,92	7,17	215,04	3	8,437	0,038*	3-1 3-2 2-1
	(2) 1-2 Saat arası	120	32,58	6,66	251,01				
	(3) 3-4 saat arası	85	33,35	5,79	266,16				
	(4) 5 saat +	163	31,57	6,81	228,81				
Öğretmenlerim	(1) saatten az	107	40,13	9,09	249,13	3	10,601	0,014*	2-4 2-3 3-4
	(2) 1-2 Saat arası	120	40,82	9,10	261,12				
	(3) 3-4 saat arası	85	40,02	8,53	243,29				
	(4) 5 saat +	163	37,31	9,98	210,91				
Algılanan Sosyal Destek Genel	(1) saatten az	107	121,91	20,55	239,90	3	13,539	0,004*	2-4 2-1 3-1
	(2) 1-2 Saat arası	120	125,52	19,78	267,65				
	(3) 3-4 saat arası	85	124,54	16,60	249,51				
	(4) 5 saat +	163	118,12	20,08	208,92				

*p<.05

Tablo 14'de katılımcıların algılanan sosyal destek ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının günlük internet kullanım süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde; katılımcıların ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algılanan sosyal destek düzeyleri günlük internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (p<.05). Bu durum günlük internet kullanım süresi 1-2 saat ve 3-4 saat arası olan katılımcıların, günlük internet kullanım süresi 1 saatten az ve 5 saatten fazla olan katılımcılara göre ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi daha yüksek olduğu şeklinde ifade edilebilir.

Tablo 15

İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
Ailem	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	50,85	9,24	263,72	5	11,00	,051	-

	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	52,12	8,43	230,75				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	51,16	7,75	222,24				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	49,23	9,52	252,52				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	30,92	7,17	194,84				
	(6) Oyun oynamak	89	32,58	6,66	242,96				
Arkadaşlarım	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	33,35	5,79	232,25				
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	31,57	6,81	259,06				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	40,13	9,09	266,63	5	10,42	,064	-
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	40,82	9,10	224,74				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	40,02	8,53	238,97				
	(6) Oyun oynamak	89	37,31	9,98	208,37				
Öğretmenlerim	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	50,85	9,24	257,05				
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	52,12	8,43	238,66				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	51,16	7,75	212,28	5	14,56	,012*	1-3 1-5 2-5 3-4 4-5 5-6
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	49,23	9,52	262,13				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	30,92	7,17	187,15				
	(6) Oyun oynamak	89	32,58	6,66	249,56				
Algılanan Sosyal Destek Genel	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	121,91	20,5	254,02				
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	125,52	19,78	241,99				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	124,54	16,60	227,26	5	8,239	,144	-
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	118,12	20,08	252,87				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	121,91	20,55	193,46				
	(6) Oyun oynamak	89	125,52	19,78	239,81				

*p<.05

Tablo 15'de katılımcıların algılanan sosyal destek ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının internetin kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Testi ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre algılanan sosyal destek ölçeği öğretmenlerim alt boyutu puanı internetin kullanım amacı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (X^2:14,56 p:0,012<0,05). Tablodaki sıra ortalaması verileri incelendiğinde interneti amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek, ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak ve arkadaşlarla sohbet etmek için kullanan katılımcılar, interneti video, film izlemek, müzik dinlemek ve sosyal medya kullanmak, paylaşım yapmak için kullanan katılımcılara göre öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.3. İnsani Değerler Ölçeğine İlişkin Bulgular

4.3.1. İnsani Değerler Ölçeği İçin One-Sample Kolmogorov Testi

Bu bölümde insani değerler ölçeğine ilişkin uygulanacak analizler için normal dağılım veya normal olmayan dağılımı gösteren One-Sample Kolmogorov-Smirnovtest tablosuna yer verilmiştir.

Tablo 16

Katılımcıların İnsani Değer Algılarının Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Ona-Sample Kolmogorov-Smirnov Testi ve Shapiro-Wilk

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-wilk		
	Statitic	Df	Sig	Statiric	Df	Sig
İnsani Değerler	,053	475	,002	,984	475	,000
Sorumluluk	,081	475	,000	,981	475	,000
Dostluk	,115	475	,000	,933	475	,000
Barışçı Olma	,070	475	,000	,984	475	,000
Saygı	,090	475	,000	,972	475	,000
Dürüstlük	,071	475	,000	,977	475	,000
Hoşgörü	,091	475	,000	,989	475	,002

Tablo 16'da görüldüğü gibi; insani değerler ölçeğinin genel ve alt boyutlarına ilişkin sonuçlar P>0.05 değerindir. Bu durum verilerin normal dağılıma uygun olmadığını şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 17

Katılımcıların İnsani Değerler Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin $\overline{X}$ *ve Ss Değerlerine Sonuçları*

	n	$\overline{X}$	s
İnsani Değerler	475	154,7095	20,10017
Sorumluluk	475	25,9326	4,72355
Dostluk	475	27,6547	5,49364
Barışçı Olma	475	25,2232	5,01229
Saygı	475	26,4505	5,15776
Dürüstlük	475	26,7747	4,72110
Hoşgörü	475	22,6737	3,87310

Tablo 17'de insani değerler ölçeğinin genel ve alt boyutlarına ilişkin elde edilen aritmetik ortalama standart sapma değerleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde en yüksek ortalamaya dostluk alt boyutunun sahip olduğu, bunu sırasıyla dürüstlük, saygı, sorumluluk, barışçı olma alt boyutlarının takip ettiği ve en düşün ortalamanın ise hoşgörü alt boyutunda olduğu görülmektedir. Elde edilen bu verilerden katılımcıların en çok dostluk değerine sahip olduğu, bunu sırasıyla dürüstlük, saygı, sorumluluk, barışçı olma ve hoşgörü değer yargılarının takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 18

Cinsiyet Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Mann Whitney U Test Sonuçları

	Cinsiyet	n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	P
Sorumluluk	Kız	228	26,44	4,66	252,46	57561,00	24861,00	2,211	,027*
	Erkek	247	25,46	4,74	224,65	55489,00			
Dostluk	Kız	228	28,77	4,95	265,75	60592,00	21830,00	4,244	,000*
	Erkek	247	26,63	5,77	212,38	52458,00			
Barışçı Olma	Kız	228	26,00	5,13	261,08	59526,00	22896,00	3,528	,000*
	Erkek	247	24,50	4,80	216,70	53524,00			
Saygı	Kız	228	26,69	4,99	245,10	55882,00	26540,00	1,085	,278*
	Erkek	247	26,23	5,31	231,45	57168,00			
Dürüstlük	Kız	228	27,98	4,47	273,61	62383,00	20039,00	5,444	,000*
	Erkek	247	25,66	4,68	205,13	50667,00			
Hoşgörü	Kız	228	23,41	4,01	265,08	60437,50	21984,50	4,144	,000*
	Erkek	247	21,99	3,61	213,01	52612,50			
İnsani Değerler Genel	Kız	228	159,29	19,39	270,73	61725,50	20696,50	4,993	,000*
	Erkek	247	150,48	19,85	207,79	51324,50			

*p<.05

Tablo 18'de katılımcıların insani değerler ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda; katılımcıların insani değerler ölçeği genel ve sorumluluk, dostluk, barışçı olma, saygı, dürüstlük, hoşgörü alt boyutları cinsiyet değişkenine göre kızlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($p<.05$). Yani bu durum kızların erkeklere göre insani değer algıları daha yüksek olduğu şeklinde ifade edilebilir.

Tablo 19

Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
Sorumluluk	(1) Okur Yazar	18	24,94	5,16	211,42	4	6,080	,048*	2-3 2-1
	(2) İlkokul	223	26,30	4,57	247,89				
	(3) Ortaokul	110	25,03	4,93	210,80				
	(4) Lise	81	26,58	4,97	259,25				
	(5) Üniversite	43	25,53	4,01	227,37				
Dostluk	(1) Okur Yazar	18	27,17	3,53	207,97	4	2,982	,225	
	(2) İlkokul	223	27,95	5,61	246,55				
	(3) Ortaokul	110	27,13	5,54	223,62				
	(4) Lise	81	27,52	5,65	237,84				
	(5) Üniversite	43	27,95	5,21	243,33				
Barışçı Olma	(1) Okur Yazar	18	24,22	5,01	210,17	4	2,817	,244	
	(2) İlkokul	223	25,42	4,97	242,49				
	(3) Ortaokul	110	24,54	4,92	218,38				
	(4) Lise	81	25,78	5,01	255,56				
	(5) Üniversite	43	25,35	5,42	243,50				
Saygı	(1) Okur Yazar	18	26,11	4,51	224,00	4	,687	,709	
	(2) İlkokul	223	26,47	5,11	238,00				
	(3) Ortaokul	110	26,03	5,11	225,86				
	(4) Lise	81	26,52	5,16	240,51				
	(5) Üniversite	43	27,44	5,79	270,20				
Dürüstlük	(1) Okur Yazar	18	24,28	3,74	190,93	4	14,646	,001*	2-1
	(2) İlkokul	223	27,22	4,82	205,77				
	(3) Ortaokul	110	25,87	4,14	249,78				
	(4) Lise	81	27,07	5,14	253,87				
	(5) Üniversite	43	27,25	4,66	252,93				
Hoşgörü	(1) Okur Yazar	18	20,94	2,53	168,58	4	6,632	,036*	2-1 2-3
	(2) İlkokul	223	22,80	3,78	243,71				
	(3) Ortaokul	110	22,26	3,51	219,72				
	(4) Lise	81	22,46	4,27	233,69				
	(5) Üniversite	43	24,21	4,51	292,35				
İnsani Değerler Genel	(1) Okur Yazar	18	147,67	17,18	184,42	4	7,782	,020*	2-1 2-3
	(2) İlkokul	223	156,15	19,80	246,87				
	(3) Ortaokul	110	150,85	20,04	209,90				
	(4) Lise	81	155,92	21,37	250,97				
	(5) Üniversite	43	157,74	19,25	261,90				

*p<.05

Tablo 19'da katılımcıların insani değerler ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis testi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda; insani değer ölçeği genel ve

sorumluluk, dürüstlük, hoşgörü alt boyutu puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir ($p<.05$). Elde edilen verilerin sıra ortalamalarına göre annesi ilkokul mezunu olan öğrenciler, annesi okur yazar ve ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha çok sorumluluk sahibi, dürüst ve hoşgörülü olduğu görülmektedir.

Tablo 20

Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P
Sorumluluk	(1) Okur Yazar	14	26,14	5,19	237,50	4	7,136	,068
	(2) İlkokul	150	26,59	4,57	257,79			
	(3) Ortaokul	119	25,13	4,79	213,18			
	(4) Lise	117	25,67	5,17	232,71			
	(5) Üniversite	75	26,24	3,94	246,13			
Dostluk	(1) Okur Yazar	14	28,14	4,11	233,82	4	3,289	,349
	(2) İlkokul	150	27,95	5,91	250,35			
	(3) Ortaokul	119	27,06	5,43	220,25			
	(4) Lise	117	27,35	5,48	230,56			
	(5) Üniversite	75	28,40	4,95	253,86			
Barışçı Olma	(1) Okur Yazar	14	24,14	4,33	205,57	4	2,986	,394
	(2) İlkokul	150	25,25	5,18	239,32			
	(3) Ortaokul	119	24,69	4,77	220,34			
	(4) Lise	117	25,46	5,09	246,49			
	(5) Üniversite	75	25,84	5,05	256,19			
Saygı	(1) Okur Yazar	14	27,28	4,53	254,79	4	3,861	,277
	(2) İlkokul	150	26,79	5,39	247,98			
	(3) Ortaokul	119	25,81	4,99	218,75			
	(4) Lise	117	25,88	5,21	224,06			
	(5) Üniversite	75	27,53	4,81	267,20			
Dürüstlük	(1) Okur Yazar	14	26,36	3,65	217,79	4	6,342	0,096
	(2) İlkokul	150	26,91	4,90	244,65			
	(3) Ortaokul	119	25,83	4,93	208,02			
	(4) Lise	117	27,08	4,68	246,75			
	(5) Üniversite	75	27,61	4,08	262,39			
Hoşgörü	(1) Okur Yazar	14	22,14	2,44	216,46	4	5,209	0,51
	(2) İlkokul	150	22,57	3,85	232,99			
	(3) Ortaokul	119	21,91	3,39	212,34			
	(4) Lise	117	23,08	3,92	252,09			
	(5) Üniversite	75	23,55	4,55	270,79			
İnsani Değerler Genel	(1) Okur Yazar	14	154,21	17,20	228,32	4	5,823	,121
	(2) İlkokul	150	156,06	20,80	246,94			
	(3) Ortaokul	119	150,43	19,72	207,51			
	(4) Lise	117	154,53	21,06	239,74			
	(5) Üniversite	75	159,17	17,20	267,59			

Tablo 20'de katılımcıların insani değerler ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Test Sonuçları ile incelenmiştir. Genel insani değer algısı ve alt boyutlarına ait

bulgular incelendiğinde baba eğitim durumu değişkenine göre hiçbir değerde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 21

Günlük İnternet Kullanım Süresi Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	$\bar{x}$	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
Sorumluluk	(1) saatten az	107	26,55	4,04	252,92	3	10,168	,017*	2-4 1-4
	(2) 1-2 Saat	120	26,67	4,98	262,55				
	(3) 3-4 saat	85	25,73	4,11	229,04				
	(4) 5 saat +	163	25,09	5,12	214,80				
Dostluk	(1) saatten az	107	26,90	5,49	216,43	3	4,745	,191	
	(2) 1-2 Saat	120	27,35	5,99	232,81				
	(3) 3-4 saat	85	28,38	4,68	253,01				
	(4) 5 saat +	163	27,99	5,47	248,15				
Barışçı Olma	(1) saatten az	107	25,76	4,67	248,07	3	10,942	,012*	2-4 1-4
	(2) 1-2 Saat	120	25,98	5,16	260,41				
	(3) 3-4 saat	85	25,65	4,64	247,22				
	(4) 5 saat +	163	24,09	5,14	210,09				
Saygı	(1) saatten az	107	26,55	5,17	239,72	3	10,822	,013*	2-4 3-4
	(2) 1-2 Saat	120	27,37	5,14	263,28				
	(3) 3-4 saat	85	26,98	4,58	250,56				
	(4) 5 saat +	163	25,43	5,31	211,71				
Dürüstlük	(1) saatten az	107	26,68	4,63	237,63	3	3,879	,275	
	(2) 1-2 Saat	120	27,20	4,72	251,49				
	(3) 3-4 saat	85	27,19	4,50	249,41				
	(4) 5 saat +	163	26,31	4,88	222,36				
Hoşgörü	(1) saatten az	107	22,63	4,08	235,09	3	7,319	,062	
	(2) 1-2 Saat	120	22,85	3,79	244,59				
	(3) 3-4 saat	85	23,47	3,76	267,76				
	(4) 5 saat +	163	22,15	3,80	219,54				
İnsani Değerler Genel	(1) saatten az	107	155,07	18,81	236,35	3	8,286	,040*	2-4 3-4
	(2) 1-2 Saat	120	157,42	21,45	258,49				
	(3) 3-4 saat	85	157,40	17,49	254,35				
	(4) 5 saat +	163	151,07	20,77	215,48				

*p<.05

Tablo 21'de katılımcıların insani değerler ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının günlük ortalama internet kullanım süresi değişkenine göre farklılaşmanın olup olmadığı Kruskal Wallis testi ile çözümlenmiştir. Bulgular incelendiğinde; insani değerler ölçeği genel ve sorumluluk, barışçı olma, saygı alt boyutları günlük ortalama internet kullanım süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (p<.05). Bu farklılaşma; günlük internet kullanım süresi 1 saatten az ve 1-2 saat arası olan katılımcıların, günlük

internet kullanım süresi 3-4 saat arası ve 5 saatten fazla olan katılımcılara göre daha çok sorumluluk, barışçı olma ve saygı gibi insani değer yargılarına sahip olduğu yönündedir. Günlük ortalama internet kullanım süresi azaldıkça katılımcıların sahip olduğu insani değer algıları yükselmektedir.

Tablo 22

İnternetin Kullanım Amacı Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Kruskal Wallis Test Sonuçları

		n	x̄	s	Sıra Ortalaması	Sd	X^2	P	Fark
Sorumluluk	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	26,44	4,38	251,00	5	7,017	,135	
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	25,86	4,85	239,43				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	25,38	5,28	220,38				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	25,87	4,90	235,77				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	24,26	5,08	193,63				
	(6) Oyun oynamak	89	26,88	3,83	264,10				
Dostluk	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	27,24	5,88	229,70	5	8,414	,078	
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	28,51	5,18	260,87				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	28,14	5,64	251,10				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	28,68	4,83	264,24				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	26,32	5,75	203,75				
	(6) Oyun oynamak	89	26,92	5,29	215,44				
Barışçı Olma	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	25,55	5,14	246,91	5	15,271	,004*	2-5 1-5
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	25,77	5,05	256,69				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	24,78	4,79	225,01				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	25,40	5,01	241,00				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	22,57	5,03	169,26				
	(6) Oyun oynamak	89	26,08	4,54	258,71				
Saygı	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	26,69	4,95	242,67	5	9,853	,043*	4-5 1-5
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma	86	26,33	4,99	235,04				

	yapmak								
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	25,87	5,56	226,22				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	27,15	4,97	256,67				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	24,23	5,47	181,75				
	(6) Oyun oynamak	89	27,56	4,76	265,05				
Dürüstlük	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	27,24	4,65	249,42				
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	26,90	4,68	239,89				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	27,01	4,94	244,30	5	5,290	,259	
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	26,95	3,98	240,48				
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	25,44	4,85	198,82				
	(6) Oyun oynamak	89	26,52	5,00	238,15				
Hoşgörü	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	22,45	4,05	229,25				
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	23,19	3,81	255,72				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	23,12	3,50	255,12				
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	22,00	4,00	210,99	5	6,250	,181	
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	22,17	3,42	223,72				
	(6) Oyun oynamak	89	22,80	4,13	244,06				
İnsani Değerler Genel	(1) Amaçsız dolaşmak, vakit geçirmek	106	155,64	18,72	240,72				
	(2) Ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak	86	156,5930	19,68	251,24				
	(3) Video, film izlemek, müzik dinlemek	78	154,32	21,16	239,54				2-5
	(4) Arkadaşlarla sohbet etmek	64	156,07	20,00	248,70	5	11,005	,027*	4-5 1-5
	(5) Sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak	52	145,01	21,89	177,70				
	(6) Oyun oynamak	89	156,798	18,97	248,15				

*p<.05

Tablo 22’de katılımcıların insani değerler ölçeği genel ve alt boyutlarının interneti kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis testi ile değerlendirilmiştir. Bulgular incelendiğinde; insani değerler ölçeği genel ve barışçı olma,

saygı alt boyut puanları interneti kullanım amacı değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır (p<.05). Tabloda belirtilen değerlere göre; interneti amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek, ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak ve arkadaşlarla sohbet etmek için kullanan katılımcılar, interneti sosyal medya kullanmak ve paylaşım yapmak için kullanan katılımcılardan daha çok saygı ve barışçı olma gibi insani değer yargılarına sahip olduğu görülmektedir

Tablo 23

Problemli İnternet Kullanımının Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değerlerle İlişkisine Ait Spearman Sıra Farkları Korelasyon Testi Sonuçları

		Problemli İnternet Kullanımı	Algılanan Sosyal Destek	İnsani Değerler
Problemli İnternet Kullanımı	r	1,000		
	p	-		
	n	475		
Algılanan Sosyal Destek	r	,279*	1,000	
	p	,000	.	
	n	475	475	
İnsani Değerler	r	,228*	,493*	1,000
	p	,000	,000	.
	n	475	475	475

*Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 23'den de anlaşılacağı üzere, problemli internet kullanımı ölçeğinden alınan puanlarla, algılanan sosyal destek puanları ve insani değerler puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Spearman Sıra Farkları Korelasyon analizi sonucunda puanlar arasında istatistiksel açıdan p<.05 düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Tablo göre 475 kişiye yapılan ankette problemli internet kullanımının algılanan sosyal destek arasındaki korelasyon r= ,279, insani değerler arasındaki korelasyon r= ,228 ve insani değerler ile algılanan sosyal destek arasındaki korelasyon r= ,479 dir. Ayrıca her durum içinde Sig.=0,000<0,05 olduğu için bu, istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki varken ve problemli internet kullanımı, algılanan sosyal destek ve insani değerler arasında düşük düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA ve YORUM

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde yorumlanmış ve alan yazındaki diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

5.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Problemli İnternet Kullanım Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre değerlendirilmesinde elde edilen bulgular erkeklerin kızlara göre daha problemli internet kullandığı sonucu yönündedir.

Bu duruma toplum olarak cinsiyetlere atfedilen tanımlamaların etkili olabileceği düşünülmektedir. Toplumumuzda erkekler internet kafeler, oyun salonları gibi toplu olarak internet erişiminin sağlandığı ortamlara kızlara göre daha rahat ulaşabilmekte ve interneti günlük hayatında daha uzun süre kullanabilmektedir. Ayrıca araştırmamızın katılımcılarının ergen olmasından dolayı arkadaş ilişkilerinin daha güçlü olacağı ve arkadaş etkisiyle toplu internet kullanılan ortamlarda bulanabileceği düşünülmektedir. Fakat bu durum akıllı telefonların yaygınlaşması ile kızların ve erkeklerin internet erişiminde fırsat eşitliği sağlayacağı ve bu farkın ortadan kalkabileceği tahmin edilmektedir.

Literatür incelendiğinde problemli internet kullanımının cinsiyet değişkenine göre inceleyen birçok araştırmaya rastlanmaktadır. Elde edilen sonuçlar ise araştırmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Yani erkeklerin problemli internet kullanımları kadınlarınkine göre daha yüksek olduğu görülmektedir (Bayraktar, Batıgün & Kılıç, 2011).

Fakat nadiren de olsa tam tersi sonuçların olduğu araştırmalara rastlamak mümkündür (Ceyhan, 2011).

5.2. Anne Eğitim Durumuna Göre Problemli İnternet Kullanımı ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Katılımcıların anne eğitim durumları frekans değerleri incelendiğinde yığılma genellikle ilkokul ve ortaokul düzeyinde olduğu görülmektedir.

Bu bulguya göre internet ile bir anda tanışılması ve son yıllarda yaygınlaşmasından dolayı ebeveynlerin uyum sağlayamadığı ve oluşabilecek olumsuz durumlar konusunda bilinçli hareket edemediği düşünülmektedir. Ayrıca eğitim durumunun ilkokul ve ortaokul seviyesinde çoğunlukta olması bu kanıyı desteklemektedir.

Araştırmalar incelendiğinde; Zorbaz (2013) tarafından yapılan lise öğrencilerin problemli internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri ile ilişkisinin incelendiği çalışmadan elde edilen bulgular sonuçları destekler niteliktedir. Yani anne eğitim durumu problemli internet kullanımı konusunda yordayıcı etkiye sahip değildir.

5.3. Baba Eğitim Durumuna Göre Problemli İnternet Kullanımı ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait bulgular incelendiğinde baba eğitim durumu değişkenine göre yapılan değerlendirmede; baba eğitim durumu katılımcıların problemli internet kullanma genel puanları ile ilgili anlamlı bir fark oluşturmaktadır. Bu bulguya göre üniversite mezunu babaların çocuklarının problemli internet kullanma genel puanları lise mezunu babaların çocuklarına göre, lise mezunu babaların çocuklarının problemli internet kullanma puanları ise ortaokul mezunu babaların çocuklarına göre daha yüksek çıkmaktadır. Yani baba eğitim seviyesi arttıkça problemli internet kullanım düzeyi de artmaktadır. Bu durum babaların interneti eğitimin bir parçası olduğu şeklinde düşünmelerinden ve internet erişimi konusunda çocuklarına ortam hazırlamalarından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Yine araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu ise; problemli internet kullanımı ölçeğinin internetin olumsuz sonuçları alt boyutu ile baba eğitim durumu arasında anlamlı düzeyde bir fark olduğudur. Buna göre ortaokul mezunu babaların çocuklarının internetin olumsuz sonuçları konusunda lise mezunu babaların çocuklarına, lise mezunu babaların çocuklarının ise üniversite mezunu babaların çocuklarına göre daha riskli olduğu görülmektedir. Yani baba eğitim seviyesi artıkça internetin olumsuz sonuçlar riski azalmaktadır. Bunun nedeninin de eğitim seviyesinin internet kullanımı konusunda daha bilinçli olmayı sağladığından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmamızın bulgusunu destekler nitelikte Eftekin (2015), ergenlik dönemindeki öğrencilerin problemli internet kullanımının anne baba tutumları ile ilişkisini araştırdığı çalışmasında problemli internet kullanım düzeylerinin baba eğitim durumuna göre farklılaştığını belirtirken Gökçearslan ve Günbatar (2012) lise öğrencilerinde problemli internet kullanımı durumunu incelediği çalışmasının tam tersi olarak baba eğitim durumunun problemli internet kullanma davranışını yordamada bir etkisi olmadığını savunmaktadır.

5.4. Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Problemli İnternet Kullanımı ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının günlük internet kullanımı süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının inceleme sonuçları; problemli internet kullanma genel ve alt boyutları değerlenin tamamında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani kullanım süresi azaldıkça problemli internet kullanım davranışı artmaktadır.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde Hardie ve Tee (2007) problemli internet kullanımı davranışı göstermeyen bireyler interneti haftada ortalama 21,84 saat, problemli internet kullanıcıları ise haftada ortalama 68,88 saat internet kullandıklarını ifade ederken, Simkova ve Cincera (2004) ise problemli internet kullanmayanların haftada ortalama 13 saat internet kullandığını ve problemli kullanıcıların haftada ortalama 44 saat internet kullandığını tespit etmiştir. Morahan-Martin ve Schumacher (2000) problemli kullanıcıların haftada 8.48 saatten fazla internet kullandığını bildirirken, Chou ve Hsiao bu süreyi 20-25 saat olarak ifade etmektedir. Görüldüğü üzere internet kullanımının problemli ya da problemsiz olarak değerlendirilmesinde kullanım süresi açısından farklı yorumlar bulunmaktadır. Bu durum problemli internet kullanımının interneti kullanma süresinden ziyade internetin hangi

amaçla kullanıldığı açısından değerlendirilmesi gerektiği şeklinde yorumlanabilir. Tabi literatür incelemelerinde problemli internet kullanımı ile internetin kullanım süresinin pozitif yönde ilişkili olduğu çalışmalarda yer almaktadır.

Demir, Özküklü ve Turğut'un (2015) ergenlerin problemli internet kullanımının denetim odağı ve yaşam doyumununa etkilerini incelediği çalışmada internet kullanım süresi problemli internet kullanımı tanımlamasında yordayıcı bir değişken olarak bulunmuştur. İnternet ortamında geçen süre ne kadar uzun ise bireyin problemli internet kullanım düzeyine doğru orantılı olarak artış göstermektedir. Bu bulgu da konuyla ilgili diğer araştırma bulgularıyla desteklenmektedir (Akbulut ve Yılmazel, 2012; Chak ve Leung, 2004; Odacı ve Kalkan, 2010; Karaoğlan, Yılmaz, Teker ve Keser, 2014). Buna karşın Rotunda ve arkadaşları (2003) internet kullanımının aşırı, patolojik veya bağımlılık düzeyinde olduğunu söyleyebilmek için sadece internet kullanım süresinin belirleyici faktör olarak ele alınmasının yanıltıcı olabileceğini, yalnızca internet kullanım süresine bakmanın internetin hangi bağlamda kullanıldığını ve internet kullanımıyla ilişkili diğer faktörlerin göz ardı edilmesine yol açabileceğini de ifade etmişlerdir (Rotunda ve arkadaşları 2003'den aktaran Oktan, 2015).

5.5. İnternet Kullanım Amacına Göre Problemli İnternet Kullanımı ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının internetin kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının inceleme sonuçları; problemli internet kullanma genel ve alt boyut değerlerinin tamamında anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Katılımcıların en çok interneti oyun oynamak amacıyla kullandıkları görülmektedir. Bu yoğunluğu sırasıyla amaçsızca dolaşmak ve vakit geçirmek, ders çalışmak ödev ve araştırma yapmak ve arkadaş gruplarıyla sohbet etmek seçenekleri takip ettiği tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili literatürde yapılan çalışmalar da Perry, Perry ve Curlin (1998) üniversite öğrencileri arasında e-posta kullanımının yaygınlığına dikkat çekerken, Nie ve Erbring (2000) genel popülasyonda yaptıkları bir araştırmada kullanıcıların internette geçirdikleri zamanların %90'ını e-posta kullanımına, %77'sini genel bilgi araştırmaya ayırdıklarını bulmuşlardır. Kraut ve arkadaşları (1998) evlerde, Anderson (1999) ve Scherer (1997) kampüslerde en sık gerçekleştirilen internet etkinliklerin e-posta kullanımı ve genel bilgi araştırma olduğunu vurgulamışlardır

Bu durum araştırmanın yapıldığı grubun özellikleri ve gereksinimleri, internet kullanım amacında etkili olabileceği farklı örneklem gruplarında farklı sonuçlar çıkabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu araştırmanın örneklem grubu ergenlerden oluştuğu göz önüne alındığında elde edilen bulguların örneklem grubunu yansıttığı görülmektedir.

5.6. Cinsiyet Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların algıladıkları sosyal destek genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelemesinden elde edilen bulgulara göre kızların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Yine araştırma bulgularında aile ve öğretmenden algılanan sosyal desteğin cinsiyete göre farklılaşmadığı fakat arkadaş çevresinden algılanan sosyal desteğin kızlar açısından pozitif yönde farklılaştığı görülmektedir.

Cinsiyet farklılığı açısından kadınların erkeklere göre duygusal yönlerinin daha yoğun olduğu, insan ilişkilerinde daha samimi içten ve empatik tepkilere verebildikleri, duygu, düşünce ve problemlerini çevresindekilerle rahatlıkla paylaşabildikleri araştırma sonuçlarından elde edilmektedir. Yine kadınların erkeklere göre kendini açma ve sosyal ilişki kurma davranışlarının yüksek olması daha kolay arkadaşlık kurup, bu arkadaşlıklarda duygusal paylaşımlarının fazla olması da elde edilen sonucu desteklediği düşünülmektedir. Ayrıca ergenlik dönemi; bireyin ailesinden uzaklaştığı, öğretmenlerin öğrenci davranışlarında fazla etkin olamadığı ve daha çok arkadaşlarından destek görme ihtiyacı hissettiği bir evre olması araştırma sonuçlarını destekleyen bir başka durumdur.

Yapılan literatür incelemesinde aileden arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyi farklı örneklem gruplarında değişkenlik göstermesine rağmen cinsiyet açısından değerlendirildiğinde yapılan bu çalışmayı destekler niteliktedir. Saygın (2008) tarafından üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelendiği çalışmada cinsiyete göre arkadaş ve aileden algılan sosyal destek kadınlar lehine değişkenlik gösterirken öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyinde farklılaşma görülmemiştir. Bunu yanında Demir (2018) tarafından yetişkinler üzerinde sosyal destek algısının incelendiği çalışmada aileden algılanan sosyal destek düzeyi kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılaşırken, öğretmen ve arkadaştan algılanan sosyal destek düzeyinde farklılaşma bulunamamıştır.

5.7. Anne-Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Algılanan Sosyal Destek ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların algıladıkları sosyal destek genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre incelemesinde değişkenler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuca göre anne ve babanın eğitim düzeyi bireyin ailesinden arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algılamış olduğu sosyal desteği etkilemediği şeklinde yorumlanabilir.

Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde bu araştırmadan elde edilen bulguyu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Karaca Yılmaz ve Yılmaz'ın (2008) üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelendiği çalışmada anne ve baba eğitim düzeyinin yalnızlık ve algılanan sosyal destek düzeylerini yordamadığı sonucunu elde etmiştir.

Yapılan literatür taramasında anne baba eğitim durumunun bireyin algıladığı sosyal destek düzeyini etkilediği bulgusuna ulaşan doğrudan çalışmalar bulunamamıştır. Fakat ebeveyn tutumlarının anne baba eğitim düzeyi değişkenine göre incelendiği bir çalışmada eğitim düzeyleri yüksek olan anne ve babaların demokratik tutumlara sahip olduğu, düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin daha çok otoriter ve baskıcı tutumlar sergiledikleri sonuçları elde edilmiştir (Bozaslan, Genç & Kaya, 2012). Bu bulgulara paralel olarak bir başka çalışmada; ailelerini eşitlikçi-demokratik algılayan öğrenciler, aile içerisinde duygularını ve düşüncelerini daha rahat ifade ettiklerinden, insanlara karşı güven duyduklarından ve daha kolay, rahat, sağlıklı sosyal ilişkiler kurabildiklerinden dolayı algıladıkları sosyal destek düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Otoriter-baskıcı ebeveynlerin çocuklar ise; aile ortamından katı kuralların olduğunu, kendilerini ifade etmelerinin engellendiğini ve ihtiyaçlarına karşı ailelerinin duyarsız olduklarını ifade etmişlerdir. Otoriter-baskıcı aileler çocuklarının sosyal yönlerinin gelişimini önemsememekte ve arkadaş desteğine olumlu bakmamakta, bu nedenle de uygun sosyal becerileri kazanmakta ve kendilerine ve çevredekilerine güven geliştirmekte yetersizlikler yaşamaktadırlar. Bu durumda bu tip aile çocuklarının çevrelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyini negatif yönde etkilemektedir (Çeçen, 2008).

5.8. Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre Algılanan Sosyal Destek ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların günlük internet kullanımı değişkenine göre yapılan değerlendirmede algılanan sosyal destek toplam puanları ile alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Günlük internet kullanım süresi 1-2 ve 3-4 saat olan katılımcıların algıladıkları sosyal destek, günlük 1 saatten az ve 5 saatten fazla internet kullananlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların aileden algıladıkları sosyal destek düzeyi internet kullanım süresi ile ters orantılı olduğu, yani internet kullanımının artması aileden algılanan desteğin azalmasına neden olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuç ailenin internet kullanım süresini çok fazla onaylamadığı ve bu konuda bireyi engellemeye çalıştığı için sosyal destek düzeyinin azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Bireyin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek değerleri incelendiği zaman internette geçirilen süre ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle ergenlik dönemi özellikleri dikkate alındığında birey üzerinde arkadaş etkisinin ne kadar önemli olduğu tahmin edilebilir. Bu sonuca göre birey internet ortamında arkadaş ilişkilerini devam ettirerek bir sosyal destek algılayabildiği gibi, onlar tarafından dışlanmamak, gruba dahil olmak için online olduğunu ispat ederek de internette zaman geçirme süresini arttırabilir. Son olarak da öğretmelerden algılanan sosyal destek ve internet kullanım süresi incelendiğinde aileden algılanan sosyal destek sonuçları ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Buna göre en fazla öğretmenden sosyal destek algılayan grubun interneti 1-2 saat kullandığı, internet kullanım süresinin artması halinden öğretmenden algılanan sosyal desteğin azaldığı sonucu elde edilmektedir. Bu durum ise öğretmenin onayladığı bir sürenin olabildiği, ders çalışmak, araştırma ve ödev yapmak için interneti sınırlı ölçüde kullanmaya teşvik edebildiği ihtimalinin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan alan yazın taramasında konu ile ilgili bir araştırma bulgusuna ulaşılamamıştır.

5.9. İnternet Kullanım Amacına Göre Algılanan Sosyal Destek ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların algıladıkları sosyal destek genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının internetin kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelemesinden elde edilen bulgular; sosyal destek ölçeği genel puan değerleri ile aile ve arkadaşlarım alt boyutu puan değerleri arasında bir farklılaşmaya rastlanmaz iken öğretmenlerim alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu yönündedir. Elde edilen sonuçlara göre

katılımcılar interneti en çok amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek, oyun oynamak, ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak için kullandıkları görülmektedir.

Son yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı tarafından geliştirilen EBA sistemi; öğretmenlere öğrencilerine online ödev verme ve takip etme imkânı sağlarken, öğrencilere de ders anlatım videoları izleyebilme ve soru çözebilme gibi kolaylıklar sunmuştur. Bu sayede öğrenciler internet üzerinden araştırma yapmaya teşvik edilmekte, hızla gelişen dünyaya ayak uydurması için zemin hazırlanmaktadır. Aynı zamanda öğretmenin sistemi etkin kullanmasıyla performans değerlendirilmesi yapılmaktadır. Bundan dolayı bireylerin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek ile internet kullanım amacının ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Alan yazın taramasında yapılan çalışmalar bu araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Baytemir ve Yüksel'in (2010) ilköğretim öğrencilerinin internet kullanım amacı ile algıladıkları sosyal destek düzeylerini incelediği çalışmada öğrenciler ödev yapma, araştırma yapma ve internet kullanmayı öğrenme vb. etkinliklere daha çok zaman ayırdıkça daha çok sosyal destek algıladıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Katz ve Aspden (1997) internet kullanımının, bireyleri daha çok sosyalleştirdiğini, bireyin internet kullandıkça aile, arkadaş, sosyal ilişkilerinin ve bağlarının güçlendiği ifade ederken, Kraut ve arkadaşları (2002) da internetin fazla kullanılmasının, sosyalleşme, ruhsal sağlık, küresel ve kültürel iletişim, toplumsal aktarım, insanlara karşı güven ve bilgisayarı aktif kullanma becerisi gibi birçok değişkenler üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu savunmaktadırlar.

Bu bulgulara rağmen internet kullanım amacının bireyin algıladığı sosyal destek ile anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmadığını tam tersine bireylerin hangi amaçla olursa olsun internet kullanımı ile sosyal izolasyon yaşadıklarını ve sosyal destek algılarının azaldığını savunan çalışmalarda mevcuttur (Swickert, Hittner, Haris & Herring, 2002; Andrade, 2003; Vega, 2003'den aktaran Baytemir & Yüksel, 2010).

5.10. Cinsiyet Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların insani değer algıları ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelemesinden elde edilen bulgulara göre kadınlar erkeklere göre daha fazla insani değer algısına sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Bu durumun kadın ve erkeklerin yetiştirilme tarzlarından, toplumsal cinsiyet rollerinden ve bu rollerin kazandırılmasındaki aile eğitimi farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde elde edilen bulgular araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Dereli ve Aypay (2012) tarafından yapılan, lise öğrenimine devam eden öğrencilerde insani değerlerin farklı değişkenler açısından incelendiği çalışmada insani değerlerden "dostluk, barışçıl olma, dürüstlük ve saygı" puan ortalamalarının kız öğrenciler lehine farklılaştığını ifade etmiştir. Rehber'in (2007) ortaokul öğrencilerinin empatik eğilim düzeyleri, çatışma çözme davranışları ve insani değerler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında kızların erkeklere göre dostluk, barışçıl olma, dürüstlük ve saygı gibi farklı değer algılarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Yapılan alan yazın taramasında cinsiyet değişkeni açısından hemen hepsinde kadınlar lehine sonuçların elde edildiği, erkekler lehine sonuçlanan bir çalışmaya rastlanmadığı söylenebilir.

5.10. Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların anne eğitim durumu değişkenine göre yapılan değerlendirmede insani değer algısı toplam puanları ile sorumluluk, dürüstlük ve hoşgörü alt boyut puanlarının annesi okuryazar ve ilkokul, ilkokul ve ortaokul eğitim durumlarına göre ilkokul mezunu olanlar lehine anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç; anne eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte değerlere yüklenen anlamların farklılaşması, değer yargılarının önem sırasının değişmesi, toplumsallıktan çok bireyselleşmenin olması, hırsa ve rekabete dayalı, akademik başarı temelli çocuk yetiştirme tutumlarının ön plana çıkması şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan alan yazın taramasında bu araştırmadan elde edilen sonucu destekler nitelikte oldukça fazla çalışmaya rastlanmaktadır. Dereli ve Aypay (2012) tarafından yapılan, lise öğrenimine devam eden öğrencilerin empatik eğilim ve iş birliği yapma karakter özelliğinin insani değerler ile ilişkisinin incelendiği çalışmada annesi ilköğretim ve lise mezunu olan öğrencilerin, annesi üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha çok sorumluluk sahibi olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca Aydın'ın (2005) yaptığı araştırmada ise annesi okuma yazma bilmeyen çocuklar, annesi üniversite mezunu olanlara göre daha çok barışçı olma özelliği göstermektedirler. Yine bu konu ile ilgili bir diğer

çalışmada ise; imam hatip lisesi öğrencilerinde akran ilişkilerinin, insani değerler ve öznel iyi oluş düzeylerinin annesi ilkokul, ortaokul ve üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucu tespit edilmiştir (Yılmaz, 2016).

5.11. Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların insani değerler ölçeği genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre incelemesinde değişkenler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu durum, bireyin algıladığı ve sahip olduğu değerler üzerinde baba eğitim düzeyinin bir etkisi olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Toplumumuzda geleneksel aile yapısı hâkim olup, babanın rolü; ailenin korunup kollanmasını ve maddi olarak aile geçimini sağlayan kişi olarak tanımlanmaktadır. Çocuk eğitiminden genellikle annenin sorumlu olduğu düşünülmektedir. Çalışma grubunun ergen olmasını da göz önüne alarak otoriter kişinin genellikle ailede baba olmasından ve ergen için rol model algısında otoritenin etkili olamayacağı için elde edilen bulgu çokta şaşırtıcı olmamıştır.

Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde elde edilen bulguyu destekleyen ve desteklemeyen birçok sonuca rastlanmıştır. Yılmaz (2016) imam hatip lisesi öğrencileri üzerinde akran ilişkilerinin, insani değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri ile ilişkisini incelediği çalışmasında baba eğitim düzeyi değişkenine göre baba eğitim düzeyi ilkokul ve lise olan öğrenciler arasında babası lise mezunu öğrenciler lehine; baba eğitim durumu ilkokul ve üniversite olan öğrenciler arasında ise babası üniversite mezunu olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık elde etmiştir. Yine Dilmaç ve Yiğit'in (2011) ortaöğretimde öğrencilerin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarını arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada baba eğitim değişkenin insani değerler ölçeği alt boyutlarından sorumluluk, dürüstlük ve hoşgörü alt boyutu boyutunun puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanırken, Kavun'un (2016) yaptığı ergenlerde dindarlık ve insani değerler adlı çalışmada babanın eğitim düzeyine göre ergenlerin değer puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı yönündedir.

5.12. Günlük İnternet Kullanım Süresine Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların günlük internet kullanım süresi değişkenine göre yapılan değerlendirmede insani değer algısı toplam puanları ile sorumluluk, barışçı olma ve saygı alt boyut puanlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Bu sonuç günlük internet kullanım süresi bir saatten az ve bir iki saat arası olan katılımcıların sahip oldukları insani değer algıları, günlük interneti üç dört saat ve beş saatten fazla kullanan katılımcılara göre daha fazla olduğu şeklinde ifade edilebilir.

Elde edilen bu bulgu şu şekilde yorumlanabilir: internetin bireye sağladığı sanal ortam ve kimliğini gizleme imkânı, bireyi özgürleştirdiği gibi süper egosunu devre dışı bırakıp sahip olduğu birtakım değer yargılarına zarar vermektedir. Özellikle internetin kontrolsüz ve bilinçsiz kullanımı, internette geçen sürenin artışı; bireyin kendisine, ailesine, öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getirmesinde problem oluşturabilmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalardaki siber zorbalık ve internette geçirilen zaman arasındaki pozitif ilişki dikkate alındığında bireyin barışçı olma ve saygı değerini ne düzeyde etkilediği ortaya çıkmaktadır.

Yapılan alan yazın taramasında günlük internet kullanım süresi ile insani değerler algısı arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen pek fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Elde edilen çalışmalarda da öğrencilerin haftalık internet kullanım sürelerine göre insani değer algı puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamıştır (Gündüz & Kılınç, 2017). Yine yapılan bir başka araştırmada üniversite öğrencilerinin internet bağlantısına sahip olma durumlarına göre insani değerler puanları incelenmiş, internet bağlantısına sahip üniversite öğrencileri ile internet bağlantısına sahip olmayan üniversite öğrencileri arasında insani değerlere sahip olma durumu bakımından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Çoban, İleri & Temir, 2018).

5.13. İnternet Kullanım Amacına Göre İnsani Değerler Ölçeği Genel ve Alt Boyutlarına İlişkin Bulgular

Katılımcıların internet kullanım amacı değişkenine göre yapılan değerlendirmede insani değer algısı toplam puanları ile barışçı olma ve saygı alt boyut puanlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Buna göre amaçsızca dolaşma, vakit geçirmek ve ders çalışma amacıyla internet kullanan katılımcıların, sosyal medya amacıyla interneti kullanan katılımcılara göre daha fazla barışçı olma ve saygı değerine sahip

oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca yine amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek, ders çalışmak ve arkadaşlarla sohbet etmek için internet kullanan katılımcılar, interneti sosyal medya kullanımı için tercih edenlere göre genel insani değer algılarının fazla olduğu ifade edilebilir.

Değerler; tanımından da anlaşıldığı üzere davranışa yön veren toplumsal yargılar bütünüdür. Buna göre internette geçirilen süreden çok internet kullanım amacı, ortaya çıkan davranışın nedeni olduğu için değerler ile yakından ilişkili olacağı düşünülmektedir.

İnternet ortamının kimliği gizleme ve sahte hesaplarla kullanıma imkân sağladığı için bu amaçla kullanan kişiler genellikle sosyal medya uygulamaları ile siber zorbalık davranışı sergileyebiliyorlar. Bu davranışı sergilen bireylerin ise saygı, barışçı olma gibi birçok insani değer algısının düşük olduğu araştırma bulguları ile de desteklenmektedir. Metli'nin (2017) öğrencilerin siber zorbalık yapma durumları ile interneti kullanım amaçları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma bulguları, interneti ders çalışmak için kullananlar ile interneti sosyal ağlar ve eğlence amacıyla kullananlar arasında anlamlı bir farkın olduğu yönündedir. Ayrıca aynı araştırmada siber zorbalık ile saygı, barışçı olma, dürüstlük ve sorumluluk gibi insani değer algıları arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Yine Metli (2017) aynı çalışmasında öğrencilerin insani değer algıları interneti kullanım amaçlarına göre değişiklik gösterip göstermediğini incelemiş ve elde edilen bulgular şu şekildedir: İnterneti ders çalışmak için kullananların sorumluluk, saygı, barışçı olma ve dürüstlük, gibi değer yargılarının interneti sosyal ağlar ve eğlence için kullananlarınkinden daha fazla olduğu görülmüştür. Diğer iki faktör olan dostluk/arkadaşlık ve hoşgörü bakımından ise, öğrencilerin interneti kullanım amaçları bakımından bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

5.14. Problemli İnternet Kullanımının Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Arasındaki İlişkiye Ait bulgular

475 kişinin katılımıyla elde edilen problemli internet kullanımının algılanan sosyal destek ve insani değerler arasındaki korelasyon bulgusuna göre; algılanan sosyal destek ve insani değerler ile problemli internet kullanımı arasında düşük düzeyde pozitif yönde istatistiksel bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Buna göre bireyin problemli internet kullanımı arttıkça algıladığı sosyal destek ve insani değer algı düzeyi de yükselecektir. Ayrıca bireylerin algıladıkları sosyal destek düzeyinin artması insani değer algısının da artmasını sağlayacaktır. Bu sonuç her ne kadar literatürdeki araştırma bulguları ile farklılık gösterse

de günümüzde internetin insan hayatında ne derece etkili olabileceği hakkında önemli veriler sağlamaktadır.

Yapılan alan yazın taramasında problemli internet kullanımının algılanan sosyal destek ve insani değerler ile ilişkisi ayrı ayrı incelendiği görülmüş, üç kavramın birlikte araştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna göre problemli internet kullanımı ve algılanan sosyal destek ile ilgili yapılan çalışmaları değerlendirecek olursak; Oktan (2015) yaptığı araştırmada, problemli internet kullanımı ve algılanan sosyal destek arasında negatif yönlü bir ilişki tespit etmiş, ergenlerin kendileri için önemli bireylerden algıladıkları sosyal desteğin arttırılması, problemli internet kullanımının giderilmesinde bir önlem olarak kullanılabileceği önerisinde bulunmuştur. Bulut ve arkadaşları (2015) sosyal destek kontrol edildiğinde cinsiyetin internet bağımlılığı üzerine etkisini incelediği çalışmada benzer sonuçlar elde edilmiş, gerçek ilişkilerin yerini sanal ilişkilerin almaması ve bireylerin sosyal desteği internet üzerinden sağlamaya çalışarak kendini gerçek yaşamdan izole etmesinin önüne geçecek çalışmalar yapılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Literatürde yapılan bu çalışmayı destekler nitelikte yani problemli internet kullanımı ve algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalara da rastlanmaktadır (Winzelberg, 1997). Ergenlerin yoğun internet kullanma nedenlerine ilişkin yapılan bir araştırmada, interneti bilgi edinmekten daha çok arkadaşlarıyla çevrimiçi oyunlar oynamak veya sohbet odalarında arkadaşları ve yabancılarla konuşmak amacıyla kullandıkları görülmüştür. Bu durum, onların arkadaşlarından duydukları destek ve iletişim ihtiyacını karşılamak istediklerini ve internet kullanımıyla destek ihtiyaçlarını karşıladıklarını göstermektedir (Mossbarger, 2008).

Problemli internet kullanımı ile insani değerler ilişkisinin incelendiği çalışmaları değerlendirirsek; Gündüz ve Kılınç (2017) lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ile insani değerler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yürüttüğü çalışmaya göre, internet bağımlılığı puanı yüksek olan öğrencilerin insani değerler puanı düşük bulunmuştur. Yine bu bulguyu destekler nitelikte Çetin, Peker, Eroğlu ve Çitemel (2011) yaptığı çalışmada sosyal ilişkilerinden yeterli doyumu elde edemeyen bireylerin bu doyumu sanal ortamdaki ilişkileri aracılığıyla sağlamaya çalıştığını sonucuna ulaşmışlardır.

BÖLÜM 6

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışma ile ergenlerin problemli internet kullanımının, algılanan sosyal destek ve insani değer algısına olan ilişkisinin incelenmesi ve belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu bölüm araştırmadan elde edilen sonuçlar ve önerilerden oluşmaktadır.

6.1. Sonuçlar

1- Ortaokul 8. Sınıf öğrencilerin problemli internet kullanım düzeyleri algılanan sosyal destek ve insani değer algıları ile pozitif yönlü düşük düzeyde istatistiksel bir ilişkiye sahiptir. Yani katılımcıların problemli internet kullanma davranışı arttıkça ailelerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek düzeyi de yükselmektedir. Yine problemli internet kullanım davranışının artması, bireyin saygı, dürüstlük, hoşgörü, barışçı olma, dostluk ve sorumluluk gibi değer yargılarının da artışını sağlamaktadır.

2- Cinsiyete göre internetin aşırı kullanım alt boyutu erkekler lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunurken, bireyin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek algısının kızlar lehine sonuçlandığı görülmektedir. Yine cinsiyete göre katılımcıların insani değerler algısı incelenecek olursa genel ve tüm alt boyut puanlarında kızlar lehine farklılaştığı tespit edilmiştir.

3- Katılımcıların problemli internet kullanma davranış ve algılanan sosyal destek düzeyleri anne eğitim durumuna göre bir farklılaşma göstermemektedir. Fakat katılımcıların sorumluluk dürüstlük ve hoşgörü gibi insani değer algıları ilkokulu mezunu anneler lehine bir farklılık göstermektedir. Annesi ilkokul mezunu olan bireyler, annesi okuryazar ve ortaokul mezunu olanlara göre daha sorumluluk sahibi, dürüst ve hoşgörülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4- Katılımcıların insani değer algıları ve algılanan sosyal destek düzeyleri baba eğitim durumuna göre bir farklılaşma göstermemektedir. Fakat problemli internet kullanımı ölçeği internetin olumsuz sonuçları ve sosyal fayda/sosyal rahatlık alt boyutları baba eğitim durumuna göre farklılaştığı görülmektedir.

5- Problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının günlük internet kullanımı süresi değişkenine göre değerlendirildiğinde; problemli internet kullanma genel ve alt boyutlarının tamamında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani kullanım süresi azaldıkça problemli internet kullanım davranışı artmaktadır.

6- Katılımcıların günlük internet kullanım süresine göre insani değer algısı toplam puanları incelendiğinde; sorumluluk, barışçı olma ve saygı alt boyut puanlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Bu sonuç günlük internet kullanım süresi bir saatten az ve bir iki saat arası olan katılımcıların sahip oldukları insani değer algıları, günlük interneti üç dört saat ve beş saatten fazla kullanan katılımcılara göre daha fazla olduğu şeklinde ifade edilebilir.

7- Algılanan sosyal destek toplam puanları ile alt boyutlarında günlük internet kullanım süresine göre anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Günlük internet kullanım süresi 1-2 ve 3-4 saat olan katılımcıların algıladıkları sosyal destek, günlük 1 saatten az ve 5 saatten fazla internet kullananlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların aileden algıladıkları sosyal destek düzeyi internet kullanım süresi ile ters orantılı olduğu, yani internet kullanımının artması aileden algılanan desteğin azalmasına neden olduğu tespit edilmiştir.

8-Problemli internet kullanımı ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının internetin kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının inceleme sonuçları; problemli internet kullanma genel ve alt boyut değerlerinin tamamında anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Katılımcıların en çok interneti oyun oynamak amacıyla kullandıkları görülmektedir. Bu yoğunluğu sırasıyla amaçsızca dolaşmak ve vakit geçirmek, ders çalışmak ödev ve araştırma yapmak ve arkadaş gruplarıyla sohbet etmek seçenekleri takip ettiği tespit edilmiştir.

9- Katılımcıların algıladıkları sosyal destek genel ve alt boyutlarına ait puan ortalamalarının internetin kullanım amacı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelemesinden elde edilen bulgular; sosyal destek ölçeği genel puan değerleri ile aile ve arkadaşlarım alt boyutu puan değerleri arasında bir farklılaşmaya rastlanmaz iken

öğretmenlerim alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılaşma olduğu yönündedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcılar interneti en çok amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek, oyun oynamak, ders çalışmak, ödev ve araştırma yapmak için kullandıkları görülmektedir.

10- Katılımcıların internet kullanım amacı değişkenine göre yapılan değerlendirmede insani değer algısı toplam puanları ile barışçı olma ve saygı alt boyut puanlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşma olduğu bulunmuştur. Buna göre amaçsızca dolaşma, vakit geçirmek ve ders çalışma amacıyla internet kullanan katılımcıların, sosyal medya amacıyla interneti kullanan katılımcılara göre daha fazla barışçı olma ve saygı değerine sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca yine amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek, ders çalışmak ve arkadaşlarla sohbet etmek için internet kullanan katılımcılar, interneti sosyal medya kullanımı için tercih edenlere göre genel insani değer algılarının fazla olduğu ifade edilebilir.

6.2. Öneriler

Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler

1- Yapılan bu araştırma da problemli internet kullanım düzeyleri algılanan sosyal destek ve insani değer algıları arasında bir pozitif yönlü düşük düzeyde ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Elde edilen bu sonuç alan yazın incelemesinde sık karşılaşılan bir durum olmadığından, konu ile ilgili öğrencilere, velilere ve öğretmenlere farkındalık yaratacak; internet ortamından güvenilir ve kontrollü edinilen sanal arkadaşlıklarla ihtiyaç duyulan sosyal desteğin sağlanabileceği gibi çeşitli video ve görsellerle de bireylerin değer yargılarının geliştirilebileceği temalı eğitimler verilebilir.

2- Cinsiyet açısından erkekler kadınlara göre daha problemli internet kullanımı davranışına sahipken, sosyal destek ve insani değerler algısı konusunda kadınlar erkeklerden daha yüksek puanlara sahip olduğu sonucu literatürdeki araştırmalarla da uyumlu olduğu görülmektedir. Bu durum yapılacak farkındalık eğitimlerinde dikkate alınarak planlamalar yapılabilir.

3- Yapılan bu araştırmada internet kullanım süresi ile problemli internet kullanma davranışı arasında ters yönlü bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu durum internette geçirilen süreden ziyade kullanım amacına dikkat çekmektedir. Yapılan alan yazın taramasında da bu bulguyu destekleyen birçok araştırma olduğu görülmektedir. Bundan

dolayı internet kullanımı konusunda öğrencilere ve velilere yönelik psiko-eğitim çalışmaları yapılabilir.

4- İnternette geçirilen süre ile insani değer algısı arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna göre; öğrencilere değerler eğitiminin sağlanabileceği ve teşvik edici sosyal ve kültürel faaliyetler oluşturularak yönlendirme yapılabilir.

5- İnternette geçirilen süre ile algılanan sosyal destek arasında belirli saat aralığında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu sonucuna göre; öğrencilere, velilere ve öğretmenlere yönelik internet ortamında güvenli ve kontrollü bir platform oluşturulabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1- Yapılan bu çalışmada örneklem grubunun anne eğitim düzeyleri incelendiğinde ilkokul düzeyinde bir yığılmanın olduğu görülmektedir. Bu durum anne eğitim düzeyinin, problemli internet kullanımına, algılanan sosyal desteğe ve insani değerler algısına etkisi incelemesinde sağlıklı sonuçlar ortaya çıkarmamış olabilir. Bundan dolayı farklı eğitim düzeyinde ebeveynlere sahip öğrencilerde çalışma yapılabilir.

2- Bu çalışma Karaman Merkez'deki ortaokullarda okuyan 8. sınıf öğrencilerinin katılımıyla yapılmıştır. Farklı il ve sınıf düzeyindeki öğrencilerle de yapılıp sonuçlar değerlendirilebilir.

3- Bu çalışmada problemli internet kullanımı, algılanan sosyal destek ve insani değer algıları; cinsiyet, anne-baba eğitim düzeyi, internet kullanma süresi ve interneti kullanım amacı değişkenleri açısından incelenmiştir. Bu konuda yapılacak çalışmalara yaş, okul başarısı, sosyo-ekonomik imkanlar, tercih edilen sosyal medya uygulamaları gibi değişkenler eklenebilir.

4- Yapılan bu çalışmada farklı ölçeklerden elde edilen verilerle betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Konu ile ilgili psiko-eğitim programları hazırlanarak deneysel yöntemin kullanıldığı farklı çalışmalar da yapılabilir.

KAYNAKLAR

Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademede gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi.* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akıncı, A. (2005). Hayata anlam vermede dini değerlerin ve din öğretimin rolü. *Değerler Eğitimi Dergisi, 3 (9),* 7-24.

Aktepe, V., & Yel, S. (2015). İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7 (3),* 607-622.

Anderson, K. J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study. *Journal of American College Health,* 50(1); 21-26.

Arslan, G. (2017). *Anne babası boşanmış ve boşanmamış olan ergenlerin internet bağımlılığı düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ayas, T., & Horzum, M.B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet tutumu. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(39),* 46-57.

Aydın, M. Z., & Gürler, Ş.A. (2012). *Okullarda değerler eğitimi.* Ankara: Nobel.

Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi* (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Aypay, A.& Dereli, E. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve iş birliği yapma karakterlerinin insani değerlerini yordaması ve bu özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 12(*2), 1249-1270.

Aytaç, K. (1980). *Avrupa eğitim tarihi.* Ankara: Doğu-Batı.

Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel.

Batıgün, A., & Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi, 26 (67),* 1-10.

Başer, Z. (2006). *Aileden Algılanan Sosyal Destek ile Kendini Kabul Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma* Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Baykal, M. (2017). *Lise öğrencilerinde dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, internet bağımlılığı ve aleksitimi arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bayraktar, F., & Gün, Z. (2006). Incidence and correlates of ınternet usage among adolescents in North Cyprus. *Cyber Psychology ve Behavior, 10(2),* 191-197.

Baytemir, K., & Yüksel, G. (2010). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanım amaçları ile algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(1),* 1-20.

Beard, K. W., & Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Cyber Psychology and Behavior, 4(3),* 377–383.

Bilge, F., & Kutsal, D. (2012). Lise öğrencilerinin tükenmişlik ve sosyal destek düzeyleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 37 (164),* 183-297.

Bulut, S.S. (2012). Gazi eğitim fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1(3),* 216-238.

Canatan, K. (2004). Avrupa birliği ülkelerinde değerler yönetimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. *2* (7), 41-63.

Caplan, S. E. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behaviour almeasurementin strument. *Computers in Human Behavior, 18,* 553–575.

Ceyhan, A. A. (2011). Ergenlerin problemli internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 18(2),* 85–94.

Ceyhan, E., Ceyhan, A. A., & Gürcan, A. (2007). The validity and reliability of the problematic internet usage scale. *Educational Sciences: Theory & Practice, 7 (1),* 411-416.

Chou, C., & Hsiao, M.C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the taiwan college student'scase. *Computers and Education, 35*, 65-80.

Chou, C. (2005). multi-dimensional correlates of internet addiction symptoms in adolescent swith attention-deficit/hyperactivity disorder. *Psychiatry Research, 225*, 122-128.

Cömert, I.T., & Kayıran, S.M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. *Çocuk Dergisi, 10(4),* 166-170.

Çavdarcı, M. (2002). *Türkiye'de sosyal değerlerin aşınması ve kültür sömürgeciliği.* Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çalışkur, A. (2009). *Psikolojide değerler ve gençlik*. İstanbul: Papatya.

Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi 6*(3), 415–431.

Çetin B., Peker, A., Eroğlu, Y., & Çitemel, N. (2011). Siber zorbalığın bir yordayıcısı olarak ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmalar: Ergenler için bir ön çalışma. *International Online Journal of Educational Sciences, 3*(3), 1064-1080.

Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior, 17,* 187-195.

Değer *Türk Dil Kurumu* içinde. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=frontpage sayfasından erişilmiştir.

Demir, N., Özcan, B., Görgün, A., & Ulusoy, D. (2005). Türkiye'de ergenlerin arkadaş-akran grupları ile ilişkileri ve sapma davranışlar: Ankara örneklemi. *Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi (32),* 83-108.

Demir, İ., Özköklü, D., & Turğut, B. (2015). Ergenlerin problemli internet kullanımının yordanmasında denetim odağı ve yaşam doyumunun rolü. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(3),* 720-731.

Demirtaş, A.S. (2007*). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin algılanan sosyal destek ve yalnızlık düzeyleri ile stresle başa çıkma düzeyleri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Dereli, E. ve Aypay, A. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve iş birliği yapma karakterlerinin insani değerlerini yordaması ve bu özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 12*(2), 1249-1270.

Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Dilmaç, B. (2002). *İnsani değerler eğitimi*. Ankara: Nobel.

Dilmac, B., Arıcak, O. T., & Cesur, S. (2014). A validity and reliability study on the development of the values scale in Turkey. *Educational Sciences: Theory and Practice, 14*(5), 1661-1671.

Dilmaç, B., Karababa, A., & Oral, T. (2014). Ergenlerin başarı amaç yönelimlerini yordayan değişkenlerden biri olarak: İnsani değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 12(27),* 165-186.

Dilmaç, B., Yiğit, R. (2011). Ortaöğretimde öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile akademik erteleme davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31,* 159-178.

Dunluop, F. (1996). *Demo cratic values and the foundadions of political educatin. values in education and education in values*. London: Falmer.

Eftekin, P., (2015). *Ergenlik dönemindeki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Egger, O., & Rauterberg, M., (1996). Internet behaviour and addiction. *Work and Organisational Psychology 1*,173.

Ercan, İ. (2001). *İlköğretim sosyal bilgiler programlarında ulusal ve evrensel değerler.* Yüksek Lisans Tezi. Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale

Eren, E.Ş. (2018). *Öğretmen adaylarının sahip olduğu değerler, sosyal kaygı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki yordayıcı ilişkiler.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ersun, A., Köze, Ş., Muslu, G., Beytut, D., Başbakkal, Z., & Conk, Z. (2012). Hemşirelik yüksek okulu öğrencilerinden internet kullanımı ile sosyal destek sistemi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İstanbul Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi, 20(2),* 86-92.

Eser, A. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin insani değerler düzeyleri ile çevresel tutumları arasındaki ilişki.* Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gencer, H., (2017). *Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Gökçearslan, Ş. ve Günbatar, M.S., (2012). "Ortaöğrenim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı", *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 2(2),* 10-24.

Gönül, A.S. (2002). Patolojik internet kullanımı/internet bağımlılığı, kötüye kullanımı. *Yeni Sempozyum Dergisi, 40(3),* 105-110.

Griffiths, M. D. (2000). Internet addiction, time o be taken seriously? *Addiction Research. 8,* 413-418.

Griffiths, M. D. (1999). Internet addiction: factor fiction? *The Psychologist, 12(5),* 246-250.

Grohol, J., M. (2012). İnternet addiction guide. Retrieved from http/psychcentral.com/net addiction.

Güngör, E. (2000). Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar. İstanbul: Ötüken.

Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Günüç, S., & Kayri, M. (2010). Türkiye de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39,* 220-232.

Gümüş, H. (2015). Evli bireylerin sosyal destek düzeyleri ile yaşam doyumları ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, (4) 3*, 150-162.

Hall, A. S., & Parsons, J. (2001). Internet addiction, college student case study using best practices in cognitive behavio rtherapy. *Journal of Mental Health Counseling, 23 (4),* 312-327.

Hardie, E., ve Tee, M.Y. (2007). Excessive internet use: The role of personality, loneliness and social support networks in internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society,* 5(1); 34-47.

Kalkan, M. &. Kaygusuz C. (2013). *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler*. Ankara: Anı.

Karadağ, İ. (2007). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin akademik başarılarının sosyal destek kaynakları açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Katz, J. E. & Aspden, P. (1997). A Nation of strangers? *Communications of the ACM, 40(12),* 81–86.

Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V.& Crawford, A. (2002). Internet paradoxre visited. *Journal of SocialIssues, 58(1),* 49–74.

Kavun, Y. (2016). *Ergenlerde dindarlık ve insani değerler.* Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kaya, M., Genç, M., Kaya, B., Pehlivan, E. (2007). Tıp fakültesi ve sağlık yüksek okulu öğrencilerinde depresif belirti yaygınlığı, stresle başaç ıkma tarzları ve etkileyen faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi,18(2),*137-146.

Kayri, M., & Günüç, S. (2009) İnternet bağımlılık ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42(1),* 157-175.

Keskin, Ü. (2014). *Sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Kıray, P. (2018). *Çocukluk çağı travmaları, algılanan sosyal destek ve algılanan anne baba tutumunun psikolojik sağlık ile arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kirman, M. (2004). *Din sosyolojisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Rağbet.

Kluckhohn, C. (1951). Values and value-orientations in the theory of action, an exploration in definition and class ification. toward a general theory of action. *In T. Parsons and E. Shils,* 388-433.

Köroğlu, G., Öztürk, Ö., Tellioğlu, N., Genç, Y., Mırsal, H., & Beyazyürek, M. (2006). Problemli internet kullanımıyla başvuran iki uçlu bir hasta nedeniyle psikiyatrik ek tanı tartışması: olgu sunumu. *Bağımlılık Dergisi, 7(3),* 150-154.

Kubey, R. W., Lavin, M.J., & Barrows, J. R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: early findings. *Journal of Communication, 52(2),* 366-382.

Kuçaridi, J. (1995). *Felsefi açıdan eğitim ve Türkiye'de eğitim.* İstanbul: Ankara.

Maslow, A.H. (1996). *Dinler, değerler, doruk deneyimler*, (H.K. Sönmez, Çev.) İstanbul: Kuraldışı.

Metli, G. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior, 16,* 13-29.

Mossbarger, B. (2008). Is internet addiction addressed in the classroom? A survey of psychology text books. *Computers in Human Behavior, 24,* 468–474.

Oktan. V. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı, yalnızlık ve algılanan sosyal destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi 23.* 281-292.

Ögel, K. (2012). İnternet bağımlılığı. İstanbul: Türkiye İş Bankası.

Özcan, N. K. (2004). *Üniversite öğrencilerinde internet kullanımının psikososyal durum ile ilişkisi.* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özcan, N.K. & Buzlu, S. (2005). Problemli internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: "internette bilişsel durum ölçeği"nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenirliği. *Bağımlılık Dergisi,6,*19-26.

Özdemir, Y., & Koruklu, N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değeler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (31*), 159-170.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.

Öztosun, A. (2018). *Ergenlerde algılanan sosyal destek ve sosyal dışlanma deneyimlerinin internet bağımlılığını yordayıcılığı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sebahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Panicker, J. (2014). Relations among loneliness, depression, anxiety, stres and problematic Internet use, *International Journal of Research in Applied, Natural and Social Sciences, 9(2),* 1-10.

Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemli internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi.* Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Peker, A., & İskender, M. (2015). İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının siber zorbalık üzerindeki etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19 (1),* 11-22.

Pieper, A. (1999). *Etiğe giriş.* (V. Atayman & G. Sezer, Çev.), İstanbul: Ayrıntı.

Perry T T., Perry LA., Hosack-Curlin K. (1996). Internet use by university students: an interdisiplinary study on three capuses. *Internet Res, 8,* 136-141.

Rehber, E. (2007). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values,* NewYork: TheFree.

Richman, J. M., Rosenfeld, L. B. and Bowen, G. L. (1998). Social support for adolescents at risk of school failure. *Social work, 43(4),* 309-323.

Saygın, Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Scherer, K. (1997). College life online: Healthy and unhealthy internet use. *Journal of College Student Development,* 38; 655-665.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal* of *Socia lIssues, 50 (4),* 19-45.

Semerci, M. (2016). Lise Son Öğrencilerinin Riskli Sağlık Davranışları ve Algılanan Sosyal Destek İlişkisi Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.

Simkova, B. ve Cincera, J. (2004). Internet addiction disorder and chatting in the Czech Republic. *Cyber psychology & Behavior, 7(5),* 536 – 539.

Spranger, E. (1928). *Types of men,* Halle: Max Niemeyer Verlag.

Suler, J. (1999). Healthy and pathological internet use. *Cyber Psychology and Behavior, 2,* 385-394.

Şahin, H. M. (1999). *Sporda şiddet ve saldırganlık.* Ankara: Nobel.

Taşdan, M., Yalçın, T., (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin algıladıkları sosyal destek ile örgütsel güven düzeyleri arasındaki ilişki düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,10(4)* ,2569-2620

Thorpe, K., & Loo, R. (2003). The values profile of nursing under graduate students: iImplications for education and professional development. *Journal of Nursing Education, 42(2),* 83-90

Turan, F. (2017). *Ergenlerde internet bağımlılığının anne baba tutumları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemli internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi.* Ankara: Pegem.

Ünal, C. (1981). *Genel tutumların veya değerlerin psikolojisi üzerine bir araştırma.* Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi.

Yalar. T (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme.* Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yapıcı A. & Zengin Z. S. (2003). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir çalışma: Çukurova üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (4),* 173-206.

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk psikolojisi, anne ve babanın tutum ve davranışlarının önemi.* İstanbul: Remzi.

Yellowlees, P., & Marks, S. (2007). Problematic Internet use or Internet addiction? *Computers in Human Behavior, 23.*

Yeşilay *Teknoloji Bağımlılığının tanımı*. https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliligi sayfasından erişilmiştir.

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*, 81-87.

Yıldırım, İ. (1998). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin sosyal destek düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(9)*, 33-38.

Yıldız, M., Dilmaç, B. (2012). Öğretmen adaylarının sahip oldukları değerler ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(3), 122-134.*

Yılmaz, S. (2016). İmam hatip lisesi öğrencilerinin akran ilişkilerinin, insani değerler ve öznel iyi oluş düzeyleri açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, M. B. (2010). İlköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi, 1,* 7-8.

Yılmaz, S. (2006). *İnternet ve internet kafelerin ilk ve ortaöğretim öğrencilerine etkileri. (İstanbul örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Yılmaz, E., Yılmaz, E., Karaca, F. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek ve yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. *Genel tıp dergisi, 18*(2), 71-79.

Young, K.S. (1996). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *Cyber Psychology & Behavior, 1(3),* 237-244.

Young, K.S. (1997). *What makes the Internet addictive: potential explanations for pathological internet use.* 100. Annual Conference of The American Pathological Associatoin, Chicago.

Yücelten, E. (2016). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve akıllı telefon bağımlılığının bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Winzelberg, A. (1997). The Analysis of an electronic support group for individuals with eating disorders. *Computers in Human Behavior,* 13(3), 393-407.

Zorbaz, O. (2013*). Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK-1: Kişisel Bilgi Formu

Sevgili öğrenciler,

Elinizdeki bu ölçme araçları yüksek lisans tez çalışmasına veri sağlamak için hazırlanmıştır. Verdiğiniz bilgiler sadece bu tez çalışması için kullanılacak ve kimseyle kesinlikle paylaşılmayacaktır. Sağlıklı bir sonuca ulaşmak için tüm soruları eksiksiz ve dikkatli bir şekilde okumanızı, size en uygun seçeneği işaretlemenizi rica ediyorum. Katılımınız için teşekkür ederim.

Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR

1- Cinsiyetiniz: ( ) Kız ( ) Erkek

2- Annenizin eğitim durumu:

( )Okur-Yazar değil ( ) Okur-Yazar ( )İlkokul mezunu

( ) Ortaokul mezunu ( )Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu

3- Babanızın eğitim durumu:

( )Okur-Yazar değil ( ) Okur-Yazar ( )İlkokul mezunu

( ) Ortaokul mezunu ( )Lise mezunu ( ) Üniversite mezunu

4- İnterneti günde ortalama ne kadar süre kullanıyorsunuz?

( )1 saatten az ( ) 1-2saat arası ( ) 3-4 saat arası

( )5 saatten fazla

5- İnterneti hangi amaçla kullanmayı tercih ediyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

( )Amaçsızca dolaşmak, vakit geçirmek için

( )Ders çalışmak, ödev yapmak veya sınavlara hazırlık v.b.için

( )Video, film seyretmek, müzik dinlemek veya indirmek için

( )Arkadaşlarımla sohbet etmek için.

( )Sosyal medya sitelerine bağlamak, paylaşımda bulunmak için

( ) Oyun oynamak için

EK-2 Problemli İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen

Açıklama: Bu anket, bireylerin internet kullanım davranışlarını betimlemek için hazırlanmıştır. Sizden istenen, internet kullanırken genellikle gösterdiğiniz davranışları dikkate alarak, aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir. Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki**"Tamamen Uygun", "Oldukça Uygun", "Biraz Uygun" "Nadiren Uygun",** ve **"Hiç Uygun Değil"** seçeneklerinden kendi durumunuza uygun olan bir seçeneği belirleyiniz. Bu seçeneği belirledikten sonra o seçeneğe ait parantezin içerisine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Yanıtlarken kendi internet kullanım davranışlarınızı olduğu gibi yansıtmanız, sonuçların daha sağlıklı değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Yanıtlarınız ile bu bilimsel araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.	**Tamamen Uygun**	**Oldukça Uygun**	**Biraz Uygun**	**Nadiren Uygun**	**Hiçbir zaman Uygun Değil**
1.İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime "birkaç dakika daha" diyorum					
8. Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum					
11. İnternette bağlantı kurduğum insanlara kendimi daha iyi anlatıyorum					
16. Sürekli ziyaret ettiğim internet sitelerine bir gün dahi girememeye tahammül edemiyorum					
20. İnternet kullanımım, benim için önemli kişilerle olan ilişkilerimde problem yaşamama neden oluyor					
22. İnterneti kullanmasam bile sürekli aklımda					
27. İnternet yoluyla iletişim kurmayı, yüz yüze iletişim kurmaya tercih ediyorum					

EK-3 Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

AİLEM	Bana U.Değ.	Kısmen	Bana Uygun
3. Bir haksızlığa uğradığımda beni gerçekten destekler	( )	( )	( )
7. Davranışlarımı takdir eder	( )	( )	( )
11. Bana, aile gelirimize göre yeterince harçlık verir	( )	( )	( )
14. Üstün, güçlü yanlarımı vurgular	( )	( )	( )
17. Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez	( )	( )	( )
20. Başarılarımı takdir eder	( )	( )	( )

ARKADAŞLARIM	Bana U.Değ.	Kısmen	Bana Uygun
21. Bana gerçekten güvenir	( )	( )	( )
25. Bana gerçekten değer verir	( )	( )	( )
29. Beni gerçekten anlamaz	( )	( )	( )
32. İyi ve kötü günlerimde yanımda olur	( )	( )	( )

ÖĞRETMENLERİM	Bana U.Değ.	Kısmen	Bana Uygun
34. Amaç, ilgi ve yeteneklerim konusunda benimle konuşur	( )	( )	( )
39. Bana doğru tavsiyelerde bulunur	( )	( )	( )
44. Zaman ayırıp sıkıntılarımı gerçekten dinlemez	( )	( )	( )
49. Derslerde sorularıma içtenlikle cevap verir	( )	( )	( )

EK-4 İnsani Değerler Ölçeği

Aşağıda insani değerlerle ilgili bir seri ifade bulacaksınız. Lütfen sizin düşüncenizi en iyi temsil eden ifadeyi, sağında yer alan derecelemeye göre işaretleyiniz. Örneğin birinci ifadeye tamamen katılıyorsanız maddenin sağında 5'i daire içine alınız. Toplam 42 madde bulunmaktadır. Lütfen her bir maddeyi dikkatlice okuyun ve düşünce veya inancınızı en iyi temsil eden ifadeyi daire içine alınız. Her Zaman 5'i Sık Sık 4'ü Arasıra 3'ü Nadiren 2'yi Hiçbir Zaman 1'i daire içine alınız. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.	**Hiçbir Zaman**	**Nadiren**	**Arasıra**	**Sık Sık**	**Her Zaman**
3. Yeryüzündeki bütün insanlarla barışık yaşamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
8. Dostluğa çok önem veririm.	1	2	3	4	5
14. Kötü anlarımda arkadaşlarımın yanımda olmasını isterim.	1	2	3	4	5
20. Dostlarımı her zaman yanımda görmek isterim.	1	2	3	4	5
25. Okulda verilen görevleri gönüllü olarak alırım.	1	2	3	4	5
31. Arkadaşlarımı sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda sürekli uyarırım	1	2	3	4	5
37. Okulda ve okul dışında sorumluluk alanıma giren işlerden kaçmam.	1	2	3	4	5
42. Arkadaşlarımın yapmış olduğu hataları hoş karşılamam.	1	2	3	4	5

EK-5 Araştırma İzin Belgesi

T.C.
KARAMAN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 99371540-44-E.7332522 10/04/2019
Konu : Anket İzni

VALİLİK MAKAMINA
KARAMAN

İlgi : a) Ankara Gazi Üniversitesinin bila tarih ve sayılı yazısı.
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarih ve 2012/25 sayılı genelgeleri.

Ankara Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR'ın Prof.Dr. Mehmet GÜVEN'in danışmanlığında yürüttüğü **"Ergenlerde Problemli İnternet Kullanımı, Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değer Algısının İncelenmesi"** konulu anket ile ilgili olarak Karaman İl merkezinde yer alan Müdürlüğümüze bağlı tüm resmi ortaokul kurumları öğrencilerine yönelik çalışma yapma isteği belirtilmiştir.

Söz konusu proje çalışması komisyonumuzca incelenmiştir ve projenin Müdürlüğümüze bağlı Karaman İl merkezinde yer alan tüm resmi ortaokul kurumları öğrencilerine yönelik anket yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir. Anket ile ilgili okul müdürlerinin gözetim ve denetiminde isteğe bağlı olarak yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Abdurrahman KURT
İl Milli Eğitim Müdür V.

Ek: İlgi yazı (1 Sayfa)

OLUR
10/04/2019

Mehmet GÖZE
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: Hamidiye Mahallesi Fevzipaşa Caddesi No:18
70100 Karaman/Merkez
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: strateji70@meb.gov.tr

Bilgi için: Strateji Birimi
Tel: 0 (338) 280 70 73
Faks: 0 (338) 280 70 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 1c03-4052-3629-8f3b-b950 kodu ile teyit edilebilir.

EK-6 Ölçek İzin Belgesi

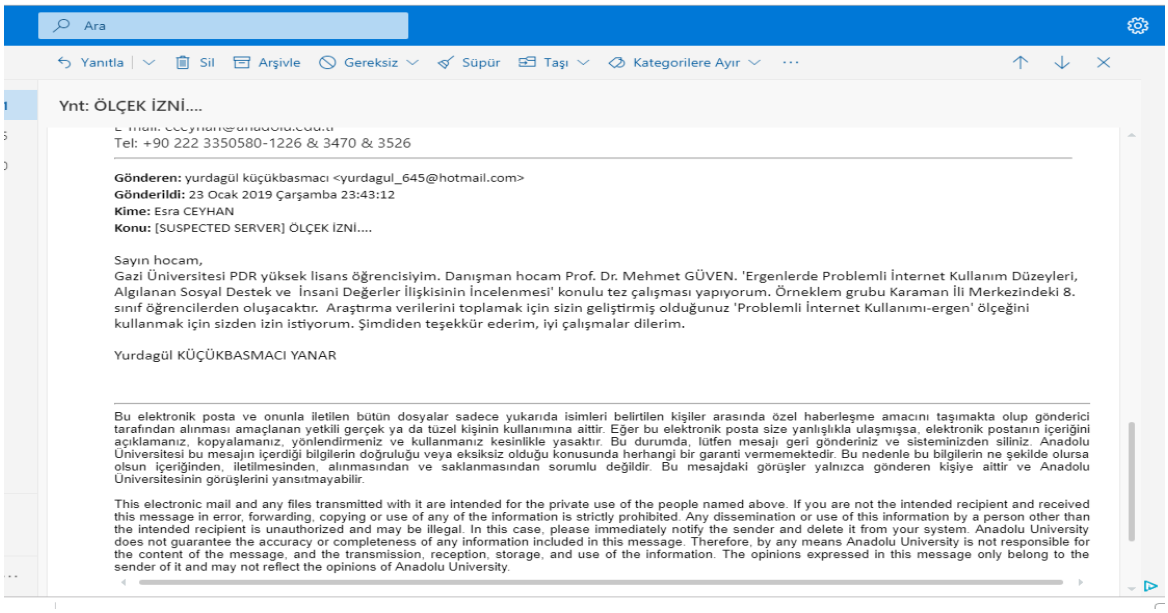

Ara

Yanıtla | Sil | Arşivle | Gereksiz | Süpür | Taşı | Kategorilere Ayır | ...

Ynt: ÖLÇEK İZNİ....

Tel: +90 222 3350580-1226 & 3470 & 3526

Gönderen: yurdagül küçükbasmacı <yurdagul_645@hotmail.com>
Gönderildi: 23 Ocak 2019 Çarşamba 23:43:12
Kime: Esra CEYHAN
Konu: [SUSPECTED SERVER] ÖLÇEK İZNİ....

Sayın hocam,
Gazi Üniversitesi PDR yüksek lisans öğrencisiyim. Danışman hocam Prof. Dr. Mehmet GÜVEN. 'Ergenlerde Problemli İnternet Kullanım Düzeyleri, Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değerler İlişkisinin İncelenmesi' konulu tez çalışması yapıyorum. Örneklem grubu Karaman İli Merkezindeki 8. sınıf öğrencilerden oluşacaktır. Araştırma verilerini toplamak için sizin geliştirmiş olduğunuz 'Problemli İnternet Kullanımı-ergen' ölçeğini kullanmak için sizden izin istiyorum. Şimdiden teşekkür ederim, iyi çalışmalar dilerim.

Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR

Bu elektronik posta ve onunla iletilen bütün dosyalar sadece yukarıda isimleri belirtilen kişiler arasında özel haberleşme amacını taşımakta olup gönderici tarafından alınması amaçlanan yetkili gerçek ya da tüzel kişinin kullanımına aittir. Eğer bu elektronik posta size yanlışlıkla ulaşmışsa, elektronik postanın içeriğini açıklamanız, kopyalamanız, yönlendirmeniz ve kullanmanız kesinlikle yasaktır. Bu durumda, lütfen mesajı geri gönderiniz ve sisteminizden siliniz. Anadolu Üniversitesi bu mesajın içerdiği bilgilerin doğruluğu veya eksiksiz olduğu konusunda herhangi bir garanti vermemektedir. Bu nedenle bu bilgilerin ne şekilde olursa olsun içeriğinden, iletilmesinden, alınmasından ve saklanmasından sorumlu değildir. Bu mesajdaki görüşler yalnızca gönderen kişiye aittir ve Anadolu Üniversitesinin görüşlerini yansıtmayabilir.

This electronic mail and any files transmitted with it are intended for the private use of the people named above. If you are not the intended recipient and received this message in error, forwarding, copying or use of any of the information is strictly prohibited. Any dissemination or use of this information by a person other than the intended recipient is unauthorized and may be illegal. In this case, please immediately notify the sender and delete it from your system. Anadolu University does not guarantee the accuracy or completeness of any information included in this message. Therefore, by any means Anadolu University is not responsible for the content of the message, and the transmission, reception, storage, and use of the information. The opinions expressed in this message only belong to the sender of it and may not reflect the opinions of Anadolu University.

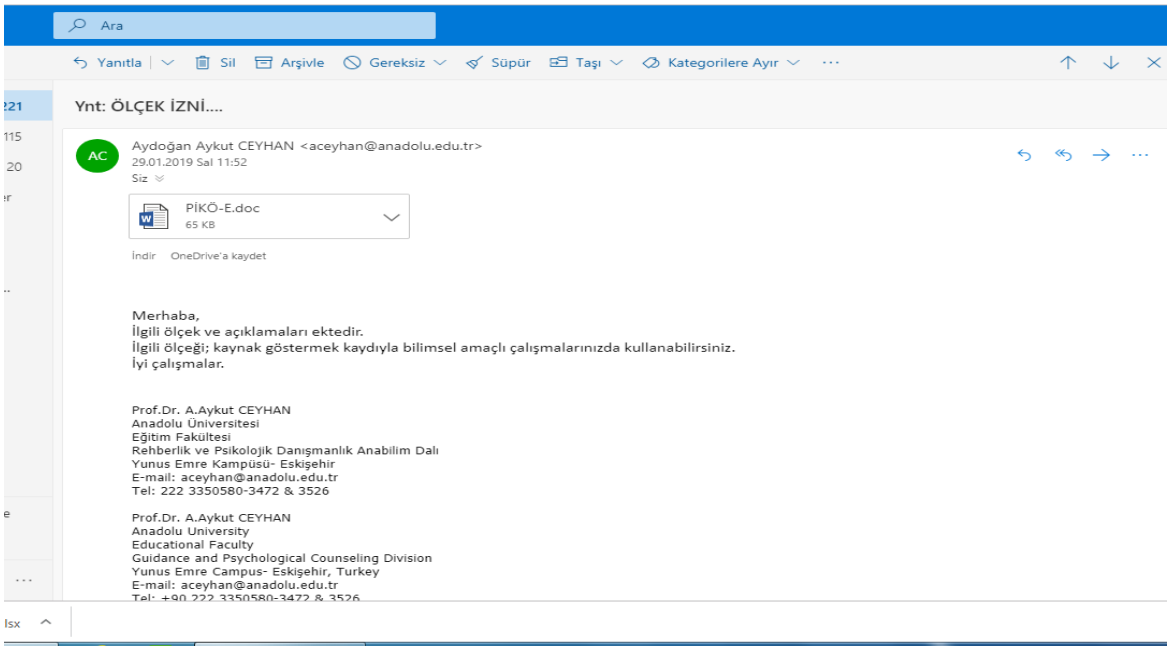

Ara

Yanıtla | Sil | Arşivle | Gereksiz | Süpür | Taşı | Kategorilere Ayır | ...

Ynt: ÖLÇEK İZNİ....

AC Aydoğan Aykut CEYHAN <aceyhan@anadolu.edu.tr>
29.01.2019 Sal 11:52
Siz

PİKÖ-E.doc
65 KB

İndir OneDrive'a kaydet

Merhaba,
İlgili ölçek ve açıklamaları ektedir.
İlgili ölçeği; kaynak göstermek kaydıyla bilimsel amaçlı çalışmalarınızda kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar.

Prof.Dr. A.Aykut CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Yunus Emre Kampüsü- Eskişehir
E-mail: aceyhan@anadolu.edu.tr
Tel: 222 3350580-3472 & 3526

Prof.Dr. A.Aykut CEYHAN
Anadolu University
Educational Faculty
Guidance and Psychological Counseling Division
Yunus Emre Campus- Eskişehir, Turkey
E-mail: aceyhan@anadolu.edu.tr
Tel: +90 222 3350580-3472 & 3526

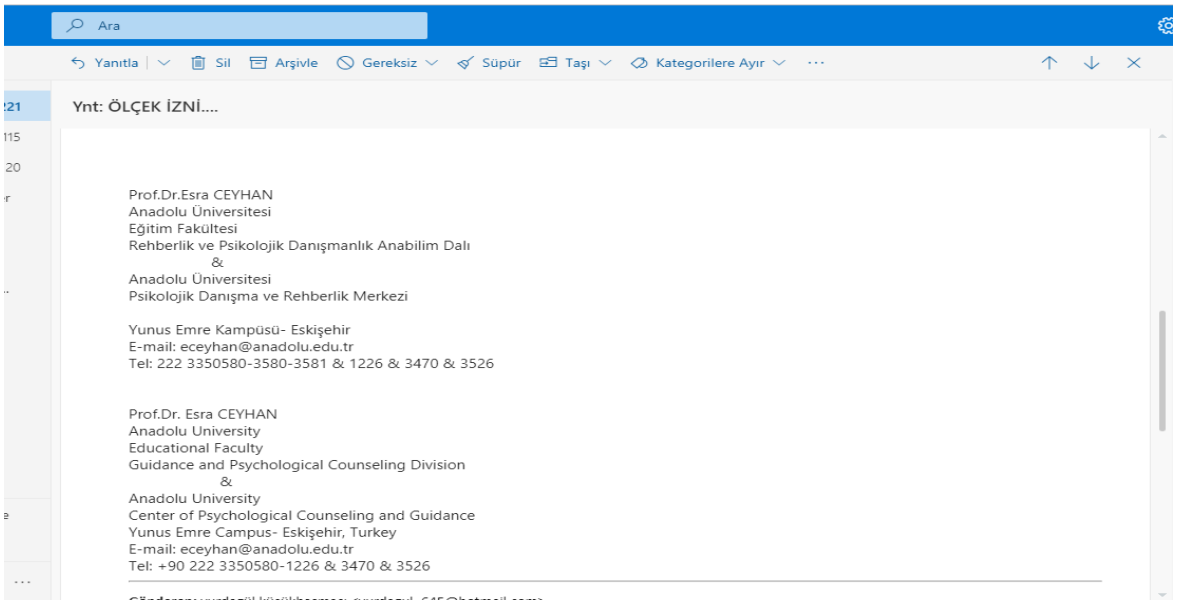
Ara
Yanıtla
Sil
Arşivle
Gereksiz
Süpür
Taşı
Kategorilere Ayır
Ynt: ÖLÇEK İZNİ....
Prof.Dr.Esra CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
&
Anadolu Üniversitesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi
Yunus Emre Kampüsü- Eskişehir
E-mail: eceyhan@anadolu.edu.tr
Tel: 222 3350580-3580-3581 & 1226 & 3470 & 3526
Prof.Dr. Esra CEYHAN
Anadolu University
Educational Faculty
Guidance and Psychological Counseling Division
&
Anadolu University
Center of Psychological Counseling and Guidance
Yunus Emre Campus- Eskişehir, Turkey
E-mail: eceyhan@anadolu.edu.tr
Tel: +90 222 3350580-1226 & 3470 & 3526

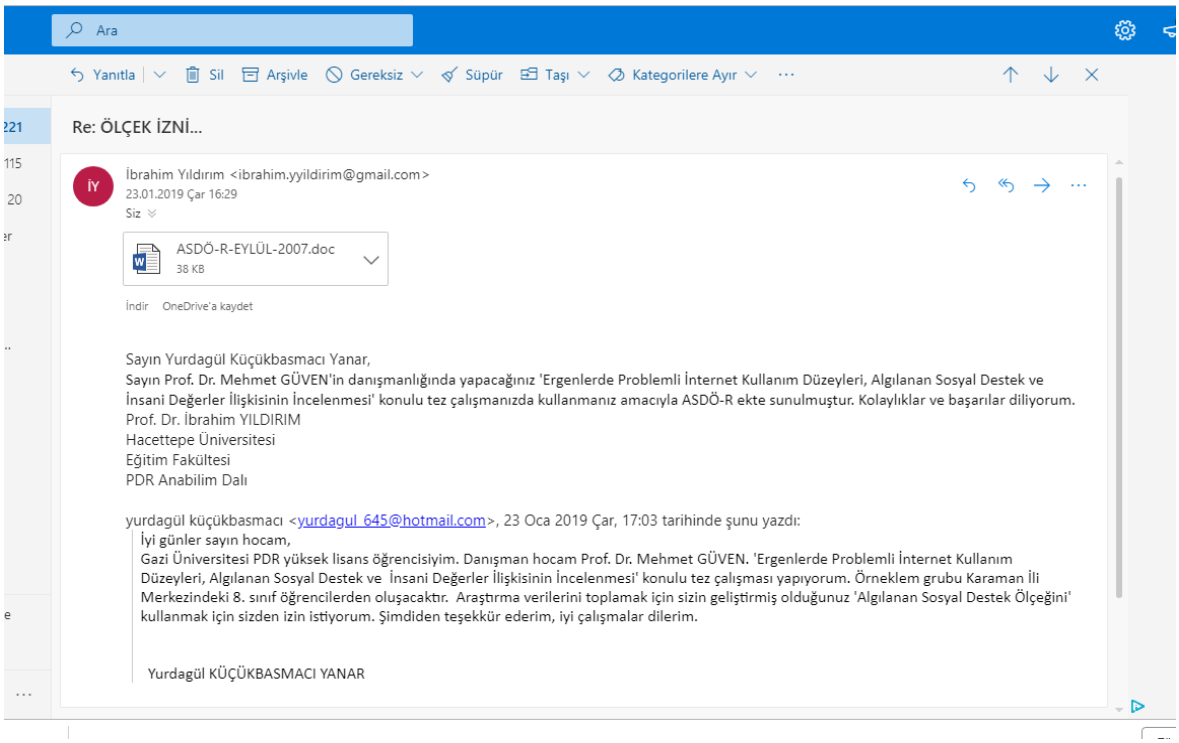
Ara
Yanıtla
Sil
Arşivle
Gereksiz
Süpür
Taşı
Kategorilere Ayır
Re: ÖLÇEK İZNİ...
İbrahim Yıldırım <ibrahim.yyildirim@gmail.com>
23.01.2019 Çar 16:29
Siz
ASDÖ-R-EYLÜL-2007.doc
38 KB
İndir
OneDrive'a kaydet
Sayın Yurdagül Küçükbasmacı Yanar,
Sayın Prof. Dr. Mehmet GÜVEN'in danışmanlığında yapacağınız 'Ergenlerde Problemli İnternet Kullanım Düzeyleri, Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değerler İlişkisinin İncelenmesi' konulu tez çalışmanızda kullanmanız amacıyla ASDÖ-R ekte sunulmuştur. Kolaylıklar ve başarılar diliyorum.
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM
Hacettepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
PDR Anabilim Dalı
yurdagül küçükbasmacı <yurdagul_645@hotmail.com>, 23 Oca 2019 Çar, 17:03 tarihinde şunu yazdı:
İyi günler sayın hocam,
Gazi Üniversitesi PDR yüksek lisans öğrencisiyim. Danışman hocam Prof. Dr. Mehmet GÜVEN. 'Ergenlerde Problemli İnternet Kullanım Düzeyleri, Algılanan Sosyal Destek ve İnsani Değerler İlişkisinin İncelenmesi' konulu tez çalışması yapıyorum. Örneklem grubu Karaman İli Merkezindeki 8. sınıf öğrencilerden oluşacaktır. Araştırma verilerini toplamak için sizin geliştirmiş olduğunuz 'Algılanan Sosyal Destek Ölçeğini' kullanmak için sizden izin istiyorum. Şimdiden teşekkür ederim, iyi çalışmalar dilerim.
Yurdagül KÜÇÜKBASMACI YANAR

Gelen Kutusu (99+)
Fwd: arkadaşımın tez çalışması için hocam
BD
Bülent Dilmaç <bulentdilmac@gmail.co
23.05.2019 (Per) 06:02
Gelen Kutusu
Kime: yurdagul_645@hotmail.com;
insani değerler ölçeği.d...
20 KB
OneDrive - Kişisel konumuna kaydet
İnsani değerler ölçeği ektedir, sarı renkte olan maddeler ters maddeler, alt boyutları ise doktora tezimde var, oradan indirebilirsiniz.iyi çalışmalar.
---------- Forwarded message ---------
Gönderen: Fatma AKYÜZ
<AKYUZ90@hotmail.com>
Date: 22 May 2019 Çar, 13:53

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR…